

T.C.
TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

REŞAT NURİ GÜNTEKİN'İN ROMANLARINDA ANADOLU

Hazırlayan
Nazik ZENGİN

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Danışman
Prof. Dr. Alpay Doğan YILDIZ

Tokat - 2020

REŞAT NURİ GÜNTEKİN'İN ROMANLARINDA ANADOLU

Tezin Kabul Ediliş Tarihi: 06 / 02 / 2020

Jüri Üyeleri (Unvanı, Adı Soyadı)

Başkan : Prof. Dr. Selçuk Çıkmak

Üye : Prof. Dr. Alpay Doğan Yıldız

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Emel Hisarcıklılar

İmzası

Bu tez, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun 22.12.2019 tarih ve 23/23 sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Enstitü Müdürü: ..... Dr. Öğr. Üyesi Yavuz ACUNGİLİ
Enstitü Müdürü: .....

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü tez yazım kılavuzu'na göre, Prof. Dr. Alpay Doğan YILDIZ danışmanlığında hazırlamış olduğum “Reşat Nuri Güntekin’in Romanlarında Anadolu” adlı yüksek lisans tezinin bilimsel etik değerlere ve kurallara uygun, özgün olarak yazdığımı ve aksi bir durumda her türlü yasal yaptırımını kabul edeceğimi beyan ederim.

06 / 02 / 2020
Nazik ZENGİN

ÖN SÖZ

Reşat Nuri Güntekin (1889-1956) Cumhuriyet döneminin önemli romancılarından birisidir. Yazarın romanlarında pek çok konu ele alınmıştır. Reşat Nuri Güntekin'in romanlarında doğrudan ya da dolaylı olarak ele alınan konulardan birisi de Anadolu'dur.

Reşat Nuri Güntekin'in romanları üzerine, bir kısmı doktora düzeyinde olmak üzere, yapılmış başka lisansüstü çalışmalar, akademik makaleler, kitaplar da vardır. Giriş kısmında kapsamlı olarak söz edilen bu çalışmalarda, yazarın romanlarındaki Anadolu konusu özel bir araştırma konusu olmamıştır. Ancak elbette farklı başlıklarla, dolaylı olarak yazarın romanlarındaki Anadolu konusunda tespitler, değerlendirmeler yapılmıştır. Okumalarımız sonucunda, Reşat Nuri Güntekin'in romanlarındaki Anadolu konusunun, bir yüksek lisans çalışmasına konu olabileceğine karar verdik.

Anadolu, Reşat Nuri Güntekin için büyük öneme sahiptir. O, İstanbullular için Anadolu'nun bilinmez olduğunu söyler. Reşat Nuri Güntekin'in romanlarında Anadolu, çok farklı yönleriyle görülür. Yazarın romanlarında görülen Anadolu, bu çalışmada şu başlıklar altında ele alınmış ve yorumlanmıştır: “Türk Romanında Anadolu ve Reşat Nuri Güntekin”, “Reşat Nuri Güntekin'in Romanlarında Anadolu Coğrafyası”, “Anadolu’da Fiziki Durum”, “Anadolu’da Sosyal Durum”, “Anadolu’da Ekonomik Durum”, “Anadolu’da Eğitim”, “Anadolu’da Bireysel Yaşam”. Sonuç bölümünde ise; “Reşat Nuri Güntekin'in Romanlarında Anadolu” adlı bu çalışmada ortaya konan tespitler özetlenmiştir.

Reşat Nuri Güntekin Anadolu'yu ele alan romanlarında, daha çok Batı Anadolu bölgesini anlatmıştır. Anadolu’da erkek çocuklarına göre kız çocuklarını daha çok anlatmayı tercih etmiştir. Bu çocukların bazıları yetim bazıları da öksüzdür. Anadolu’da yol gösterici kimseler olarak genellikle öğretmen ve doktorları tercih etmiştir. “Reşat Nuri Güntekin'in Romanlarında Anadolu” başlıklı bu çalışmanın, Türk edebiyatının ünlü romancısı hakkında yapılacak değerlendirmelere katkı sağlayacağı düşünülmüştür.

Yüksek lisans tez konumun belirlenmesinde ve tezin her aşamasında bana yardımcı olan değerli hocam Prof. Dr. Alpay Doğan YILDIZ'a, desteğini hiçbir zaman esirgemeyen Dr. Öğr. Üye. Emel HİSARCIKLILAR'a, tez döneminde maddi manevi her daim yanımda olan aileme teşekkürü bir borç bilirim.

ÖZET

Reşat Nuri Güntekin, Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatında, yazmış olduğu eserleriyle önemli bir yer tutar. Bu çalışmada, Reşat Nuri Güntekin'in romanlarında “Anadolu” konusu incelenmiştir. Reşat Nuri Güntekin, Türk edebiyatında “Anadolu” temasını ele alan yazarların başındadır. Reşat Nuri Güntekin, babasının mesleği ve kendisinin de öğretmen olmasından dolayı Anadolu'nun çeşitli yerlerinde bulunmuştur. Bundan vesileyle Anadolu'da yaşayan farklı tipte insanları tanımış, yaşanan olaylara tanık olmuştur. Daha sonra elde ettiği bu birikimleri bazı eserlerinde dile getirmiştir.

Bu çalışmada, *Türk Romanında Anadolu ve Reşat Nuri Güntekin* başlığı altında Anadolu'nun edebiyatımızdaki yerine ve Reşat Nuri Güntekin'in Anadolu'yu ele alma sebeplerine değinilmiştir. *Reşat Nuri Güntekin'in Romanlarında Anadolu Coğrafyası* başlığı altında yazarın Anadolu'da hangi bölgeleri anlattığı ve Türk romanında “Anadolu” temasının ele alınışı anlatılmıştır. *Anadolu'da Fiziki Durum* başlığı altında Reşat Nuri Güntekin'in romanlarında, Anadolu'da mekânların ve insanların fiziki görünümüne nasıl yer verdiği anlatılmıştır. *Anadolu'da Sosyal Durum* başlığı altında; aile ve onu oluşturan unsurlar hakkında bilgi verilmiştir. *Anadolu'da Ekonomik Durum* başlığı altında, Reşat Nuri Güntekin'in romanlarında bahsettiği, Anadolu'da yaşanan sorunlar aktarılmıştır. *Anadolu'da Eğitim* başlığında Anadolu'da eğitimdeki sorunlar ile ilgili anlatılanlara değinilmiştir. *Anadolu'da Bireysel Yaşam* başlığında; aşk, arkadaşlık gibi olguların yaşanma şekli, Reşat Nuri Güntekin'in romanlarından örnekler verilerek anlatılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Reşat Nuri Güntekin, Türk Romanı, Anadolu

ABSTRACT

Reşat Nuri Güntekin has an important place in Turkish literature in the Republican era with his works. In this study, the subject of "Anatolia" was examined in the novels of Reşat Nuri Güntekin. Reşat Nuri Güntekin is the leading author among those who discuss the theme of "Anatolia" in Turkish literature. Reşat Nuri Güntekin lived in various parts of Anatolia due to his father's profession and being a teacher. For this reason, he met different types of people living in Anatolia and witnessed many different events. Later, he expressed these experiences in some of his works.

In this study, entitled as "Anatolia in Turkish Novel and Reşat Nuri Güntekin", the place of Anatolia in Turkish Literature and the reason of Reşat Nuri Güntekin to handle Anatolia are mentioned. Entitled as "Anatolian Geography in the Novels of Reşat Nuri Güntekin", which regions the author describes in Anatolia and the handling of theme of "Anatolia" in the Turkish novel. Under the head of "Physical Condition in Anatolia", it is explained how Reşat Nuri Güntekin mentions physical appearance of the places and people in Anatolia in his novels. Under the head of "Social Conditional of Anatolia", information about the family and the elements that make up it is given. Under the title of "Economic Situation in Anatolia", the problems experienced in Anatolia, which Reşat Nuri Güntekin mentioned in his novels, were conveyed. Under the title of "Education in Anatolia", problems in education are mentioned in Anatolia. In the last title "Individual Life in Anatolia", the way of experiencing feelings such as love and friendship is explained by giving examples from the novels of Reşat Nuri Güntekin.

Key Words: Reşat Nuri Güntekin, Turkish Novel, Anatolia

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK SAYFASI	i
ÖN SÖZ.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT.....	iv
İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR	vii
GİRİŞ.....	1
BÖLÜM 1: TÜRK ROMANINDA ANADOLU VE REŞAT NURİ GÜNTEKİN ..	12
BÖLÜM 2: REŞAT NURİ GÜNTEKİN'İN ROMANLARINDA ANADOLU	
COĞRAFYASI.....	16
2.1. ANADOLU' DA FİZİKİ DURUM.....	16
2.1.1. Mekânların Fiziki Durumu.....	17
2.1.2. İnsanların Fiziki Durumu	25
2.2. ANADOLU'NUN SOSYAL DURUMU	28
2.2.1. Anadolu'da Aile	28
2.2.1.1. Anadolu'da Anne.....	28
2.2.1.1.1. Anadolu'da İyi Anne.....	29
2.2.1.1.2. Anadolu'da Kötü Anne	30
2.2.1.2. Anadolu'da Baba	32
2.2.1.2.1. Anadolu'da İyi Baba	32
2.2.1.2.2. Anadolu'da Kötü Baba.....	34
2.2.1.3. Anadolu'da Çocuk	35
2.2.1.3.1 Anadolu'da Öksüz/Yetim Çocuklar.....	37
2.2.2. Anadolu'da Evlilik	41
2.2.2.1. Anadolu'da Kendi İsteği İle Yapılan Evlilikler.....	41
2.2.2.2. Anadolu'da Yapılan Zoraki Evlilikler	43
2.2.3. Anadolu'da Kimlikler	44

2.2.3.1. Anadolu'da Meslekler	44
2.2.3.1.1. Anadolu'da Öğretmen	45
2.2.3.1.2. Anadolu'da Doktor	52
2.2.3.1.3. Anadolu'da Memur-Yönetici	55
2.2.3.1.4. Anadolu'da Çiftçi	56
2.2.3.2. Anadolu'da Dini İnanç	56
2.2.3.2.1. Anadolu'da Bâtıl İnançlar	59
2.3. ANADOLU'DA EKONOMİK DURUM	62
2.3.1. Anadolu'da Yoksulluk	62
2.3.2. Anadolu'da İşsizlik	66
2.3.2.1. Anadolu'da Göç	67
2.3.3. Anadolu'da Sorunlar	69
2.3.3.1. Anadolu'da Yol Sorunu	69
2.3.3.2. Anadolu'da Su Sorunu	70
2.3.3.3. Anadolu'da Hastalık Sorunu	71
2.4. ANADOLU'DA EĞİTİM	73
2.4.1. Anadolu'da Mektep Eğitimi	73
2.4.2. Anadolu'da Medrese Eğitimi	75
2.4.3. Anadolu'da Eğitim Sorunları	76
2.4.4. Anadolu'da Eğitimsizlik	79
2.5. ANADOLU'DA BİREYSEL YAŞAM	80
2.5.1. Anadolu'da Aşk	80
2.5.2. Anadolu'da Arkadaşlık	84
2.5.3. Anadolu'da Dedikodu	86
SONUÇ	89
KAYNAKLAR	94
ÖZGEÇMİŞ	99

KISALTMALAR

- A : Acımak
AGC : Ateş Gecesi
AN : Anadolu Notları
BKD : Bir Kadın Düşmanı
Ç : Çalığışu
D : Damga
DĞ : Değirmen
DK : Dudaktan Kalbe
Ed. : Editör
EH : Eski Hastalık
Hzl : Hazırlayan
HÇ : Harabelerin Çiçeğı
KD : Kan Davası
K : Kızılcık Dalları
KY : Kavak Yelleri
s. : Sayfa
ss. : Sayfa sayısı
TDK : Türk Dil Kurumu
vb. : ve benzeri
YG : Yeşil Gece

GİRİŞ

Reşat Nuri Güntekin, Cumhuriyet Dönemi romanı alanında önemli bir isimdir. Tiyatro, öykü, deneme çalışmaları da olan yazar, asıl romancılığı ile tanınır.

1893 yılında İstanbul'da doğan Reşat Nuri Güntekin¹, Çubukzadeler olarak bilinen eski İstanbul ailelerinden birine mensup olan Hacı Nuri Bey'in oğludur. Aslında

---

¹ Reşat Nuri Güntekin'in hayatı, *Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi Cilt I* (Yalçın, 2010: 476-478) adlı kitapta şöyle verilmektedir:

25 Kasım 1889 İstanbul'da doğmuş, 7 Aralık 1956 Londra' da ölmüştür. Romancı, öykücü ve oyun yazarıdır. Ağustosböceği, Ateşböceği, Cemil Nimet, Hayrettin Rüştü, Mehmet Ferit, Sermet Ferit, Mizah Yazarı, Yıldızböceği imzalarını kullandı. Askeri tabib Nuri Bey ile Erzurum valisi Yaver Paşa'nın kızı Lütfiye Hanımın oğludur. İlk öğrenimine Çanakkale' de başladı. İptidaiyi bitirdikten sonra bir buçuk yıl kadar idadiye devam etti. Bir süre İzmir'deki Frer'ler okulunda öğrenim gördükten sonra sınavla girdiği Darülfünun Edebiyat Şubesi'ni 1912'de bitirdi. 1913'te Bursa Sultanisi orta kısmına Fransızca öğretmen olarak atandı. Eğitimsizlik mesleğini daha sonra İstanbul Beşiktaş İttihat ve Terakki Mektebi Fransızca, Türkçe, sarf nahiv ve kitabet öğretmenliği (1915), Fatih Vakf-ı Kebir Mektebi müdürlüğü ve birinci muallimliği (1915-1917), Akşemseddin Mektebi müdürlüğü (1917-1919), Feneryolu Murad-ı Hâmis Mektebi müdürlüğü (1919), Osman Gazi Paşa Mektebi müdürlüğü ve başmuallimliği görevleriyle sürdürdü. 1919-1924 yıllarında Vefa Sultanisi'nde Türkçe öğretmenliği yaptıktan sonra İstanbul Erkek Lisesi, Çamlıca Kız Lisesi, Kabataş Lisesi, Galatasaray Lisesi ve Erenköy Kız Lisesi'nde öğretmen ve idareci olarak görev aldı. 1927'de atandığı maarif müfettişliği görevini millet vekili seçildiği 1939'a kadar aralıksız sürdürdü. Bu arada Dil Heyeti'ndeki çalışmalara katıldı (1929-1931). 1939-1946 arasında Çanakkale millet vekili olarak TBMM'de bulundu. 1947'de Kemal Turan ve Ragıp Şevki Yeşim'le birlikte Cumhuriyet Halk Partisinin (CHP) Ankara'da yayımlanan Ulus gazetesinin İstanbul kolu olan Memleket'i çıkardı (1947). Yeniden müfettişliğe döndü. 1950'de UNESCO Türkiye temsilciliği ve öğrenci müfettişliği görevi ile Paris'e gitti. 1954'te yaş haddinden emekliye ayrıldı. Bir süre İstanbul Şehir Tiyatroları edebi heyeti üyeliği yaptı. Yakalandığı akciğer kanserinin tedavisi için gittiği Londra'da öldü. 13 Aralık 1956 günü Karacaahmet Mezarlığı'na gömüldü.

Romanları: Çalıkuşu (1922), Dudaktan Kalbe (1923), Gizli El (1924), Damga (1924), Akşam Güneşi (1926), Bir Kadın Düşmanı- Çirkinin Romanı (1927), Yeşil Gece (1928), Acımak (1928), Yaprak Dökümü (1930), Kızılıcak Dalları (1932), Gökyüzü (1935), Eski Hastalık (1938), Ateş Gecesi (1942), Değirmen (1944), Miskinler Tekkesi (1946), Harabelerin Çiçeği (1953), Kavak Yelleri (1961), Son Sığınak (1961), Kan Davası (1962), Ripka İfşa Ediyor (1949).

Öyküleri: Recm-Gençlik ve Güzellik (1919), Roçild Bey (1919), Eski Ahbap (?), Sönmüş Yıldızlar (1923), Tanrı Misafiri (1927), Leyla ile Mecnun (1928), Olağan İşler (1930).

Oyunları: Hançer (1920), Eski Rüya (1922), Ümidin Güneşi (1924), Gazeteci Düşmanı/Şemsiye Hırsız/İhtiyar Serseri (1924), Taş Parçası (1926), Bir Köy Hocası (1928), Babür Şah'ın Seccadesi (1931), Bir Kır Eğlencesi (1931), Ümit Mektebinde (1931), Felâket Karşısında/Gözdağı/Eski Borç (1931), İstiklal (1933), Vergi Hırsız (1933), Hülleci (1935), Bir Yağmur Gecesi (1943), Yaprak Dökümü (1971), Tanrıdağı Ziyafeti (1971), Yayımlanmamış oyunları: Gönül (1916), Ağlayan Kız (1947), Bu Gece Başka Gece (1956), Daktilo Makinesi (1944), Yol Geçen Hamı (1944).

Gezi Yazıları: Anadolu Notları, (1936).

Makaleleri: Reşat Nuri Güntekin'in Tiyatro ile İlgili Makaleleri, (1976).

Antoloji: Fransız Edebiyatı Antolojisi, (1931).

İnceleme: Üç Asırlık Fransız Edebiyatı, (1932), Dil ve Edebiyat, (1930), Fransız-Türkçe Resimli Büyük Dil Kılavuzu, (1935).

Çeviri: İlm-i Mantık (1915), Bir Gece Faciası (1924), Arapça Değil mi Uydur Uydur Söyle (1926), Çifte Keramet (1927), Hakikat (1929), Mektep Çocuğu (1930), Muhammed'in Hayatı (1930), İş Adamı (1932), Tolstoy: Hayatı ve Eserleri (1933), İbsen: Hayatı ve Eserleri (1934), Kahramanlar (1943), Napolyon'un

Reşat Nuri Güntekin'in doğum tarihi konusunda net bir bilgi yoktur; ancak Hilmi Yücebaş onun doğum tarihi hakkında şu bilgileri verir:

Birçok kitaplarda Reşat Nuri'nin doğum tarihi (1892) olarak gösterilmişse de, rahmetli üstadın teyzezadesi Sayın Ruşen Eşref Ünaydın'ın yayınladığı hatıralarda, Reşat Nuri'nin çocukluk resmi altına, eniştesi Tefvik Paşa'nın kendi el yazısıyla doğum tarihinin 13 Teşrinisani üç yüz beş; yani bugünkü anlamla 26 Kasım 1889 olarak kaydettiği yazılmaktadır (Yücebaş, 1957: 3).

Reşat Nuri Güntekin, Erenköy Kız Lisesi'nde öğretmenlik yaptığı zamanlarda öğrencisi olan Hadiye Hanım'la tanışır ve evlenirler. Bu mutlu evlilikten Aksel adını verdikleri bir erkek çocuğu dünyaya gelir; fakat daha sonra bu çocuk hayatını kaybeder. Aksel hakkındaki bazı bilgileri Reşat Nuri'nin, eşi Hadiye Hanım'a yazmış olduğu mektup vasıtasıyla öğrenmekteyiz:

“Senin hastalığın bana çocuğu unutturmuştu. Ne yalan söyleyeyim sen kurtulduğun için bunu biraz hoş bile bulmuşum. Fakat “bu çocuk gibi mavi gözlü... Küçük mavi gözlü oğlumuz beni ve seni birdenbire mavi gözlü çocuğumuzu kaybetmiş bir ana ve baba haline getiriyordu. Yüreğimin başı öyle bir sızlayış sızladı ki. Demek ki artık sana karşı vaziyetim de değişiyor. Yalnız artık kocan, hayat arkadaşın değilim. Çocuğunun babasıyım. Ama o ölmüş ne çıkar? Biz seninle ölmüş bir mavi gözlü bebeğin anası ve babasıyız. Görüyor musun bir sözün ben de ne büyük inkılap yaptı. Artık çocuk istemek tövbe. İstedğim için mavi gözlü çocuk benim son çocuğum demektir. Aksel ismini artık sevdiğimiz çocuklarımıza verebiliriz değil mi? Ben kendi hesabıma bu ismi bir romanımın kahramanına vermeye azmettim.” (Kanter, 2008: 6).

Reşat Nuri Güntekin'in edebiyata olan ilgisi ailesi sayesinde artmıştır. Babasının kitaplığı sayesinde edebiyatla ilgilenmeye başlamıştır. Bu kitaplık basit bir kitaplık değildir.

“*Babam için bana yine muamma kalmış bir ikinci şey, bu kütüphanenin pek rastgele bir kütüphane olmaması idi.*” (Önertoy, 1893: 9).

Babası evdeyken kitapların karıştırılması yasaktır. Ancak babası evden çıkınca Reşat Nuri onları karıştırır ve resimleri keserken yakalanır. Bu sebepten dolayı öğretmenlik yaptığı süre içinde hep şu nasihatte bulunur:

“*Bırakın çocukları, kitaplar arasında oynasınlar... Ne pahasına olursa olsun*” (Kanter, 2008: 9).

Düşünceleri (1943), Atlı Adam-Diktatörün Romanı (1947), Yabancı (1953), Evham (1955), İtiraf (1955), Don Kişot (1957), İhtiyar Serseri.

Edebiyatımızda asıl ününü romanla kazanan Güntekin'in öyküleri, oyunları, eleştirileri, gezi notları, makaleleri ve çevirileri de mevcuttur. Reşat Nuri, asıl ününü *Çalığışu* adlı romanıyla kazanmıştır. Çünkü bu eser onun adının duyulmasını sağlayan ilk eserdir. *Çalığışu*, onun sanatında bu yüzden önemli bir yere sahiptir.

Romanları ve oyunları –özellikle *Çalığışu* romanının yayımlanmasından sonra- geniş halk kitleleri arasında büyük bir ilgi ve beğeniyle izlenen Reşat Nuri, II. Abdülhamit devrinden çok partili demokrasiye kadar Türkiye'nin en bunalımlı dönemlerini bizzat yaşamış, tarihsel, toplumsal ve siyasal olayların Türk insanı ve toplumu üzerindeki etkilerini başarıyla yansıtmış bir yazardır (Yalçın, 2010: 476).

Reşat Nuri Güntekin'in adının, asıl duyulmasını sağlayan romanının *Çalığışu* olduğunu söyleyen Kanter, bu romanın Türk edebiyatında büyük yankı uyandırdığına da değinir.

Çalığışu romanı Reşat Nuri Güntekin'in romancılığının ilk yıllarında yazdığı bir eser olmasına rağmen Türk edebiyatında büyük yankı uyandırır. Bu durumun temel sebebi Anadolu'ya giderek kendini gerçekleştirme yolunda adımlar atan Feride karakterinin halkın içindeki idealize edilmiş duyguları seslendirmesinden ileri gelir (Kanter, 2008: 77).

Biröl Emil, Reşat Nuri Güntekin için şunları söyler:

“Cumhuriyet devri Türk edebiyatının en çok okunan, en çok sevilen, eserleri en çok baskı yapan romancısı odur. Başka hiçbir Türk romancısı ilk eserinden –*Çalığışu*- itibaren her tabakadan okuyucu arasında onun kadar geniş sempati uyandırmamış, onun kadar yaygın bir şöhrete kavuşmamıştır.” (Emil, 1990: 75).

Reşat Nuri Güntekin'in *Çalığışu* adlı eserini Atatürk'ün de okuduğu ve romanı çok sevdiği bilinir. Seyit Kemal Karaalioğlu bunu şu şekilde anlatır:

“22 Ağustos 1922 *Bugün de Akşehir'deyiz. Paşa, daireden çıkmadı. Akşama kadar Çalığışu'nu okudu. Çok memnun oldu, takdir etti.*” (Karaalioğlu, 1989: 157).

Reşat Nuri Güntekin, yazma işine başladığı zaman romanın son kısmını belirlemeden yazmaya başlamadığını söyler. İlk önce yazacaklarını kafasında tasarlayıp sonra yazmaya başladığını dile getirir.

“Yazma işine başladığım zaman da çok muntazam çalışırım. Romanın sonunu nasıl bitireceğimi tayin etmeden yazıya başlamam. Evvela umumi bir şema yaparım. Fakat eser henüz definitif olmamıştır... Ortada şahıslar vardır, eserin ana hattı vardır. Fakat yazmaya başladıktan sonra şahıslar ekseriya hüviyetlerini değiştirirler, evvelce hiç düşünmediğim vakalar, yeni şahıslar gelir... Böyle çalakalem bir müsvedde yaparım.” (Önertoy, 1983: 21).

Reşat Nuri Güntekin, sade dile önem verir. Eserlerinden de hareketle Anadolu’da kullanılan kimi atasözlerine, deyimlere de yer verdiği söylenebilir.

Ahmet Hamdi Tanpınar, Reşat Nuri’nin hayatına, konuşmasının inceliğine dair şunları söyler:

“Buna rağmen güzel ve tatlı konuşuyordu. Sanki bir ipek böceği yavaş yavaş, bir yığın çıtırtı içinde kozasını örüyordu. Reşat hep böyle konuşurdu. Onun konuşması Dudaktan Kalbe romanındaki Lamia’nın ördüğü dantelalara benzerdi. Küçük dikkatle, teker teker hatırlamalarla, unuttuklarına dönüşlerle hiç mübalağaya kaçmadan, sadece sesi biraz daha kısılmış, tebessümü dağılmış ve şüphesiz çok endişeli, durmadan hastalığının anketini yapıyordu.” (Tanpınar, 1995: 440).

Reşat Nuri’yi yalnızca aydınların değil, değişik halk kesimlerinin de okumasının en önemli nedenlerinden biri, belki de birincisi, dilinin temizliğidir. Reşat Nuri, “İstanbul Dili” ile yetinmemiş, ayrıca, gezip dolaştığı Anadolu’dan getirdiği deyimlerle, sözcüklerle bu dili zenginleştirmiştir (Naci, 2009: 10).

Reşat Nuri Güntekin eserlerini yazarken konu seçme, planlama hususunda şunları söyler:

“Roman ve hikâye yazarken, mevzuun evvela asıl canlı noktası, amudu-fikarisi gelir. Bu amudud-fikaridir ki bana yazmak arzusunu verir. Bu bazan bir vak’a olur, beni alakadar eden bir vak’a... Fakat çok kere pek alakadar olduğum insan tipi... (Şu vak’ayı, veya şu insanı, şu tipi yazayım) derim. Bu suretle eserin ilk adımı atılmış olur. Mevzu pek iptidai bir şekilde fikrime gelir. Hiçbir zaman hemen derhal bu mevzuun planını yapıp da yazmaya başladığım vaki değildir. Bulduğum mevzuu zihnimde bir köşeye atarım. Onun francala hamuru gibi kendi kendine kabarması için uzun müddet bırakırım. Çok defa aradan birçok senelerin geçtiği de vakidir. Bu müddet zarfında mevzuu bazı ilaveler yaparım. Bazı kısımlarını tayy ederim, atarım, çıkarırım. Vak’aları retuş ederim. Tipleri developpe ederim.” (Yücebaş, 1957: 13).

Onun ölümünü Ruşen Eşref şöyle anlatır:

“O, bu dünyaya, Avrupa doğusunun bir ucunda, kendi memleketinin o zamanlar payitahtı bulunan İstanbul’un Üsküdar semtindeki bir konağında gözlerini açmıştı. Çok şeyi görmüş, duymuş, anlamış; çok şeye gülümsemiş, acımış ve edebiyatımıza daha değer kazandırmış sevimli gözlerini Şekspir’in diyarının payitahtındaki hastanelerden birinin odasında yapayalnız yumdu!” (Yücebaş, 1957: 3).

Nurullah Ataç, Reşat Nuri Güntekin’in ölümü üzerine duyduğu üzüntüyü şu şekilde dile getirir:

“Reşat Nuri Güntekin’in ölümüne çok yandım. Öyle sık görüştüğüm kimselerden değildi, aramazdık birbirimizi, ancak bulduğumuzda konuşurduk. Şimdi üzülüyorum kendisiyle az konuşmuş olmama: iyi, anlayışı bir kişiydi. Pek dinlemezdi karşısındakini, kendisi söylemek isterdi. Gene de kendisine çok şeyler anlatabileceğinizi sanırdınız, öyle bir duygu uyandırırdu içinizde.” (Yücebaş, 1957: 88).

Reşat Nuri Güntekin, romanlarında pek çok konuyu ele alır. Bu konulardan birisi de Anadolu’dur. Reşat Nuri Güntekin, romanlarında toplumsal sorunlara yer verir. Bu

sorunlar içinde “Anadolu” ayrı bir yer tutar. Çünkü Anadolu’da çok sorun vardır. Güntekin, Anadolu’da eğitim, yol, su, doktor, öğretmen ile ilgili sorunlara değinir. Anadolu’yu ele almasında, Anadolu’yu tanimasının payı büyüktür. Öğretmen ve müfettişlik mesleği yanında, babasının memuriyeti dolayısıyla çeşitli köyleri, kasabaları, şehirleri gezmesinin de etkisi vardır.

Enginün, Reşat Nuri Güntekin için, toplum meselelerinin asla insandan ayrı düşünülmemeyeceğini söyleyen bir yazar olarak bahseder (Enginün, 2017: 290).

Reşat Nuri Güntekin’in romanlarında sosyal tenkit vardır. Toplumun içindeki olayları, şahısları eleştirir.

Onun romanlarında, bütün toplum katmanlarını kucaklayan, sevginin, şefkatin hâkim olduğu bir anlatım bulunmakla birlikte aynı zamanda kuvvetli bir sosyal tenkit vardır. İyi bir gözlemci olan yazarın romanlarında rastladığımız birçok fiktif şahıs, mekân ve olay aslında kendisi tarafından tanınmış, görülmüş ve yaşanmıştır (Çelik, 2000: 3).

Reşat Nuri Güntekin’in romanları hakkında 6 doktora 14 yüksek lisans çalışması yapılmıştır.

Reşat Nuri Güntekin ile ilgili yapılan doktora tezleri şunlardır:

Beyhan Uygun Aytemiz’in, “Reşat Nuri Güntekin’in Romanlarında Aşk İlişkileri” (2005) adlı doktora tezinde; yazarın romanlarında dile getirdiği aşk anlayışı ele alınır. Bu sebeple yazar; romanların anlatıcısı olarak ortaya çıkan karakterlerin, çocukluk dönemleri ve aileleriyle geçirdiği dönemlere dikkat çeker. Bunları “Çocukluk Deneyimleri ve Ebeveyn Temsilleri, Ana Karakterlerin Kendilik Kurguları, Anlatıcı Karakterler Açısından Çevre ve İnsan, Oyun ve Fetih” başlıklarıyla ele almıştır.

Bahattin Şeker, “Reşat Nuri Güntekin’in Romanlarında Fransız Edebiyatından İzler” (2005) adlı Fransız Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalında hazırlamış olduğu doktora tezinde; Emile Zola’nın *Vârite* ve Reşat Nuri Güntekin’in *Yeşil Gece* adlı romanlarında benzerlikler olduğunu söyler. Reşat Nuri Güntekin’in romanlarını, Fransız etkisinden koruduğu da vurgulanır.

Muhammet Fatih Kanter, “Reşat Nuri Güntekin’in Romanlarında Yapı ve İzlek” (2008) adlı doktora tezinde; Güntekin’in on dokuz romanını zaman, mekân, kurgu, şahıs kadrosu gibi konular bakımından ayrı ayrı inceler. Fatih Kanter, Reşat Nuri Güntekin’in romanlarındaki izlekleri “aşk, kaçış, yalnızlık, yabancılaşma, sömürü, başkaldırı, fedakârlık, kendini gerçekleştirme, yozlaşma, sosyal adaletsizlik, kültürel çözülme, sınıf

çatışması bürokratik çürüme” başlıkları altında değerlendirir. Kanter, bu çalışmasını daha genel bir şekilde yapmıştır.

Semih Zekâ, “Reşat Nuri Güntekin’in Romanlarında Yolculuk Arketipi” (2015) adlı doktora çalışmasında, Reşat Nuri Güntekin’in romanlarını yolculuk arketipi bağlamında değerlendirir.

Duygu Ünalın, “Milli Mücadele Dönemi Yazarlarından Halide Edip Adıvar, Reşat Nuri Güntekin ve Yakup Kadri Karaosmanoğlu’nun Romanlarının Popüler Kültür İçerik Özellikleri Bağlamında İncelenmesi” (2016) adlı Basın ve Yayın Ana Bilim Dalında hazırladığı doktora çalışmasında, söz konusu romanlarla birlikte Reşat Nuri Güntekin’in *Ateş Gecesi*, *Damga*, *Gizli El* ve *Yeşil Gece* romanları ele alınıp popüler kültür bağlamında incelenerek geçmiş ile günümüz arasındaki mukayesesi yapılmıştır.

Perver Aliji, “Reşat Nuri Güntekin’in Romanlarında Eğlence Kültürü” (2019) adlı doktora çalışmasında, yazarın romanlarında eğlencenin önemli bir yer tuttuğundan ve eğlence mekânlarının da zamanla değiştiğinden bahseder.

Reşat Nuri Güntekin’ in romanları ile ilgili yapılmış yüksek lisans tezleri şunlardır:

Adem Orakçı’nın, “Reşat Nuri Güntekin’in Romanlarında Maarif Teşkilatı ve Öğretmen” (1990) adlı yüksek lisans tezi vardır.

Gülnur Can, “Halide Edip Adıvar, Aka Gündüz ve Reşat Nuri Güntekin’in Romanlarında Kadın” (1997) adlı yüksek lisans tezinde, sözü edilen eserlerdeki kadın karakterleri incelemiş ve onların problemlerini ele almıştır.

Hüseyin Altunya, “Reşat Nuri Güntekin ve Fakir Baykurt’un Romanlarında Öğretmen” (2004) adlı yüksek lisans tezinde, öğretmenler, yetişme, eğitim yöneticileri ile ilişkiler, eğitim öğretim etkinlikleri açısından inceleme yapmıştır.

Yahya Aydın, “Reşat Nuri Güntekin’in Çalığışu, Acımak, Yeşil Gece, Kan Davası Romanlarında Öğretmen Tipleri ve Toplumun Öğretmen Algılaması” (2006) adlı Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalında yapılan yüksek lisan tezinde, sözü edilen romanlardaki öğretmen tiplerini incelenmiş ve yazarın eğitimde kullanmış oldukları teknikler üzerinde durmuştur.

Fatma Taşçı, “Reşat Nuri Güntekin’in Romanlarındaki Çocuk Karakterlerin Çocuğa Görelilikler Açısından Değerlendirilmesi” (2007) adlı Türkçe Eğitimi Ana Bilim

Dalında yapmış olduğu yüksek lisans tezinde romanlardaki çocuk karakterleri ele alır ve Reşat Nuri Güntekin'in romanlarının çocuğa göreliği yakalayabilmiş olduğunu söyler.

Özlem Dilaver, “Charles Dickens’ın İki Şehrin Hikâyesi ve Reşat Nuri Güntekin’in Damga Romanlarında Fedakârlık” (2011) adlı Batı Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalında hazırlamış olduğu yüksek lisans tezinde, bu iki romanda aşk uğruna yapılan fedakârlıkları anlatır.

Recep Salar, “Reşat Nuri Güntekin’in Romanlarının Eğitim Değerleri Açısından İncelenmesi” (2011) adlı Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalında yüksek lisans çalışmasında, Reşat Nuri Güntekin'in Anadolu'yu görevi sebebiyle gezmiş, görmüş olduğu için romanlarının eğitim açısından önemli olduğunu söyler.

Esra Hacısalihoğlu Kaya, “Reşat Nuri Güntekin’in Romanlarında Eğitim Evreninin Kronolojik Olarak İncelenmesi” (2012) adlı Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalında yapılmış yüksek lisans tezinde, Reşat Nuri Güntekin'in Romanlarında Anadolu'nun eğitilmesi fikrinin esas alındığını belirtir.

Mehtap Türksoy, “Reşat Nuri Güntekin'in Acımak ve Yaprak Dökümü Romanlarında Baba Motifi” (2012) adlı yüksek lisans çalışmasında, yazarın anlatmak istediği mesajı verirken onun uygun karakter yaratma çabasından bahseder. Reşat Nuri Güntekin'in aslında iletmek istediği mesajı, yarattığı baba karakterleri aracılığıyla verdiğini söyler.

Neşe Yıldırım, “Virginia Woolf’un Bayan Dalloway Kitabı ile Reşat Nuri Güntekin'in Yaprak Dökümü Kitabının Yabancılaşma Açısından Karşılaştırmalı Analizi” (2014) adlı yüksek lisans çalışmasında, yabancılaşma sorununun *Yaprak Dökümü* romanında da olduğu ve ana karakterlerin toplumda kabul görmek için yabancılaşmaya maruz kaldığını anlatır.

Soner Garip'in Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalında hazırlamış olduğu “Reşat Nuri Güntekin'in Romanlarında Çocuk” (2016) adlı yüksek lisans çalışmasında, on dokuz roman ele alınarak çocuk algısını ve çocuğun toplumdaki yerini çocuk kahramanlar üzerinden anlatır.

Yasemin Karataş, “Reşat Nuri Güntekin'in Romanlarında Halk-Aydın Çatışması” (2017) adlı yüksek lisans çalışmasında, Reşat Nuri Güntekin'in Anadolu'da bizzat yaşayan bir yazar olduğu için elde ettiği gözlemlerin, onun halk-aydın çatışması üzerinde yoğunlaşmasına sebep olduğunu dile getirir. Aynı zamanda Reşat Nuri Güntekin'in halk-

aydın çatışmasını sıkça işlediğini ve bunun nedenini de Anadolu'ya giden aydınlara bir yol haritası çizerek, onları karşılaştıkları zorlukları önceden tespit edip uyararak istemesi olarak belirtir.

Yüksel Şavk, “Reşat Nuri Güntekin’in Yeşil Gece, Yakup Kadri Karaosmanoğlu’nun Nur Baba; Refik Halit Karay’ın Kadınlar Tekkesi Romanlarındaki Dini Motifler” (2018) adlı yüksek lisans çalışmasında dinin insanlığı son derece yakından ilgilendiren bir olgu olduğu ve söz konusu romanlarda dinî motiflerin neler olduğu ve dini ifadelerin Türk edebiyatı açısından nasıl sembol edildiği üzerinde durur.

Merve Güler, “Reşat Nuri Güntekin’in Romanlarında Gelenek ve Din Anlayışı” (2019) adlı yüksek lisans çalışmasında; modernleşme süreci içindeki Türk toplumunun, gerek kıyafet gerekse eğitim gibi konularda yaşamış olduğu değişimi Reşat Nuri Güntekin’in romanlarından hareketle anlatır.

Reşat Nuri Güntekin ve romanları ile ilgili kitaplar şunlardır:

Fethi Naci, *Reşat Nuri'nin Romancılığı* (2009) adlı kitabında, Güntekin'in romanlarını inceler. Bunları, *Harabelerin Çiçeği, Gizli El, Çalığışu, Damga, Dudaktan Kalbe, Akşam Güneşi, Bir Kadın Düşmanı, Yeşil Gece, Acımak, Yaprak Dökümü, Kızılçık Dalları, Gökyüzü, Eski Hastalık, Ateş Gecesi, Değirmen, Miskinler Tekkesi, Kavak Yeleri, Kan Davası, Son Sığınak* roman isim başlıklarıyla ele alır. Reşat Nuri'nin yazmayı tasarladığı son romanı *Gecenin Ötesi* romanına dair bilgiler verir.

Hüseyin Çelik'in, *Reşat Nuri Güntekin'in Romanlarında Sosyal Tenkit* (2000) adlı kitabında, Güntekin'in sanatı hakkında bilgi verilerek eserleri sosyal, ekonomik, siyasi ve ahlaki bakımdan incelenir. Eğitim ile ilgili meselelerde; eğitimde kullanılan yanlış yöntemlerden, eski ve yeni eğitim arasındaki farklardan bahsedilir. Ahlakî meselelerde; dedikodu, vefasızlık, yolsuzluk gibi unsurlardan bahsedilir. Siyasi anlamda; Sultan Abdülhamid ve İstibdat Dönemi, İttihatçılar ve askerlerle ilgili meselelere değinilir. Dinle ilgili meselelerde; bâtil inanışlar, din olgusu karşısında aydınlara tutumundan bahsedilir. Bu konular “Fert ve Toplum İlişkisi, Eğitimle İlgili Meseleler, Bürokrasi İle İlgili Meseleler, Ahlakî Meseleler, Ekonomik Meseleler, Dinle İlgili Meseleler, Kültürel Meseleler, Sosyal Sınıflarla İlgili Meseleler, Siyasi Meseleler, Kadınlarla İlgili Meseleler” başlıklarıyla anlatılır.

Birol Emil'in *Reşat Nuri Güntekin'in Romanlarında Şahıslar Dünyası* (1984) adlı kitabında, Güntekin'in *Harabelerin Çiçeği* romanından *Gökyüzü* romanına kadar

toplamda on iki romanı ele alınarak incelenir. Kitapta, romanlarda yer alan şahıslar, buldukları çevreye göre ele alınır. Mekânlar belirtilerek örnekler verilir ve mekânların olaylarla olan ilişkileri anlatılır. Emil, bu kitabında romanların özetlerine yer verir. Yer yer Reşat Nuri Güntekin hakkında da bilgiler vererek kendi düşüncelerini de satır aralarına yerleştirir. Bu eser, Reşat Nuri Güntekin'in romanlarında mekân ve şahıs anlamında, çalışmada yararlanılan önemli bir eserdir. Emil, bunları *Harabelerin Çiçeği*, *Gizli El*, *Çalıkuşu*, *Damga*, *Dudaktan Kalbe*, *Akşam Güneşi*, *Bir Kadın Düşmanı*, *Yeşil Gece*, *Acımak*, *Yaprak Dökümü*, *Kızılçık Dalları*, *Gökyüzü* başlıklarıyla ele alır. Bu romanlar “Romanın Şahıs Kadrosuna Bir Bakış, Şahıslar” başlıkları ile romandaki mekânlarla bir bütünlük içerisinde ele alınmaktadır.

Olca Öner Toy, *Reşat Nuri Güntekin* (1983) adlı kitabında, Güntekin'in yazın hayatına girişini, eserlerinde işlediği konuları, dili ve anlatımını romanlarından örneklerle anlatır. Bunları; Reşat Nuri Güntekin'in “Yaşamöyküsü, Yazın Dünyasına Girişi, Roman ve Öykü yazarlığı, Oyun Yazarlığı, Gezi Notları, Dil ve Anlatımı” başlıklarıyla değerlendirmiştir.

Hilmi Yücebaş, *Bütün Cepheleriyle Reşat Nuri* (1957) adlı kitabında, Güntekin'in hayatı, eserleri ve onunla ilgili bilgiler verir. Reşat Nuri Güntekin kitapta “Mizahçı Gözüyle Reşat Nuri Güntekin, Oyun Yazarlığı Yönünden Reşat Nuri Güntekin, Çocukluk Hatıraları” gibi birçok başlıklar altında anlatılmaktadır. “Reşat Nuri Nasıl Yazdığını Anlatıyor, Üstatla Konuşmalar, Reşat Nuri Anlatıyor” gibi başlıklarda, yazarın kendisinin ifade ettiği şeyleri mülakatlar yoluyla vermektedir.

Reşat Nuri Güntekin ve romanları ile ilgili makaleler şunlardır:

Hanife Özer “Otorite Kavramı ve Reşat Nuri Güntekin'in Romanlarında Otoritenin Yansımaları” (2014) adlı makalesinde, Reşat Nuri Güntekin'in romanlarında, eserlerinin temalarına bağlı olarak otoritenin çeşitli görünümüne rastlamanın mümkün olduğunu söyler. Ona göre *Değirmen* ve *Kavak Yelleri* adlı eserlerinde bürokratik otoritenin, *Yaprak Dökümü'nde* geleneksel otoritenin, *Yeşil Gece'de* dinsel otoritenin, *Acımak* romanında ise sınıf otoritesinin bulguları görülür.

Adem Gürbüz, “Reşat Nuri Güntekin'in Miskinler Tekkesi Romanında Dilencilik Algısı” (2014) adlı makalesinde, bir dilencinin yaşamı algılayışı üzerine kurulan romanda, Reşat Nuri Güntekin'in modern dilencilik denen bir algıyı işaret ettiğini söyler.

Aykar Sönmez, “İnsancıl Yaklaşım Açısından Reşat Nuri Güntekin’in Eserleri” (2013) başlıklı makalesinde; yazarın, eserlerinde gayrimüslimlere insancıl bir şekilde yaklaştığını hemen hemen her eserinde onlardan bahsettiğini söyler.

Nebahat Yusoğlu, “Reşat Nuri Güntekin’in Romanlarında Savaş Teması” (2011) çalışmasında, Reşat Nuri Güntekin’in romanlarına Osmanlı Devleti’nin yıkılışı ve Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşu arasında yaşanan savaşlara ve bunların hayattaki etkilerine yer verdiğini söyler.

Bahattin Şeker ve Mithat Durmuş’un birlikte hazırladıkları “Reşat Nuri Güntekin’in Romanlarında Fransız Edebiyatından İzler” (2009) adlı makalede yazarın okuyucusuna, usta Fransız yazarların yazmış olduğu romanların tadında Anadolu romanları sunmuş olduğu söylenir.

Bahattin Şeker, “Yeşil Gece ve Gerçek” (2006) adlı çalışmasında, yazarın Yeşil Gece romanıyla inkılabın sadece kanunlarla gerçekleşmeyeceğini tarihî gerçeklerden yola çıkarak koyduğunu söyler.

Olca ÖnerToy, “Reşat Nuri Güntekin’in Yazınımızdaki Yeri” (1981) adlı makalesinde, Reşat Nuri’nin yazmaya nasıl başladığını anlatır ve Anadolu’nun sorunlarına eğildiğini ifade eder.

Olca ÖnerToy, “Reşat Nuri Güntekin ve Anadolu” (1974) adlı makalesinde Reşat Nuri Güntekin’in, eserlerinde Anadolu’dan bahsettiğini dile getirir. Romanlarından hareketle bunu örneklendirir.

Necdet Sançar, “Reşat Nuri Güntekin’in Hayatı ve Eserlerinin Tam Listesi” (1957) adlı makalesinde yazarın hayatını ve eserlerini anlatır.

Reşat Nuri Güntekin’in romancılığı hakkında yapılan çalışmalara bakıldığında; onun romancılığının çok farklı açılardan incelendiği, özellikle yazarın romanlarındaki temalar üzerinde ayrıntılı olarak durulduğu görülür. Reşat Nuri Güntekin’in romanlarındaki temalardan biri de Anadolu’dur. Anadolu, yazarın hayatında önemli bir yere sahiptir. Babasının askerî doktor olması ve kendisinin Anadolu’nun çeşitli yerlerinde öğretmenlik ve müfettişlik görevlerini icra etmesi sebebiyle; bu bölgelerdeki olaylara tanık olması, yazarın Anadolu’yu anlatmasında önemli etkenlerdir. Yazarın Anadolu’yu anlatan, 1936 tarihinde yayımlanan *Anadolu Notları* edebiyatımızın Anadolu’ya dair en güzel eserlerindedir. Yazarın romanlarındaki Anadolu konusu, yazar hakkında yapılan çalışmalarda bazen doğrudan bazen de dolaylı olarak ele alınmıştır. *Reşat Nuri*

Güntekin'in Romanlarında Anadolu konulu müstakil bir lisansüstü çalışma yapılmamıştır.

Romanlarını okuduğumuzda yazarın romanları üzerinde *Reşat Nuri Güntekin'in Romanlarında Anadolu* başlıklı bir yüksek lisans çalışması yapılabileceği görüldü ve bu çalışma hazırlandı. Türk edebiyatının önemli isimlerinden biri olan Reşat Nuri Güntekin'in romanlarında Anadolu'nun tematik yönünü ortaya koymak bu çalışmanın başlıca amacıdır.

Bu çalışmada Reşat Nuri Güntekin'in Anadolu'yu ele alan romanlarında, "Anadolu'da aşk, Anadolu'da eğitim, Anadolu'da aile, Anadolu'da evlilik, Anadolu'da meslekler, Anadolu'daki sorunlar" olarak daha detaylı incelenmiştir.

BÖLÜM 1: TÜRK ROMANINDA ANADOLU VE REŞAT NURİ GÜNTEKİN

Anadolu, bugüne kadar birçok sanat dalına konu olmuştur. Edebiyata da konu olan Anadolu; şiirlerde, hikâyelerde, romanlarda işlenmiştir.

Köyü ve köylüyü konu edinen romanlara Tanzimat döneminden itibaren rastlanılabildiğini söylemek yanlış olmaz. Kaplan, Türk romancılığında, köyü ve köylüyü konu edinen ilk örneklerin Tanzimat döneminde görüldüğünü; ancak bunlarda köyün işlenişinin çok dar çerçeveli ve oldukça ilkel denebilecek basit konuların ele alınışı biçiminde olduğunu söyler (Kaplan, 2017: 319).

Milli Edebiyat dönemine gelene kadar romanlarda, olaylar genellikle İstanbul'da geçer. Mekân olarak İstanbul seçilmiştir. Bunda, Ramazan Kaplan'ın da dediği gibi İstanbul'un seçilme nedeni olarak; yazarların İstanbul ve çevresinde doğup yaşamış olmaları, onun dışındaki yerlerle ilişkilerinin zayıf olması gibi nedenler etkili olabilir (Kaplan, 1997: 5).

Anadolu konusuna, Cumhuriyet'le başlayan yönelme, daha sonra Köy Edebiyatı şeklinde devam eder. Anadolu'ya yönelme konusunda Cumhuriyet Dönemi Edebiyatı iki felsefe üzerine kuruludur. Biri, milli mücadele ile birlikte iktidar odağının fiilen Ankara'ya kayması, diğeri ise 1923'ten sonra hükümet merkezinin Ankara olmasından dolayı, kültür ve edebiyat hareketlerinin giderek Anadolu'ya yönelmesidir (Okay, 2013: 89).

İşte Anadolu'ya yönelme eğiliminin bu şekilde başladığı düşünülür. Fırat Karagülle'ye göre de farklı isimlerle adlandırılan bu dönem eserleri ile Anadolu daha iyi tanınır.

Türk edebiyat tarihi içerisinde, Anadolu konusuna yoğun bir şekilde yönelme Cumhuriyet'le olmuştur. Kimi zaman Memleket Edebiyatı ya da Memleketçi Edebiyat veyahut Anadolu Edebiyat gibi adlandırılmalarla anılacak olan bu dönemde ortaya çıkan eserler, Anadolu'yu tanıtarak, sorgulayarak Anadolu imgeleri ortaya çıkarmıştır. Bu süreç daha sonra, köy edebiyatı hareketiyle de devam edecektir (Karagülle, 2017: 7).

Anadolu deyince akla İstanbul dışı gelir. Özellikle burada köy ve kasabalardan burada bahsetmek gerekir. "Köy" deyince akla ilk gelen eser Ahmet Mithat Efendi'nin Letaif-i Rivayât adlı eseridir.

Edebiyatımızda köyü/taşrayı işleyen ilk eserler Ahmet Mithat Efendi'nin Letaif-i Rivayat serisinde yayımlanan Bir Gerçek Hikâye (1293/1876) ve Bahtiyarlık (1302/1885) hikâyeleridir. Bir Gerçek Hikaye'de, yazarın ifadesine göre Ali adlı bir gençle bir Rum kızının arasındaki aşk anlatılmıştır. Bahtiyarlık'ta ise köy hayatı ile şehir hayatı karşılaştırılmış ve bahtiyarlığın köyde mümkün olabileceği tezi işlenmiştir (Kolcu, 2013: 61).

Türk romanında, Anadolu'yu/köyü esas alma bağlamında anlatmamız gereken önemli bir eser, Nabizade Nazım'ın Karabibik'idir. Bu eserde; romanın başkışisi Karabibik ve ailesinin yaşadığı köydeki olaylar anlatılır. Yazar köy yaşamını bilmeyen insanlar için onların yaşamına dair bilgilerin öğrenilmesi amacıyla yazdığını şöyle ifade eder:

“Romanımın zeminini Anadolu köylerimizden intihâpta bir mütelaam vardır ki bu da köylülük, çiftçilik âlemlerinin yabancı iseniz size o âlemler hakkında bir fikir vermiş olmaktır; vukuuâtıma zemin-i cereyân olan yerlerde ahalinin suret_i maişet liyeti hakkında kâfi derecede mâlumât bulacaksınız; lisanlarına da âşinâ olacaksınız.” (Evin, 2004: 249).

Mizancı Murad'ın Turfanda mı Yoksa Turfa mı? adlı romanı köy konusunu işleyen romanlardan biridir.

Paşazade Ömer Ali Bey (1307/1891) yayımlamış olduğu “Türkmen Kızı” adlı romanından da bahsetmek gerekir. Çukurova bölgesinde olayların gerçekleştiği bu romanda konu yine aşk olarak karşımıza çıkar.

Türkmen Kızı romanı Maraş yöresinde İlbeyli aşiretinin boy beyi altmış yaşlarında üç eş ve altı yedi çocuk sahibi Hamza Bey'in Vayvaylı obasından Karakuşoğlu İbrahim'in kızı ön dört yaşındaki Kumru'yu haremine katmak istemesi üzerine kurgulanmış bir eserdir. Kumru kendi obasından Zehraboğlu Ali'ye sevdalidir. Hamza Bey, Ali ile Kumru'nun ağabeyi Ahmet'i adamlarına vurdurtur. Fakat Ali ve Ahmet ölümden döner. Hamza Bey'in adamları onları hırsızlıkla suçlayıp hapse attırır. Kumru'nun babası, kendi oba beyleri Mazlum ve Mahsud Beylerin yardımıyla kızını alıp Çukurova'ya kaçar. Kumru burada görme duyusunu kaybeder. Çileli bir hayatın sonunda Ali ile Kumru kavuşur. Hamza Bey cezalandırılır (Kolcu, 2013: 63).

Ebubekir Hazım Tepeyran'ın Küçük Paşa (1910) adlı romanında köy halkının sefalet içinde olması ve hastalıklarla boğuşması anlatılır.

Ebubekir Hazım Tepeyran'ın Küçük Paşa romanı, İstanbul'da bir konakta evin küçük beyi gibi büyütülen küçük köylü çocuğunun köyüne gönderildiği zaman oraya

uyum sağlayamayarak ölmesini anlatır. Bu eserde yer alan sahneler, köy ile şehir gerçeklerinin çarpıcı bir tespitidir (Enginün, 2017: 387).

Osman Gündüz, Türk romanının Anadolu'ya yönelişinin Cumhuriyet'le başladığını söyler. Ancak bu yıllara gelene kadar romancılar, az da olsa bazı eserlerde Anadolu'yu ve Anadolu insanını anlatırlar. Ahmet Mithat'ın Bahtiyarlık isimli romanı, ona göre Anadolu'ya yöneliş adına ilk romandır. Bunun dışında Halid Ziya, *Ali'nin Arabası* adlı hikâyesinde; Samipaşazade Sezai, *Sergüzeşt'te*; Mizancı Murat da *Turfanda mı Yoksa Turfa mı?* romanında Anadolu'dan söz ederek mekân bakımından İstanbul ile sınırlandırılmış Türk romanına yeni bir soluk kazandırır (Gündüz, 2013: 458).

Anadolu'yu sadece Reşat Nuri ele almaz. Anadolu'nun yoksul, hastalıklı, perişan hâline sadece Reşat Nuri Güntekin şahit olmamıştır. Ahmet Haşim, Orta Anadolu'da yapmış olduğu geziler esnasında köylülerin sefil hâlini görür ve bu durumu şu şekilde anlatır:

“Gördüğüm Anadolu hakkında bilmem sana ne yazayım? Evvela bu kıta-ı arazide kimler yaşıyor? Görülen harabelerin banisi hangi cins mahlûkattır? Bunu, köy ve kasaba diye gördüğümüz renksiz harabe yığınlarına bakıp anlamak asla mümkün olmamıştır. Anadolu köylüsünü tasnif-i mahlûkatta karıncalar nevine ithal etmeli fikrindeyim. Gündüz ağaçsızlıktan dolayı müthiş bir güneş altında yanan ve gece en güzel yıldızlar altında bütün böceklerinin nâmütenâhi sesleriyle uzanıp giden bu araziden herhangi saat geçilmiş olsa yalnız yiyeceğini tedarikle meşgul, gıda fikr-i sâbitiyle sersemleşmiş, neşesiz ve yorgun bir insanıyetin mesai-i müşkilesine tesadûf olunur. Sanki cehennemî bir fırın karşısından yeni ayrılmış gibi yüzleri kıpkırmızı, dudakları çatlak, elleri kuruyup siyahlaşan bütün bu insanlar ya madde-i gıdaiyeyi biçmekle, ya onu taşımakla, ya onu savurmakla veyahut onu metharlarına doğru çekip götürmekle meşgul görünür. Tıpkı karıncalar gibi, tıpkı karıncalar gibi” (Enginün, 2017: 310).

Anadolu, savaş ve mütareke dönemlerinde İstanbullu için âdeta bir kaçış yeri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durumu Alemdar Yalçın da şöyle anlatır:

“Sultan II. Abdülhamit Dönemi'ni baskı, işkence, yolsuzluk ve rüşvet dönemi olarak değerlendiren Türk aydını, idareyi kendi kontrolüne geçirdikten sonra eskisinden daha büyük çarpıklıklara bilerek veya bilmeden sürüklendi. Savaş yılları ve mütareke adeta büyük çirkinliklerin bir irin gibi patlayarak etrafa yayıldığı devir olarak gözlendi. Böyle bir ortamda aydınlarımız Anadolu'yu İstanbul'un çirkinliklerinden kaçarak sığınacak ana kucağı gibi gördüler.” (Yalçın, 2017: 194).

Reşat Nuri Güntekin; Anadolu romancısı olarak karşımıza çıkar. Beyhan Uygun Aytemiz bu bağlamda şunları söyler:

“*Reşat Nuri Güntekin Türk Edebiyatında Anadolu'ya yönelişin öncülerinden olduğu kadar, onun edebiyattaki temsil biçimlerinin kuruluşunda da önemli etkileri olmuş bir yazardır.*” (Aytemiz, 2005: 106).

Reşat Nuri Güntekin, Çalıkuşu adlı eseriyle, Feride adlı genç bir öğretmenin Anadolu’da yaşadıklarını anlatır. Bunun yanında Acımak romanında Zehra, Yeşil Gece romanında Şahin, Kan Davası romanında Ömer gibi öğretmenlerin Anadolu kasabalarında yaşadıkları olayları ele alır. Bu konuda Kaplan şunları söyler:

“Türk romanının Anadolu’ya yönelişinde önemli bir yeri olan romanlardan biri de Çalıkuşudur. Çalıkuşu, romanda Anadolu’ya açılan bir penceredir; fakat bütünüyle köy romanı değildir. Onun köyle ilgisi, olayların Zeyniler Köyünde geçtiği bölüm dolayısıyladır. Çalıkuşu, yalnızca olayların İstanbul dışında, Batı Anadolu’nun değişik şehir, kasaba ve köylerinde geçmesiyle değil, konusunun ele alınış biçimiyle de her kesimden okuyucunun ilgisini çekmiştir.” (Kaplan, 1997: 53).

Gerek yapılan bilimsel çalışmalardan hareketle gerekse Reşat Nuri Güntekin’in kendi romanlarından hareketle, Anadolu’nun Reşat Nuri Güntekin için önemli bir yeri olduğu görülür. Onun romanlarında, Anadolu ayrı bir yer tutar. Bu konuda, daha önce yapılan çalışmalardan da hareketle “Reşat Nuri Güntekin’in Romanlarında Anadolu” konulu müstakil bir çalışma yapılmadığı görülmektedir. Türk edebiyatının önemli isimlerinden biri olan Reşat Nuri Güntekin’in romanlarında Anadolu’nun tematik yönünü ayrıntılarıyla ortaya koymak bu çalışmanın başlıca amacıdır.

BÖLÜM 2: REŞAT NURİ GÜNTEKİN'İN ROMANLARINDA ANADOLU COĞRAFYASI

2.1. ANADOLU' DA FİZİKİ DURUM

Anadolu, yaşadığımız yüzyıla kadar birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Cumhuriyet'e gelene kadarki süreç içerisinde göçebe yaşayan toplum, yerleşik hayata geçmiş ve tarımla uğraşmaya başlamıştır. Köy, kasaba hayatını ve daha kapsamlı olarak; Anadolu'yu anlatma bağlamında burada Reşat Nuri Güntekin'den bahsetmek gerekir. Reşat Nuri Güntekin, Anadolu'da yaşamış bir sanatçıdır. Hem mesleği hem de babasının görevi sebebiyle Anadolu'nun çeşitli yerlerini görerek gerçekleşen olaylara tanık olmuş ve bunları yeri geldiğinde romanlarındaki kahramanlarının diliyle eleştirmiştir. Bu çalışmada kullanılan, Reşat Nuri Güntekin'in romanlarının basım yılları şunlardır:²

Reşat Nuri Güntekin, romanlarında İzmir, Tekirdağ, Çanakkale, Muğla, Aydın, Sivas, Diyarbakır, Şanlıurfa gibi Anadolu şehirlerini ele alır. Bunlardan yola çıkarak Güntekin'in daha çok Batı Anadolu'yu anlattığı kanısına varılabilir. Güntekin'in Anadolu'yu anlatan romanlarında, mekânların genellikle kasabalar olduğu söylenebilir. Romanlarda, mekânların görünümünün yaşanılan dönem şartlarına da bakmak gerekir.

Harabelerin Çiçeği romanı, Meşrutiyet dönemi öncesindeki yılları kapsar. Romanın başkahramanı Süleyman'ın babasının, II. Abdülhamit'in yaverlerinden biri olması buna kanıt olarak gösterilebilir. *Gizli El* romanında zaman, I. Dünya Savaşı öncesi, savaş yılları ve savaş sonrasıdır. *Çalığışu* romanı zaman olarak; Meşrutiyet'ten (1908) itibaren başlar ve Çanakkale Savaşlarının sonuna kadar (1918) sürer. Feride'nin, Yüzbaşı İhsan ile savaştan ağır yaralanması sonrasında karşılaşması buna örnek teşkil eder. *Damga* romanında zaman, Meşrutiyet'in ilanı ve sonrasını kapsar. *Yeşil Gece* romanında zaman; romanın ilk sayfasında da belirtildiği üzere Meşrutiyet ve Cumhuriyetin ilanından sonraki dönemi (1926) kapsar. *Gökyüzü* romanı, Meşrutiyet'in ilanı ile Cumhuriyet sonrası *Ateş Gecesi* romanında olay zamanı, Meşrutiyet öncesinden başlayarak Kurtuluş Savaşı yıllarına ve sonrasına kadar ulaşır. Roman kahramanı Kemal Murat Bey'in,

---

² *Bir Kadın Düşmanı* (2018), *Çalığışu* (2018), *Yeşil Gece* (2018), *Eski Hastalık* (2018), *Dudaktan Kalbe* (2018), *Damga* (2018), *Kan Davası* (2017), *Kızılıcak Dalları* (2017), *Değirmen* (2017), *Acımak* (2017), *Harabeleri Çiçeği* (2017), *Kavak Yelleri* (2016). İstanbul: İnkılap Yayınları.

Milas'a sürgün edilmesi bu tarihlerde gerçekleşir. *Eski Hastalık, Kan Davası, Son Sığınak* gibi romanlarında da olay zamanı, Cumhuriyet sonrası dönemdedir.

Mekân olarak Anadolu'ya açılma, Cumhuriyetten sonraki dönemde gerçekleşir. Karagülle, bu dönem romanlarında Anadolu'yu anlatan romanların sayıca azlığından bahseder. Çoğu romanda olayın bir zaman diliminin İstanbul'da gerçekleştiğini söyler (Karagülle, 2017: 22-23).

Reşat Nuri Güntekin'in Anadolu'yu anlatan romanlarında fiziki durum olarak; mekânların ve insanların fiziki durumundan bahsedilebilir.

2.1.1. Mekânların Fiziki Durumu

Mekân; herhangi bir eserde yaşanan olayların sahnesi anlamına gelir (Çetişli, 2014: 100).

Bir eserde mekân önemli unsurlardan bir tanesidir. Kişilerin, zamanın daha iyi anlaşılabilmesi adına mekân ayrı bir yer tutar. Demir'in de değindiği gibi mekân, anlatımın çevresini çizen ve ona kurgusal bir gerçeklik kazandıran bir unsurdur (Demir, 2011: 13).

Reşat Nuri Güntekin'in Anadolu'yu anlatan romanlarında, mekân önemli bir unsurdur. Bu mekânlar, aslında insanlarla bir bütünlük kazanır. Anadolu'yu anlatan romanlarda mekânlar şunlardır: *Yeşil Gece* romanında; Sarıova (İzmir), *Dudaktan Kalbe* romanında İzmir; *Çalikuşu* romanında; Bursa, Çanakkale, Tekirdağ, Kuşadası (Aydın), *Gökyüzü* ve *Harabelerin Çiçeği* romanlarında Bursa; *Ateş Gecesi* romanında; Muğla (Milas), *Değirmen* romanında; Sarıpınar, *Kan Davası* romanında; Bozova (Şanlıurfa), *Acımak* romanında Sivas ve Diyarbakır, *Eski Hastalık* romanında Silifke (Mersin); *Kızılıcak Dalları* romanında Çerkeş (Çankırı) olarak karşımıza çıkar.

Romanlarda mekânlar genellikle tasvirlerle anlatılır. Bu sayede roman tam bir bütünlük kazanır ve anlaşılması da kolaylaşır. Bu konuda Mustafa Ayyıldız da şöyle söyler:

“Mekân tasviri gerçekliği arttırmakla kalmaz, okuyucunun eserdeki kahramanların özelliklerini anlamasına da yardımcı olur.” (Ayyıldız, 2011: 98).

Reşat Nuri Güntekin'in, olayların daha çok Anadolu'da geçtiği romanları olan *Çalikuşu, Değirmen, Kavak Yelleri, Yeşil Gece, Acımak, Kan Davası* adlı eserlerinde mekân tasvirlerine bakmak gerekir.

Çalikuşu romanında, Feride'nin aracılığıyla görülen mekânların tasvirlerle anlatılması söz konudur. Özellikle bu mekân Zeyniler olarak karşımıza çıkar.

Çalikuşu romanında dikkat çeken bir özellik olarak, İstanbul'da bağlarda ve köşkün bahçesinde tabiatla adeta kucak kucağa yaşamış olan Feride'nin Anadolu'da tabiatı bulamamış olduğundan bahsetmek gerekir. Bunda, kadınların tabiata hayatlarının kapalı olduğunun etkisinden söz edilebilir. Bunun yanında Feride'nin yapmış olduğu kapalı mekân tasvirlerinin başarılı olduğu dikkat çeker (Bakırcıoğlu, 2013: s. 88-89).

Çalikuşu romanında Anadolu'yu anlatan mekânlar şunlardır: Tekirdağ, Bursa, Çanakkale, İzmir, Kuşadası (Aydın) ve Zeyniler Köyüdür.

Feride'nin Besime teyzesi İstanbul'da Kozyatağı'nda köşkte, Ayşe teyzesi de Tekirdağ'da bir çiftlikte yaşarlar.

Çalikuşu romanında Feride Anadolu'ya daha ayak basmadan hayalinde tasavvur ettiği Anadolu'yu ve insanını anlatır:

“Ah, kalfacığım, diyordum, kim bilir gideceğim yerler ne kadar güzeldir. Ben, Arabistan'ı hayal meyal biliyorum. Anadolu herhalde ondan çok daha güzeldir. Oradaki insanlar bize benzemezlermiş. Kendileri fakirmiş, fakat gönülleri öyle zengin, öyle zenginmiş ki, hiçbiri, değil fakir bir akraba çocuğuna, hatta düşmanına ettiği iyiliği başına kakmak mürüvvetsizliğinde bulunmazmış.” (Ç, s. 157-158).

Bu anlatım, Feride'nin henüz Zeyniler Köyünü görmeden aldığı duyular sonucu dile getirdikleridir. İş bu ki Zeynilere giderken öğrendikleriyle, anlattıkları değişir.

“Maarif müdürünün sözleri üzerine şık bir Avrupa köyü gibi görmeye başladığım Zeynilere gelince, dağlar arasında kuş uçmaz, kervan geçmez bir yermiş! Bir seneden beri boş olduğu halde en düşkün muallimler bile oraya gitmeye yanaşmıyorlarmış.” (Ç, s. 205).

Feride, Zeyniler Köyünü görünce şaşırır ve köyün hayal ettiği gibi olmadığını anlar.

“Taşların arasından minare merdiveni gibi dik bir yoldan inmeye başladık. Aşağıda, akşamın alaca karanlığı içinde kapkara bir servilik, etrafı çitle çevrilmiş, çıplak bahçeler arasında tek tük kulübeler, tahta evler görünüyordu. İlk bakışta Zeyniler bana, hâlâ yer yer dumanları tüten bir yangın harabesi gibi göründü. Köy denilince gözümün önüne yeşillikler arasında eski Boğaziçi yalılarındaki güvercinliklere benzeyen sevimli, şen manzaralı kulübeler gelirdi. Hâlbuki bu evler, çökmeye yüz tutmuş, simsiyah viranelerdi.” (Ç, s. 213-214).

Feride köyün genel görünümünü anlattıktan sonra evlerin nasıl görüldüğünden de şu şekilde bahseder:

“Köyün dar sokakları içine girmiştik. Evleri şimdi daha iyi görebiliyordum. Hani Kavaklar'da önüne ağlar serilmiş, yağmurdan çürüyüp kararmış, Boğaz rüzgârlarından bir yana çarpılmış, viran balıkçı kulübeleri vardı. Bu evler, ilk bakışta onları hatırlatıyordu. Altlarında dört direktan ibaret ahırlar, üstlerinde asma merdivenle çıkılan bir iki oda. Herhâlde, bu Zeyniler şimdiye kadar işittiğim ve resimlerini gördüğüm köylerden hiçbirisine benzemiyordu.” (Ç, s. 214).

Feride, Hatice Hanım ile tanıştıktan sonra odasına geçer. Bu arada Hatice Hanım hakkında konuşur ancak fiziki özelliklerine değinmez. Duyduklarından yardım alır. Feride'nin köydeki odasının görünümü şu şekildedir:

“Eskilikten delik deşik olmuş kirli kaplamalar, yağmurdan çürümüş, tahtaları sarkmış simsiyah bir tavan, bir köşede içine kırık dökük konmuş ocak, ötede çarpık bir kerevet. Demek bundan sonra hayatım bu odada geçecekti!” (Ç, s. 218).

Feride, İstanbul'da güzel okullarda okumuş ve hali vakti yerinde bir kızdır. Haliyle Zeyniler Köyünü görünce burayı yadırgamıştır. Gördükleri karşısında şaşırır.

Feride, Zeyniler Köyüne dair; sonbahar mevsimini ve onun etkilerini adeta tasvir ederek anlatır. Onun için burası “karanlık ve can sıkıcı” bir yer olmaya başlar.

“Bugün cuma, mektep yok. Birkaç günden beri yağın yağmurlar durdu. Sonbahar, dışarıda son bir ayrılık bayramı yapıyor. Uzaklardaki sıradağlar, sazlıktaki sular da güneşe karşı gülümsüyor gibi bir hali vardı... Serviler, mezar taşları bile korkunç sertliklerini kaybetmiş gibi görünüyorlar. Kendimi derin derin yokluyorum. Görüyorum ki, alışmaya, hatta bu karanlık ve can sıkıcı memleketi biraz daha benimsemeye ve sevmeye başlamıştım.” (Ç, s. 224).

Feride Zeyniler'den sonra B... vilayetine gider. Munise ile birlikte. B... vilayetindeki baharı adeta okura yaşatırcasına tasvirle anlatır.

“Bu memleketin, öyle güzel bir baharı var ki... Her taraf yemyeşil oldu. Bahçemde renk renk çiçekler açıyor, odamın pencerelerine sarmaşıklar tırmanıyor. Hele bahçemizin önündeki dik bayır adeta bir zümrüt çağlayanı. Bu dalgalı yeşillikler içinde gelincikler, taze yaralar gibi kanıyor. Bütün boş günlerimi bu bahçede Munise ile koşmaca oynamak, ip atmakla geçiriyorum. Yorulduğumuz vakit ben resim yapmaya başlıyorum; Munise, keçisiyle beraber çimenlerin üstüne uzanıyor” (Ç, s. 319).

Feride, Anadolu'da B... vilayetinde yaz mevsiminin kendisinde uyandırdığı etkileri anlatır.

“Yaz ayları uzadıkça uzadı. Sıcaklar tahammül edilemeyecek derecede. Her şey sarardı, etrafta yeşillik namına bir şey kalmadı. Karşıdaki koyu yeşil tepeler soluk yanık bir renk bağladı.” (Ç, s. 334).

Feride B... vilayetinden sonra Ç... vilayetine gider. Bu vilayette “Söğütlük” adı verilen bir dere kenarı vardır. Feride bu yeri çok sevdiğini ve kendisine huzur verdiğini anlatır.

“Söğütlük adeta bir söğüt ve çınar ormanı. Kim bilir, kaç yüz senelik? Çınarların aşağı kısımlarındaki dalları kesmişler, yalnız gövdeleriyle tepelerindeki dallar ve yapraklar kalmış. Akşam gölgesinin çökmeye başladığı saatlerde insan oraya girerse, ucu bucağı bulunmaz bir viran kubbenin altına girmiş gibi oluyor. Yandan vuran son güneş aydınlıkları bu yüksek, harap çınar gövdelerini göz alabildiğine uzanıp giden kırık sütunlara benzetiyor. Derenin öbür kıyısında etrafları çitlerle çevrilmiş, sıra sıra bahçeler, o bahçelerin arasında gölgelere boğulmuş incecik yollar var. Karşıdan bu yollara bakarken bana öyle geliyor ki onlar insanı

bildiğimiz dünyadan başka yerlere götürecektir, en umulmaz emellere kavuşturacak.” (Ç, s. 355).

Feride Ç... vilayetinden sonra İzmir'e gider. İzmir'den sonra ise Kuşadası'na gider. Feride Tekirdağı'na dönmeden evvel, şansını son kez denemek adına öğretmenlik kabul ettiği, aç kalmamak için karar verdiği yer Kuşadası'dır (Emil, 1984: 126).

Kuşadası'nda bulunan Feride, Hayrullah Bey'in çiftliğinin bulunduğu yerdedir. Çiftlik, Alacakaya Çiftliğidir. Feride bu çiftliğin manzarasını anlatır.

“Doktorun çiftliği bakımsız kalmış. Fakat ne güzel bir yer. Kışın bile buraları, bir bahara benzermiş. Hele bir kayalık var ki, seyretmekle doyulur şey değil. Bu kayalar, güneşin sabah, öğle, akşam güneşi olmasına, havanın açık, yahut kapalı bulunmasına göre renk değiştiriyor, lal kırmızı, pembe, mor, beyaz yahut siyah görünüyor. Onun için buraya Alacakayalar demişler” (Ç, s. 462).

Çalıkuşu romanı ile mekânların değişerek; İstanbul'dan Anadolu'ya açılması söz konusudur. Bu sayede hem Anadolu hem de Anadolu insanı hakkında bilgi edinilmektedir. Çetişli, bu konu hakkında şunları dile getirir:

Çalıkuşu'nun muhtevastaki sosyal yönü ifade edebilecek en geniş kelime, muhakkak ki Anadolu'dur. Kelimenin anlam dünyası içinde hem coğrafya hem bu coğrafyada yaşayan insanlar hem de onların meseleleri vardır. Reşat Nuri, romanın bütünlüğünü bozmadan bunların tamamını eserinin itibari dünyasında yer vermeye çalışır (Çetişli, 2014: 244).

Yeşil Gece romanında, Ali Şahin'in başmuallim olarak atandığı Sarıova Kasabası, asıl mekândır. Şahin Efendi bu kasabayı nasıl hayal ederse o şekilde bulur. İlk izlenimleri kasabaya dair olumsuz düşünceleri içermektedir. Olumsuz olmasındaki sebep, bu kasabanın da sarıklıların elinde olmasından kaynaklıdır. Şahin Efendi bu kasabayı şu şekilde anlatır:

“*Sonbaharın ismi gibi sararttığı çıplak bir ovanın nihayetinde bir dağ yamacına tırmanmış eski bir kasaba... Etrafını ova tarafından ince bir dere, öteki yanlarından sık serviler kuşatmış... Servilerin daha yukarısında bir eski kale harabesi...*” (YG, s. 51).

Ali Şahin, Sarıova'yı görünce, orayı muharebe alanı gibi düşünür ve bunu sözlü olarak ifade eder. Daha sonra, Sarıova Kasabasını olumsuz olarak; şu şekilde anlatır:

“Eski bir taş köprü ile dere geçildikten sonra fakir mahallelere giriliyor ve sefalet, bütün dehşeti ve çirkinliğiyle başlıyordu. Ortalarında akan çirkef sularında yarı çıplak çocuklarla çamurlu köpekler oynayan eğri büğrü sokaklar... Tezekle çamurdan yapılmış yarı yarıya toprağa gömülü penceresiz kulübeler... Birçoğunun aralık kapılarından pis kokulu dumanlar tütüyor. Başları yamalı peştamallarla sarılı, dizlerinden aşağısı çıplak kadınlar... Eski hasır parçaları üstünde güneşlenen iskelet gibi ihtiyarlar. Küçülmüş ihtiyarlara benzeyen

yüzlerindeki yaralara sinekler üşüşmüş, şiş karınlı, çıplak, sıksa vücutlu çocuklar...” (YG, s. 52).

Acımak romanında, mekân olarak; Sivas'ta R... kazası, M... kazası, S... kazası, Diyarbakır isimleri geçer. Bu mekânlar, Mürşit Efendi'nin görev yapmış olduğu mekânlardır.

Mürşit Efendi, babasız büyümüş bir çocuk olarak karşımıza çıkar. Mektebi bitirdikten sonra Sivas'a, ondan sonra da R... kazasına kaymakam olarak gider. R kazasının; havasının, suyunun iyi olduğundan bahseder. Oradan sonra M... kazasına kaymakam olarak gider. M... kazasının bakımsız bir yer olduğundan şu şekilde bahseder:

“Bugün yeni memuriyetime başladım. M... çok bakımsız kalmış, fakir ve mustarip bir yer. Benim için aranmakla bulunmayacak bir memleket...” (A, s. 88).

Mürşit Efendi, M... kazasını gördükten sonra, burada daha çok hizmet edebileceğini düşünerek sevinir.

“M... de ne büyük bir ateşle çalışacaktım. Fakat olmadı. Su yoktu. Ahali kokmuş bir bataklıktan su içiyordu. Beş yaşına kadar olan çocuklar arasında müthiş bir dizanteri hüküm sürüyor, her gün hükümet konağının karşısındaki caminin mezarlığına bir iki masum cenazesi geliyordu.” (A, s. 88-89).

S... kazasına yine kaymakam olarak atanan Mürşit Efendi, daha sonra Diyarbakır'a geçer. Orada Fadıl Bey'in kızı ile tanışır ve onunla evlenir. Diyarbakır'dan İstanbul'a göç ederler.

Kavak Yelleri romanında, ismi verilmeyen bir Anadolu kasabasından bahsedilir. Doktor Sabri Bey, bir Anadolu kasabasında Kavaklı Mahallesi'nde oturur. Doktor Sabri, yirmi beş yıldır Anadolu'da görevdedir. Bu kasabada görevinin on yedinci yılındadır. Bu tarihi kızının yaşıyla okura sunar. Olay zamanı, Cumhuriyet'in ilanından sonraki dönem olarak belirlenebilir. Mekânlar: Yeni İstasyon Parkı, Belediye Gazinosu, Müslim Bey Eczanesi, Müftü Efendi Muvakkithanesi, Karasekili Çiftliği adlı yerlerdir.

Sabri Bey, Anadolu'da misafir olduğu ebenin odasını görünce hissettiklerini şu şekilde anlatır:

“Eski Haydarpaşa Fakültesi'nin baş döndürücü tavanlarından sonra kendimi ebenin basık tavanlı odasında bulunca, ilk gece, boğulur gibi olmuş, adeta bir sevk-i tabii hareketiyle yükün üst kapağını itip açarak dama sıçramış, birkaç adım yürüdüktan ve bir direğe tutunarak minare merdivenine geçer geçmez kendimi müezzinin şerefesinde bulmuştum.” (KY, s. 108).

Sabri Bey, bulunduğu mahalledeki evlerin görünüşünü ve sokaklarının dar oluşunu sebebiyle eleştirir.

“Ancak mühendislerin, yanlarına yerli bir kılavuz almadan kendilerinin bile dolaşamadıkları bu birbirine geçmiş dar ve dolambaçlı sokaklara onların üstüne rastgele kürekle atılmış muazzam moloz yığınlarına benzeyen mahallelere mühendis ne yapar, hendese ne yapardı?” (KY, s. 120).

Kasabaya alışmaya çalışan ve gördükleri karşısında büyük şok yaşayan Sabri'nin, İstasyon Parkı taraflarına giderken gördüğü derenin vahim durumunu şu şekilde anlatır:

“Oradan şimale doğru, uzunca bir yürüyüş yapıyor, dere adını verdiğim cılız bir akarsuyun kenarında beş on dakika oturup dinleniyordum. Başlıca kaynağı muhakkak ki, aşağı mahallelerin açık lağımları idi. Fakat gitgide seyrelen kulübelerin bittiği yerde, çok sonradan keşfettiğim bir nevi barajda toplandıktan ve meyilli bir sel çukurunun taşları arasından hızla akmaya başladıktan sonra bu su, adeta bir dere berraklığı alıyordu. Akarsu pislik tutar mı? Çayıra çıkarılmış bazı eşeklerin ara sıra dere üzerine başlarını eğdiklerini, üst dudaklarını suyun yüzeyine sürüp titrettiklerini, fakat nedense içmeye karar veremeyerek hüzünle yollarına devam ettiklerini görüyordum. Ben, kendi hesabıma bu su kenarında bir hakiki dere hayaliyle kendimi avutuyor, göğsümde arka arkaya kabarıp sönen heyecan dalgalarıyla aşk şiirleri okuyordum.” (KY, s. 125).

Romanda adı geçen mekânlardan biri olan Yeni Park Gazinosunu Sabri Bey şu şekilde anlatır:

“Yeni Park Gazinosu'nda kasabanın meşhur karadut şerbetiyle beraber, bir parça da içki içilir. Sonra kasabada henüz elektrik bulunmadığı halde yeni istasyonun küçük bir dinamosu vardır ve ağaçlarla havuzun şadırvanındaki ampuller, uzun yaz akşamlarında havada daha epeyce aydınlık varken billur gibi yaktırılır. Belki bunların da biraz yardımıyla bu saat parkın müstesna bir canlılık saatidir. Böylece en ağırbaşlıların dilleri çözülür, havuzun başındaki çınara asılı radyo hoparlörünün durmadan gürültü etmesi, seslerin onun neticesi olarak da heyecanın gitgide yükselmesine sebep olur. Politika münakaşaları ve birbirine yapılan sakalar bazen dayaklı kavgalara meydan açacak derecede canlanıp kızışır.” (KY, s. 8).

Yeni Park Gazinosu insanların birlikte vakit geçirdikleri bir eğlence mekânı olduğu görülür.

Kan Davası romanında Bozova, adı geçen bir ilden ve onun Toygar adında bir ilçesinden bahsedilir. Bugünkü sınırlara bakıldığında Bozova'nın Şanlıurfa'ya ait bir ilçe olduğu görülmektedir.

Öğretmen olarak, Ömer Bey'in Bozova'ya ilk gittiği zamanlarda, oranın nasıl fakir bir yer olduğunu halkının sefillik içinde yaşadığını postacı şu şekilde anlatır:

“Şehirde yeni bir çehre olduğum için beni merak etmiştir. Nereden ne zaman geldiğimi öğrenmek istiyor. Ben de onun postacı olmasından herkesi tanımasından ümitlenerek ona kendi sualimi soruyor, küçük kızı tarif ediyorum. İlk önce, bir gün evvel, manavın önünde bana kimi aradığımı soran adam gibi o da Bozova'da fakir çocuktan bol bir şey olmadığını söylüyor.” (KD, s. 57).

Ömer, öğretmenlik yapmaya karar verdiği Yukarı Sazan Köyüne dair bilgileri Aşağı Sazan Mektebi başöğretmeninden öğrenir.

“Hangi hoca, hangi insana benzeyen insan barınabilir ki orada? Herkes canını sokakta mı buldu? Adı köydür ama kartal yuvası gibi uğursuz bir yerdir orası... Bir yara ki en yaşlıların bile hatırlayamadıkları zamanlardan beri işler durur. Fakat asıl sıkıntısını biz çekeriz... Biz

diyorsam zavallı suçsuz, günahsız aşağı sazan... Toprağımız çok iyidir, ahalimiz çok çalışkandır. Uslu ve namuslu insanlardır. Hatta yakında kazaya tahvil edilmesi için ciddi teşebbüsler vardır. Fakat herhalde bilmediğimiz bir suç olacaktı ki Allah bu belayı musallat etmiştir onun başına... Yukarı Sazan, Aşağı Sazan diye adları bile olan bu iki köy hakikatte iki düşman ülke gibidir. Canımız, malımız hiçbir zaman emniyette olmamıştır. Aç kurtlar gibi durmadan toprağımıza akın ederler. Üstelik bu iki köy arasında bir de, üç beş yılda bir tepen, bir amansız kan davası vardır.” (KD, s. 64).

Romandan hareketle, Yukarı Sazan Köyünde yollar bozuktur, ulaşım zor şartlar altında gerçekleşmektedir. Okul binası yoktur, öğretmen yoktur. Yukarı Sazan Köyü ile Aşağı Sazan Köyü arasında bir geçimsizlik vardır. Aşağı Sazan Köyünü su basar ve bunu Ömer Bey’e haber vermeye gelirler:

“Aşağı Sazan’dan iki haberci gelmişti. Bunlar, Yukarı Sazanlı iki ördek avcısı idi. Getirdikleri habere göre Aşağı Sazan’ı su basmıştır. Bu köyü Bozova’nın en zengin köyü yapan su; sekiz on yılda bir ona fena şakalar yapmaktan da geri durmaz. Çay birdenbire kabarak şosenin rampalarını aşar ve Çayboyu ile Çarşı Sokağı’nda epeyce zararlara sebep olur. Fakat bu sefer baskın, iki koldan gelmiştir ve asıl zorlusu Kurtboğan Kayalığı tarafından inerek köyü ortasından ve arkasından vuran ikinci koldur.” (KD, s. 334).

Değirmen romanında, Anadolu’da, Sarıpınar kasabası mekân olarak seçilmiştir. Bu kasabada; yollar bozuktur, evler perişan vaziyettedir. Romanda Deli Kazım bu harap memleketi şu şekilde anlatır:

“*Sarıpınar’ın yarısı, hatta dörtte üçü haraptır. Çatılar yıkılmamışsa da çatlamış, çarpılmıştır. En gözde binaları alalım. Hükûmet Konağı’nın hali malum. Mekteplerde yüzlerce masumun hayatı her an tehlike içindedir.*” (DĞ, s. 138-139).

Harabelerin Çiçeği romanında, mekân genel anlamda İstanbul olsa da Süleyman’ın Mudanya’da (Bursa) yaşadığı dönemlerde oraları tasvirlerle anlatması dikkat çekicidir.

“Mudanya’ya, biraz uzak bir yerde, küçük bir köşk tutmuştum. Orada, gözün alabildiğine kadar uzanıp giden zeytin ormanları, çiçek ve yeşillik dolu tarlalar, güzel bir deniz vardı. Çok kere deniz kıyısına gider, sulara taş atmakla eğlenirdim. Vaktiyle, deniz rüzgârları, aynı sahillerde; kısa pantolonlu bir çocuğun, sarı, uzun saçlarını güzel yüzüne dökmekle eğlenmişlerdi. Bu boş yıllarda dolaşan o çocuğun hayali beni uzun müddet mesut etti. Sahile yakın yerlerde, yapraklar, otlar içinde kaybolmuş gizli ve gölgeli köşeler vardı. Ben, onların yeşil loşluğu içinde otururken, başımda kuşlar cıvıldaşır, etrafımda keçi yavruları dolaşır. Zaman zaman, onların arasından öküzler başlarını uzatırlar, durgun ve masum gözleriyle, bana kinsiz ve garazsız bakarlardı.” (HÇ, s. 71).

Dudaktan Kalbe romanında, mekân genel anlamda İstanbul’dur. Ancak Kenan ile kız kardeşi Afife ve annesi daha sonra İzmir’deki dayısı Saip paşanın konağına yerleşirler. Mekân bu romanda tasvir edilerek anlatılmamıştır. İsmen ve yaşanan olaylarla buradaki gelişmelerle görülür.

Kızılılık Dalları romanında, asıl mekân İstanbul'dur. Gülsüm, kardeşi ve amcası daha önce Çankırı (Çerkeş)'te yaşarken kuraklık, yoksulluk sebebiyle İstanbul'a göç ederler.

Eski Hastalık romanında, Züleyha ile Yusuf'un aşk macerası anlatılır. Züleyha şımarık bir kız çocuğudur ve Anadolu'yu viran köyleri, sefil kasabaları ile tiyatro gibi bulur. Romanda Züleyha, Silifke'de misafirliğe gittiği evi şu şekilde anlatır:

“Evleri, dere kıyısına inen bir yokuşun üst başında idi. Alt katta uzun bir taşlık, taşlığın nihayetinde camlı kanatları daima açık duran sokak kapısının yanında bir palmye saksısı ve bir salıncaklı sandalye vardı.” (EH, s. 45-46).

Yine aynı romanda, Mersin'de bulunan Gölyüzü adı verilen bir mekânın tasviri yapılır. Gölyüzü, Yusuf tarafından şu şekilde anlatılır:

“Gördüğünüz su değil, sadece bir sis tabakasıdır. Ovamız rutubetlidir. Her tarafından ufak ufak sular akar... Yaz ve sonbahar aylarında ekseri akşamüstleri ovayı mavimtırak bir sis kaplar ve tepeden bakıldığı vakit, bu sisi, durgun bir gölyüzü gibi görünür.” (EH, s. 68-69).

Ateş Gecesi romanında, mekân Milas'tır. Kemal Murat Bey aslında İstanbul'da yaşayan bir gençtir; ancak buraya sürgün edilmiştir. Milas'ta Kilise Mahallesi denilen bir yerde Varvar Dudu isimli bir kadının yanında kalmaktadır. Mekân olarak Hacı İlyas Mahallesi ismi geçer. Bu mahalle zenginlerin yeri olarak tanınır.

Kemal Murat Bey, henüz sürgün yerine gitmemişken nezaret odasında bir müddet bekletilir. Bu odayı kendisi şu şekilde tasvir eder:

“O geceyi, ertesi geceyi, içinde bir demir karyola ile bir iskemle ve bir tahta dolaptan başka eşya bulunmayan yüksek tavanlı, uzun pencereci bir odada kendi kendime geçiriyorum.” (AGC, s. 31).

Sürgün yeri belli olup gönderildikten sonra Kilise mahallesine yerleşen Kemal Murat, mahallenin dışarıdan nasıl gözüktüğünü şöyle dile getirir:

“Kilise mahallesi kışın çamur, yazın bir güneş ve toz deryası haline gelen bir meydanın etrafında dizili çarpık çurpuk eski zaman evlerinden meydana gelmiş bir mahalleydi. Yaz sıcağında bu meydanın ortasından geçmeyi gözüme yediremediğim için kıyıda bozuk yaya kaldırımını ve saçakların cılız gölgelerini takip ederek eve gider gelirdim. Gündüzleri erkekler ve genç kızlar işe, çocuklar kilisenin mektebine giderler, mahallede yalnız kadınlar ve ihtiyarlar kalırdı. Pencere cam perdelerinin inik bulunmasına mukabil sokak kapıları daima açıktı. İki de bir sulanan loş avlularda dokuma şalvarlı, siyah yemenili ihtiyar kadınlar tezgâh dokur, çocuk salıncakları sallanır, başları beyaz bir bezle kundaklanmış çıplak bacaklı, kılıksız ve şapşal kadınlar şarkı söyleyerek, çamaşır yıkarlardı. Fakat akşama doğru güneşin çekilmesiyle manzara birdenbire değişirdi. Evlerin kül rengi cephelerinde garip boyalar belirir, gündüz ışığında fark edilmeyen ince asmalar ve sarmaşıklar uygulanmaya başlar, açılan pencerelerin önü sardunya ve fesleğen saksılarıyla dolardı. Pazar kurulur gibi kapıların önüne kerevetler, iskemleler, çıkırıklar, testiler, zerzevat tepsileri çıkar, hasırlar

serilirdi. Gündüz tezgah dokuyan şalvarlı ihtiyarlar şimdi çıkrık çeviriler, genç kadınlar birkaçı bir araya gelerek zerzevat ayıklar, yahut dolma sararlardı. Kundaktaki çocuklardan hafif hastalara ve yatalak ihtiyarlarına kadar Kilise mahallesinin bütün nüfusu bu saatte sokaktaydı.” (AGC, s. 42-43).

Reşat Nuri Güntekin’in romanlarında ele aldığı şehirler, Bursa, İzmir, Tekirdağ, Kuşadası, Sivas, Çanakkale, Diyarbakır, Şanlıurfa’dır. Çoğunluğu göz önüne alarak Güntekin’in Batı Anadolu bölgesini daha çok anlattığı görülür. Romanlardan hareketle, Güntekin’in sahil kentlerini, kasabalarını daha güzel tasvirlerle süsleyerek anlattığı görülür. İç bölgelerde anlattığı mekânlara bakıldığında okul, ev ve insan tasvirlerinde görülen olumsuzlukların yerini; sahil kasabalarına doğru gidildiğinde mekânlarda daha bir canlanma ve tasvirlerdeki canlılık alır. Mekânlardaki değişiklikler, karakterlerin psikolojilerine de yansır. Örneğin, *Çalikuşu* romanında Feride’nin Zeyniler Köyündeki evlerin vahim hâlini görünce karararan psikolojisi, Doktor Hayrullah’ın Kuşadası’ndaki çiftliğinin manzarasında renklenir.

2.1.2. İnsanların Fiziki Durumu

Reşat Nuri Güntekin’in romanlarında, mekân tasvirleri kadar insan tasvirlerinin hemen hemen her romanında görülmesi söz konusudur. Tasvir tekniği olayları daha kolay anlamayı, birbiriyle ilişkilendirmeyi sağlayan bir tekniktir.

Betimleme, öykünün ritmini veren; yazardan okuyucuya, dolayısıyla hikâyenin içinde, bir konuda bilgisi olan bir kişiden, bilgisi olmayan bir kişiye haber gönderme işlevini üstlenen; herhangi bir durum içinde yer alabilmesini ve hikâyenin kendi bütünlüğü içerisinde işlemlerini sağlayan ve yönlendiren bir unsur olarak karşımıza çıkar (Ayyıldız, 2011: 102).

Bir romanda karakterler roman yazarından bağımsız değildir. Yazar, karakterlerini yaratırken kendinden yola çıkar. Bu konuda, Yılmaz şunu söyler:

“Romancı nasıl kendi bakış ve görünüşünü esas alarak roman dünyasını kuruyorsa, bu dünyanın kişilerine de kendinden yola çıkarak vücut verir.” (Yılmaz, 2011: 91).

Reşat Nuri Güntekin’in Anadolu’yu anlatan romanlarında mekânların fiziki görünümünün yanında insanların da fiziki görünümü hakkında bir şeyler söylemek gerekir.

Çalığışu romanında, diğer romanlardaki gibi insan tasvirleri vardır; ancak bu romanda bu tasvirlerin sayıca çok fazla olduğu söylenebilir. Romanda Feride, Kâmran'ı şu şekilde anlatır:

“Kâmran'ın kıvrırcık saçları, beyaz, nazik, parlak bir cildi vardı. O kadar parlak bir cilt ki, cesaretim olsa da kulaklarına yapışsam, yakından yanaklarına baksam aynada gibi, kendimi göreceğimi sanırdım.” (Ç, s. 24).

Feride, Zeyniler'deki çocukların perişan hâllerini görür ve bu durumdan şu şekilde bahseder:

“Zavallıların kıyafetleri öyle sefil ve perişandı ki... Hemen hiçbirisinde çorap, potin yoktu. Başları, eski püskü bez parçalarıyla sımsıkı kundaklanmış, çıplak ayaklarındaki nalınları şıkırdata şıkırdata dershanenin kapısına kadar geliyorlar, orada nalınlarını çıkartarak yan yana diziliyorlardı.” (Ç, s. 227).

Feride, Zeyniler Köyündeki çocukları çok sever. Çocukların hepsi birbirinden farklı karakterdedir. Cafer, Aşur, Hafız Nuri bunların arasında Feride'nin dikkatini çeker ve onları şu şekilde anlatır:

“Evvvela, fare gibi sandıkta vakit geçiren küçük Vehbi, hakikaten eğlenceli bir findık sıçanı. Boncuk gibi kara parlak gözleri, küçük kurnaz yüzü, sivri çenesiyle mektebin en şeytan çocuğu... Topaç gibi yusuvarlak, ak yüzlü, parlak dişli, kıpkırmızı ağızlı, kuzguni siyah bir Arap: Cafer Ağa. Kendisine, sadece Cafer diyenlere mektepte cevap vermemekle iktifa eder, fakat sokakta taş atarmış.” (Ç, s. 232).

Aşur'dan küçük dişli, kirli yüzlü bir çocuk olarak bahseden Feride, Hafız Nuri'yi şöyle anlatır:

“Nihayet, sınıfın en ehemmiyetli siması: Hafız Nuri, on yaşında imiş, fakat yüzü yetmişlik bir ihtiyar gibi buruşuk. Çenesinin altında yeni kapanmış bir sıracı yarası ki, dal gibi boynunun çıplak kalmasına sebep olmuş. Kirpiksiz, patlak gözleri, beyaz sarığının altında yumurta biçiminde bir kafa, hülâsa, para ile gösterilecek acayip bir mahlûk” (Ç, s. 232).

Feride, evlerin neşesiz olduğunu ve bu konuda Zeyniler Köyündeki çocuklarla da benzerlik gösterdiğini söyler.

Romanda, Feride'nin ileride annelik yapacağı şanslı çocuk olan Munise de vardır. Feride, bu çocuğu ilk gördüğü zaman ona içi ısınır. Onu uysal bir çocuk olarak şu şekilde anlatır:

“Üçüncü sevdiğime gelince; o, kimsesiz küçük bir kızdır. Derse başladığımın, galiba, beşinci sabahıydı. Sıralara göz gezdirirken birdenbire kalbim tatlı bir heyecanla çarptı. En arka sıranın ucunda, bembeyaz denecek kadar uçuk sarı saçlı, duru beyaz tenli, melek gibi güzel çehrelili bir kız çocuğu, inci gibi dişleriyle bana gültümsüyordu.” (Ç, s. 239).

Feride, Zeyniler Köyünde askeri Doktor Hayrullah Bey ile tanışır. Zaman zaman ona köydeki ikinci bilirkişi sıfatıyla yardım eder. Farklı bir tabiatı olduğunu sezen Feride, Hayrullah Bey’i şu şekilde anlatır:

“Kalın kaputlu; kocaman çizmeli, şişman bir askeri doktor, merdiven basamağına oturmuş bir şeyler yazıyor, avluda yüzü seçilmeyen birkaç kişi ile konuşuyordu. Çehresini yandan görüyordum. Dolgun, beyaz bıyıkları, kalın kaşları, canlı ve sevimli bir yüzü vardı. Fakat yarabbi, bu adam konuşuyorken ne kadar kaba, hatta ayıp kelimeler kullanıyordu. O kadar ki, bir ara, ters yüzü geri dönmeyi aklımdan geçirdim.” (Ç, s. 269).

Feride, romanda Munise’nin kendisini bırakıp giden annesinin görünüşünü de anlatır. Bu anne çocuğunu bir askere kaçarak terk etmiş bir annedir.

“Uzun boylu, narin yapılı bir kadıncağızdı. Arkasında yamalı bir eski çarşaf, yüzünde peçe yerine mor bir yemeni, ayağında topukları kopmuş, sırlıklam, yırtık iskarpinler vardı. Birinden korkuyor gibi titrediğini hissediyordum.” (Ç, s. 283).

Yeşil Gece romanında, medrese hocası olarak bilinen Zeynel Hoca’nın fiziksel olarak nasıl görüldüğünü, Şahin şu şekilde anlatır:

“Zeynel Hoca uzun boylu, sopa gibi dik vücutlu, gayet haşin, dik kafalı, geçimsiz, mutaassıp bir softaydı. Keskin, sivri yüzünde sivri dişleri, bir yana çarpılmış uzun bir burnu vardı.” (YG, s. 26).

Şahin, Sarıova’daki halkın yaşadığı zor durumları içi acıyarak şu şekilde anlatır:

“Açlığın, sefaletin Anadolu köylerinden başlarında bir yırtık sarık, sırtlarında birer meşin heybe ile sürüp getirildiği alil, ebleh, mütereddi, yarı meczup çocuklar, karlı karlı havalarda yiyecek aramak için şehirlere inen aç kurtlara yalnız sıhatten, iştihadan ve hayvani sevk-i tabiiyelerinden ibaret birçok iptidai mahlûklar- isimleri, çehreleri karışmış korkunç bir heyula sürüsü halinde – boş hücrelerde, rutubetten taşları yosun bağlamış avluda her günkü hayatlarını yaşıyorlardı.” (YG, s. 28).

Ahalinin yarısından fazlasının sarıklı olduğu Sarıova adlı kasabada, İstanbul’un aksine kahvelerde, medrese bahçelerinde çarşılarda, mahalle sokaklarında azgın oğul arıları gibi dolaştığını söyleyen Şahin şaşkındır. Çünkü İstanbul’da bu sarıklılar 31 Mart’tan sonra miskinleşmişlerdir.

Romanda Belediye Doktoru olarak görev yapan Kâni Bey’in fiziksel yapısı Şahin tarafından şu şekilde anlatılmaktadır:

“Belediye Doktoru Kâni Bey, elli beş yaşlarında, kır sakallı kırmızı yüzlü, şen tatlı bir adamdı. Edirneliydi. Fakat yirmi beş sene evvel geldiği Sarıova’yı öyle sevip benimsemişti ki, bir daha memleketinin adını ağzına almamıştı. Sarıova’da da onu sevmeyen yoktu.” (YG, s. 133).

Kan Davası romanında, Müslim, Çürük Ali, Bacak, Kadir adlı çocukların dış görünüşünü Ömer şu şekilde anlatır:

“Onlar, yağ ve pislikten yapışıp tortop olmuş, yahut kirpi dikenleri gibi dikilmiş saçlarıyla kaşlarına kadar kıl basmış alınlarıyla; kirden, türlü türlü yaralar, bereler, sıyrıklar ve yanıklardan kaplumbağa kabukları gibi halka halka, pul pul, bir sepet kabuk bağlamış yüzleri, burunları ve kulakları ile, bu kaplumbağa kabuğunun içinden bakan ürkmüş hayvan gözleriyle ilk geceden itibaren bana hep bir çehrede görünmüşlerdi.” (KD, s. 244).

Reşat Nuri Güntekin, Anadolu’yu anlatan romanlarında insanların fiziksel olarak görünüşünü tasvir eder fakat kahramanları tasvirlerle anlatılan bu romanlar sayı bakımından azdır. *Çalikuşu*, *Kan Davası*, *Yeşil Gece* romanlarında Güntekin, roman kahramanlarını fiziki görünüşüyle ele alır. Romanlarda, fakir insanların betimlemelerinin çok olduğu görülmektedir.

2.2. ANADOLU’NUN SOSYAL DURUMU

2.2.1. Anadolu’da Aile

2.2.1.1. Anadolu’da Anne

Aile, toplumun temel parçasıdır. Aileyi oluşturan bireylerden biri kadındır. Kadının toplumdaki yeri çok önemlidir. Evi, aileyi ayakta tutan kişidir.

Türk romanının başlangıç zamanından yaklaşık 1970’li yıllara kadar geçen zaman içinde yazılmış olan romanların bazılarındaki İstanbullu kadın karakterlere bakıldığında zaman kadının toplumda nerede olduğu görülebilir. Bu romanlarda güçsüz, ezilen kadınların olduğu kadar güçlü; ayakta durabilen, akıllı, becerikli kadınların olduğu da görülür (Esen, 2017: 231).

Reşat Nuri Güntekin’in romanlarını düşünerek kadın karakterlerin “annelik” vasfıyla iyi ve kötü olarak ayrılıp incelenmesi uygun görülmüştür. Reşat Nuri Güntekin’in Anadolu’yu anlatan romanlarında kadın, bazen evi, kocası ve çocuklarıyla ilgilenen bir anne olarak bazen de hayata farklı bir pencereden bakan, vurdumduymaz bir anne olarak dikkat çeker.

Reşat Nuri Güntekin’in Anadolu’yu anlatan romanlarında “Anne” figürünün önemi büyüktür. *Harabelerin Çiçeği*, *Çalikuşu*, *Dudaktan Kalbe*, *Eski Hastalık*, *Damga*, *Kavak Yelleri* romanlarında annelerin bazen ne kadar fedakâr bazen de ne kadar acımasız olduğu görülür. Bu nedenle anne figürünü “iyi” ve “kötü” olmak üzere iki kısımda incelemek gerekecektir.

2.2.1.1.1. Anadolu’da İyi Anne

Reşat Nuri Güntekin’in Anadolu’yu anlatan *Harabelerin Çiçeği*, *Çalikuşu*, *Damga*, *Dudaktan Kalbe*, *Eski Hastalık*, *Ateş Gecesi*, *Kavak Yelleri* romanlarında evladı için çırpınan, fedakâr bir anne modeliyle karşılaşılır.

Harabelerin Çiçeği romanında, Süleyman’ın ağzından dinlediğimiz, hasta bir annenin çocukları için yaptığı fedakârlığı görürüz. Kendisi hasta olduğu halde sırf çocukları üzülmesin ve öleceğini anlamasın diye ayağa kalkıp çocuklarını gündüz vaktinde giydirir, saçlarını tarar ve ayakkabılarının bağlanmasına yardım eder. Doktor Süleyman, bu sahneyi şu şekilde anlatır:

“Ertesi gece, sabaha karşı, hastam öldü... Bu asil hanımın ölümü bile başkalarınınkine benzememişti. İhtiyar hizmetçisinden öğrendiğime göre, çocuklarını gündüzden giydirtmiş, yattığı yerden, saçlarının taranmasına, potinlerinin bağlanmasına nezaret etmiş.” (HC, s. 16).

Damga romanında İffet’in arkadaşı Ömer’in annesinin çocuklarını aç bırakmamak için çalışıp didindiği, evlere çamaşır yıkamaya giderek geçimini sağladığı görülür. Bu olay İffet’in gözünden anlatılır.

“O günden sonra, Küçük Ömer’i bütün arkadaşlarımdan ziyade sevmeye başladım. Mektepte yan yana oturur, bahçede beraber oynardık. Ben hayatı ilk defa küçük Ömer’den öğrendim. Yoksulluk içinde büyüyen ekseri çocuklar gibi Ömer her şeyi biliyordu. ‘Büyük annem kötürüm... Annem evlerde çamaşır yıkamaya gidiyor... Bazı gecelerde karanlıkta kalıyoruz... Bazı gece yiyecek ekmek bulamıyoruz’ diyordu” (D, s. 17).

Dudaktan Kalbe romanında, yine fedakâr bir anne ile karşılaşılır. Kenan ile kardeşi Afife’nin annesi Melek Hanım’ın, çocuklarına çok düşkün olduğu görülür. Melek Hanım, çocukları hasta olmasın ve üzülmesin diye elinden ne gelirse yapan bir annedir. Bunu Kenan’ın düşüncesinden öğreniriz.

“Onun için sade anneme nazlandım. Meselâ başım hafifçe ağrısa kendimi ağır hasta gibi gösteriyordum. Biçare, bana inanıyor, evin içinde telaşla koşup çırpınmaya başlıyor, sabahlara kadar uykusuz kalıyordu. Böyle tatlı şefkat ve merhamet havası içinde yavaş yavaş uykuya dalmakta ne doyulmaz bir lezzet vardı.” (DK, s. 310).

Çalikuşu romanında Feride’nin annesi hastadır; ancak hep çocuğunu düşünür. Dolayısıyla Feride’nin annesi için de fedakâr bir anne olduğu söylenebilir. Feride’nin annesi Güzide Hanım, İstanbulludur. Verem hastasıdır. Bu yüzden kızıyla da eşiyile de pek fazla ilgilenememiştir.

Feride’nin bu çok uzak maziden hatırladığı ilk çehre annesidir. İstanbullu olan Güzide Hanım, evlendikten sonra, bir daha oraya dönememiş, fakat ölünceye kadar da İstanbul’u unutmamıştır. Vücutça çok zayıf ve sıhhsiz bir kadındır. Durmadan yer

değiştiren kocasıyla beraber, dağların sert havasına, çöllerin ateşine dayanmaya çalışırken iyice hastalanır (Emil, 1984: 81).

Ateş Gecesi romanında, Kemal Murat Bey'in annesini de bu grupta anlatmak mümkündür. Evlatları için şehir dışına, zaman zaman farklı ülkelere gitmek durumunda olan bir annedir. Bir evladı Milas'a diğeri Suriye'ye sürgün edilir. Kocasıyla sürekli dolaşmak zorundadır.

“*Babamla annemin misafirlikleri kırk gün sürdü*” (AGC, s. 110).

Eski Hastalık romanında Yusuf'un annesi Enise Hanım'ı da bu kategoride anlatmak gerekir. Enise Hanım, Züleyha'nın annesini kaybetmesinden sonra onunla inanılmaz derecede iyi ilgilenir ve annesinin yokluğunu ona hiç hissettirmez. Romanda bu durum şu şekilde anlatılır:

“Bir sene sonra annesinin öldüğü gündü. Züleyha, o güne kadar, hayatındaki ehemmiyetini pek anlayamamış olduğu bu sessiz ve sakin kadının bıraktığı boşluğa dehşetle bakarken kendini Enise Hanım'ın kollarında bulmuştur. İhtiyar kadın, haftalarca evini bırakarak onlarla beraber yaşadı.” (EH, s. 92-93).

Kavak Yelleri romanında, Andelip Hanım'ı gözü açık biri olarak tanısak da anne olarak; onun fedakârlığı yadsınamaz bir gerçektir. Andelip Hanım'ın İstanbul'da okuyan bir oğlu vardır ve onun için terzilik yapar, ud çalar ve fal bakar. Oğlu gurbette sıkıntı çekmesin diye birkaç işte birden çalışan iyi bir annedir. Bu özelliği ile romanda Andelip Hanım şu şekilde anlatılır:

“Andelip Hanım, atölyesinde terzilikten başka, ud ve dans dersleri verdiği, hatta yine müftünün rivayetine göre, para ile fala baktığı halde geçim sıkıntısından kurtulamıyor. Bunun bir sebebi de İstanbul mekteplerinden birinde okutmakta olduğu on beş on altı yaşındaki oğluna az çok bir para göndermek mecburiyetinde olmasıdır.” (KY, s. 101).

Reşat Nuri Güntekin'in Anadolu'yu ele alan romanlarından da hareketle; iyi annelerin varlığından söz edilebilir. *Harabelerin Çiçeği*, *Damga*, *Dudaktan Kalbe*, *Eski Hastalık*, *Kavak Yelleri* romanlarında da görüldüğü gibi kendisinden önce çocuklarını düşünen, onları başkalarına muhtaç etmemek için çalışıp didinen anneler iyi anne olarak karşımıza çıkar.

2.2.1.1.2. Anadolu'da Kötü Anne

Reşat Nuri Güntekin'in Anadolu'yu anlatan romanlarında iyi anne olarak nitelendirdiğimiz fedakâr, çocuklarını düşünen annelerin varlığı kadar, kötü anne olarak adlandırabileceğimiz; ailede sadece kendini düşünen, çocukları için herhangi bir fedakârlık yapmayan, tüm amacı para ve gösteriş olan annelerden de söz edilebilir. Bu

model annelere *Çalikuşu*, *Acımak*, *Ateş Gecesi* romanlarındaki Munise'nin gerçek annesi, Afife, Meveddet Hanım ve annesini sayabiliriz.

Çalikuşu romanında, Feride'nin annelik yaptığı Munise'nin gerçek annesi; annelik görevini layıkıyla yerine getiremeyen biridir. Çünkü başka birine kaçmış, çocuğunu da üvey anne eline bırakmıştır. Gizli gizli mektebin arkasında Munise ile buluşmaya gelmesi onun iyi bir anne olarak ele alınacağını göstermez. Bu durum romanda şu şekilde geçer:

“Bu kızın annesi fena kadın, kızım, aklımda kalmadı, beş yıl evvel mi ne, bir jandarma mülazımıyla kaçtı. Bu kızcağz daha pek küçüktü. Ondan sonra, zabıt de onu bırakıp başka memlekete gitmiş. Kadın dillence delikanlılar dağa kaldırmışlar, hâsılı kötü oldu gitti.” (Ç, ss.241-242).

Acımak romanında, Zehra'nın annesi Meveddet Hanım fakir bir aileye mensuptur. Ancak romandan da edinilen bilgiye göre fakirlik içinde olmalarının sebebi onun da annesinin de paraya düşkünlüğü sebebiyledir. Meveddet Hanım'ın annesi de kızı gibi gösteriş merakı olan bir kadındır. Hayatta paradan başka bir şey düşünmeyen bu kadınlar Zehra ve babasının hayatını da mahvederler. Romanda bu olayı Abdüssamet Bey şu şekilde anlatır:

“Kızını aldığın aile çok berbat bir ailedir... Adımı âdeta salavatla andığın kaynanan bir yilandır... Zavallı kayınbabanı onlar mahvettiler. Adamcağzın ne kadar ıstırap çektiğini bilemezsin. Ölüm onun için aynı saadet oldu... Pek çok kimseler bugün adamcağzı lanetle yâd ederler... Fakat ben işin içyüzünü bilirim. Temin ederim ki ondan daha namuslu, iyi ve çalışkan pek az memur vardı. Ne yalan söyleyeyim, biçarenin ölümüne âdeta memnun oldum.” (A, s. 126).

Ateş Gecesi romanında, Kemal Murat Bey'in âşık olduğu kadın olan Afife, evli ve bir çocuk annesidir. Afife ile kocası Rıfkı Bey pek anlaşamayan bir çifttir. Afife her olumsuzlukta Milas'a ağabeyinin ve ablasının yanına gelir. Çocuğunu da yanında getiremez. Çünkü kocası müsaade etmez. Bu şekilde hayatlarının büyük çoğunluğunu ayrı geçiren anne-oğul arasında pek de güçlü bir bağ olduğu söylenemez. Afife, kocasını kaybettikten sonra, aradan on yıl geçmesine rağmen; Kemal Murat Bey'i unutamaz. Ona, aşkını ilan eder ve çocuğu ile arasındaki soğukluk yine tekrarlar. Bu durumu Kemal Murat Bey romanda şöyle anlatır:

“Aksilik şuradaydı ki, babanın ölümünden sonra ana-oğul birbirlerine kaldıkları zaman da aralarına yine bir yabancı giriyor ve çocuk, Afife'nin bir türlü inkişaf edemeyen analık sevgisinden hakkını alamayarak onun yanında bir nevi sığıntı vaziyetinde kalıyordu.” (AGC, s. 290).

Reşat Nuri Güntekin'in Anadolu'yu anlatan romanlarında üvey anne sayısı çok azdır. Üvey anne motifi sadece *Çalikuşu* romanında görülmektedir. Üvey anne olarak Munise'nin babasının evlendiği kadın örnek gösterilebilir. Bu üvey anne zaman zaman Munise'yi aç bırakan, zaman zaman da döven bir kadındır. Romanda şu şekilde anlatılır:

“Bir hafta evvel bahçeye, komşunun ineği girmiş. Munise, onu kovmaya uğraşırken, en küçük kardeşi salıncaktan düşmüş, abası onu bir temiz dövdükten sonra ahıra kapamış, iki gün kuru ekmek kırıntularından başka bir şey vermemiş.” (Ç, s. 245).

Reşat Nuri Güntekin'in Anadolu'yu ele alan romanlarında, kötü anne olarak nitelendirilen anneler vardır. Bu annelere *Çalikuşu* romanındaki Munise'nin gerçek annesi, *Acımak* romanındaki Meveddet Hanım ve *Ateş Gecesi* romanındaki Afife örnek verilebilir.

Romanlarda fedakârlığı ile ön plana çıkan anneler “iyi anne”, kendini düşünen, paragöz anneler ise “kötü anne” olarak ele alınmıştır. Sayıca bakıldığında ilgili romanlarda iyi annelerin Anadolu'da fazla olduğu, kötü annelerin ise az olduğunu görmüştür.

2.2.1.2. Anadolu'da Baba

Aileyi oluşturan bireylerden ilki kadın ikincisi ise erkektir. Reşat Nuri Güntekin'in Anadolu'yu anlatan romanlarında erkeklerin “babalık” kimlikleriyle iyi ve kötü olarak ele alınması gerektiği görülmüştür.

Reşat Nuri Güntekin'in Anadolu'yu anlatan romanlarında “Baba” figürünün önemi büyüktür. *Dudaktan Kalbe*, *Eski Hastalık*, *Acımak*, *Kavak Yelleri*, *Çalikuşu*, romanlarındaki babaların bazen ne kadar fedakâr bazen de ne kadar acımasız olduğu görülür. Bu nedenle baba figürünü “iyi” ve “kötü” olmak üzere iki kısımda incelemek gerekecektir.

2.2.1.2.1. Anadolu'da İyi Baba

Reşat Nuri Güntekin'in Anadolu'yu anlatan *Eski Hastalık*, *Acımak*, *Kavak Yelleri*, *Çalikuşu* romanlarında evladı için çırpınan, fedakâr bir baba modeliyle karşılaşılır.

Eski Hastalık romanında, Züleyha'nın babası Ali Osman Bey asker olduğu için sürekli görev dolayısıyla şehir dışına gitmiştir ve bu yüzden kızı ile ilgilenemediğini düşünen bir babadır. Bu nedenle de kızı Züleyha'ya karşı bir mahcubiyet içinde olacak

kadar düşünceli ve anlayışlı bir babadır. Bu durum, romanda Ali Osman Bey tarafından şu şekilde anlatılır:

“Bildiğin mecburiyetler dolayısıyla çocukluğunda seninle meşgul olamadım. Belki iyi mekteplerde okudun; güzel ve faydalı şeyler öğrendin. Buna bir şey diyeceğim yok.” (EH, s. 78).

Acımak romanında, başlarda kötü bir baba olarak düşündüğümüz ama gerçekte çocukları için her şeyi göze alan, fedakâr bir baba olan Mürşit Efendi karşımıza çıkar. Öyle ki Zehra'nın annesi ve anneannesinin yaptığı kötülükler hep gizli kalır, babasından kalan defter sayesinde bütün gerçekler öğrenilir. Zehra'nın küçükken babasına karşı kinli büyümesi ve babasının cenazesine giderek hatıra defterini okumasıyla babasının aslında çok iyi bir insan olduğu, her şeye çocukları için katlandığı ortaya çıkar. Zehra'nın babasını herkes sarhoş diye bilir; fakat romanın sonunda öğrenildiği üzere karısı ve kaynanasının kötülüklerini umursamamak için içtiği anlaşılır. Babası bu durumdan rahatsızdır; ancak başka çaresi yoktur. Romanda Mürşit Efendi şöyle anlatır:

“Evime gitmek için daha birkaç saat geçmesini, çoluk çocuğumun uyumasını beklemek lazım. Feriha ile Zehra belki açtırlar. Belki kapıyı açtığımı işiterek beyhude bir ümide kapılırlar.” (A, s. 138).

Yine bu romanda Zehra'nın babası, karısının kendini başkasıyla aldattığını öğrenir ve çocuklarının geleceğini düşündüğü için bunu sineye çeker.

“Kızın evine dönebilir, dedim, kendisine hiçbir fenalık yapmayacağıma çocuklarımın üzerine yemin ederim. Onunla aramızda zaten karılık kocalık alakası yok. Bugünkü münasebetimiz sadece bir zaman, büyük bir kaza ve felaket eseri olarak, çocuklarıma anne olmuş bulunmasından ibarettir, çocuklarımı lekelememek için ben hiç ses çıkarmamayı vadediyorum.” (A. s. 150).

Mürşit Efendi çocukları için evliliğine devam eden, fedakâr bir babadır.

Mürşit Efendi, günden güne düştüğünün, hırsızlık yapacak kadar bayağılaştığının farkındadır. Fakat yaptığı tüm yanlışlara rağmen o bir babadır ve kızlarını çok sevmektedir. Zaten Meveddet Hanım ile evliliğinin bir sebebi de çocuklarla dolu mutlu mesut bir aile kurma özlemi olan Mürşit Efendi ne yazık ki karısı yüzünden tam bir hayal kırıklığı yaşamıştır (Türksoy, 2012: 81).

Kavak Yelleri romanında, Doktor Sabri'nin, kızına düşkün, fedakâr bir baba olduğu görülür. Söz konusu Doktor Sabri karısı öldükten sonra kızını Cemile için daha iyi bir baba olmaya çalışmıştır. Olayın geçtiği kasabada Kavaklı mahallesinde büyük itibar gören, insanlar tarafından sevilen sayılan, vatanı için hiçbir fedakârlıktan kaçınmayan bir

doktorla karşılaşılır. Doktor Sabri kimin bir hastalığı varsa, kimin sağlık anlamında bir sıkıntısı varsa hemen yardıma gider, elinden ne gelirse yapmaya çalışır.

“Anadolu’ya düşmüş bir hükümet doktoruyum. Buranın başlıca hastalığı sıtmadır. Diyebilirim ki geldiğim günden beri kolları ve paçaları sıvadım; gece, gündüz yalnız onunla uğraştım. Gördüğüm vakalar hesapsızdır, büyük profesörleri haftalarca, aylarca türlü şüphelerle sürüklemiş ve hastaları tecrübe tahtasına çevirmiş nice vakaları rastgele bir kinin tecrübesiyle tedavi ettiğimi bilirim.” (KY, s. 13).

Çalılıkusu romanında, Feride’ye babalık yapan Doktor Hayrullah’tan da burada bahsetmek gerekir. Hayrullah Bey Feride’ye öyle güzel bir baba olur ki Feride’yle evlendiklerinde onu gerçekten eş olarak düşündüğünde bile ona, baba sevgisiyle yaklaşır. Hayrullah Bey, Feride’yi adeta evladı yerine koyar. Muhammet Fatih Kanter bu konudan şu şekilde bahseder:

Anadolu’da görev yapan ve kendisini Anadolu insanına adayan bu askeri doktor genel anlamda kültürlü, kalender, babacan bir adamdır. Feride’nin baba şefkatini bulduğu Hayrullah Bey, kimsesizliğini bir kızla evlada aktaracak kadar yalnızdır (Kanter, 2008: 97).

Çalılıkusu romanında, manevi baba olarak Hayrullah Bey, Kavak Yelleri romanında Sabri, Acımak romanında Mürşit Efendi, Eski Hastalık romanında Ali Osman Bey ile iyi babaların örnekleri görülür. Bu babaların ortak özellikleri çocuklarının iyiliklerini düşünen, fedakâr insan olmalarıdır.

2.2.1.2.2. Anadolu’da Kötü Baba

Reşat Nuri Güntekin’in Anadolu’yu anlatan romanlarında iyi baba olarak nitelendirilen, fedakâr, çocuklarını düşünen vefalı babaların varlığı kadar; kötü baba olarak adlandırılan, evladına sahip çıkmayan, onu ufacık bir yanlışta bile reddeden babadan da söz edilebilir. Bu figürde bir baba vardır. Bu model babaya örnek olarak, *Dudaktan Kalbe* romanındaki Melek Hanım’ın babası Selâhattin Bey verilebilir. Selâhattin Bey’i kötü baba figürüne koymamızın nedeni kızının, kendisinin istemediği bir adamla evlenmiş olması ve bu sebeple kızını reddetmesi dolayısıyla. Hüseyin Kenan’ın annesi Melek Hanım, Nail Bey’le kaçarak evlendiği için babası Selâhattin Efendi’nin ona çok kızması, son nefesinde dahi onu görmek istememesi üzerine kurulan bir baba figürü vardır. Fakat yine de kızına kıyamayıp mirasından küçük bir miktar kızına bırakır.

“*Selâhattin Efendi inadında sebat etmiş, iki sene sonra ölürken bile kızını görmek istememişti. Servetini dört oğlu arasında taksim ediyor, Melek’ e Tilkilik’ te küçük bir ev ile Kemeraltı’nda bir kunduracı dükkânından başka mal bırakmıyordu.*” (DK, s. 27).

Reşat Nuri Güntekin’in Anadolu’yu anlatan romanlarında, sayıca az da olsa üvey baba figürüne de rastlanır. Üvey baba genellikle eşinin çocuğunu evde istemeyen, kötü huylu biri olarak karşımıza çıkar.

Kan Davası romanında eşkıyalık yapan çocuklardan Şahin’in üvey babası bu motifle karşımıza çıkar. Şahin’in babası öldükten sonra, annesi de başka biriyle evlenir; fakat üvey babası Şahin’i evinde istemez. Bu durumu Şahin, şu şekilde anlatır:

“*Ne edecekler beni?.. Babam Yukarı Sazanlı ... Babalığım istemedi beni*” (KD, s. 249).

Reşat Nuri Güntekin’in Anadolu’yu ele alan romanlarında, kötü baba olarak adlandırılan, kendini düşünen, kendi kanından olmayan çocukları ötekileştiren, kendi istediği olmadığı için evladını reddeden baba figürlerine rastlanır. Bu tür babalara: *Dudaktan Kalbe* romanındaki Melek Hanım’ın babası, *Kan Davası* romanındaki Şahin’in üvey babası örnek olarak verilebilir.

2.2.1.3. Anadolu’da Çocuk

Aileyi oluşturan unsurlardan biri de çocuktur. Reşat Nuri Güntekin’in Anadolu’yu anlatan *Kan Davası*, *Çalılıkıuşu*, *Kavak Yelleri*, *Ateş Gecesi*, *Dudaktan Kalbe*, *Yeşil Gece* romanlarında çocukların bazen yeteri kadar eğitim alamamış, okul görememiş, bazen de eğitilmiş; ancak anne baba sevgisi görmemiş oldukları söylenebilir. Yoksullukla mücadele eden ailelerin çocukları giyecek kıyafet bile bulamayan, oyun görmemiş, açlık ve sefalet içinde bir hayata tutunmaya çalışan çocuklar olarak karşımıza çıkar. Reşat Nuri Güntekin’in romanlarında çocuk, farklı yönleriyle ele alınır. Romanlarda çocukların yaramazlıklarına, çılgınlıklarına, öksüz/yetim büyümelerine, yoksulluklarına, eğlence ortamlarına, arkadaşlıklarına, fedakârlıklarına şahit olunur.

Kızılık Dalları romanında, Gülsüm’ün kardeşi İsmail yokluktan dolayı iyi beslenememiş yaşını bile göstermeyen bir çocuktur. Yaklaşık üç- dört yaşlarındadır.

Yorganlı’ nın üç yaşında olduğunu söylediği İsmail’in ilk bakışta çocuğa, hatta insan benzer bir yeri yoktur (Emil, 1984: 493).

Çalikuşu romanında Munise, Zeyniler Köyünde annesinin yaptığı hatalar nedeniyle üvey anne ile yaşamak zorunda kalan, yoksul, sevgiye aç bir çocuk olarak karşımıza çıkar. Feride, onu evlat edinir.

Beyaz denecek kadar uçuk sarı saçları, duru beyaz teni, melek gibi güzel çehresi, kıvrık kirpiklerinin arasında parlayan lacivert gözleri, inci dişleri, sıçraya sıçraya yürüyüşü ve yarı çıplak haliyle Munise daha ilk anda ağlatacak kadar Feride'ye tesir eder ve bir müddet sonra evlat edinilince onun hayatının tek saadeti ve manası olur (Emil, 1984: 116).

Çalikuşu romanında, Feride'nin Zeyniler Köyündeki öğrencilerinden Aşur, Cafer Ağa, Hafız Nuri gibi çocukların yoksul bir hayat sürdürdükleri görülür.

“On yaşında, iskelet gibi kuru, çiçek bozuğu, süzgülü kirli çehreli, küçük dişli bir çocuk: Aşur” (Ç, s. 232).

Ateş Gecesi romanında, Kemal Murat'ın henüz on sekiz yaşına girmiş bir çocuk olduğu görülür. Romanın daha ilk bölümlerinde kendisinden “çocuk” diye bahsedilen Kemal Murat, ağabeyinin devrin önemli isimlerinden birinin kızıyla evlenmesi sebebiyle Milas'a sürgün edilir. Dolayısıyla Kemal Murat en güzel dönemlerini sürgünde geçiren bir çocuk olarak karşımıza çıkar. Romanda Kemal Murat için bahsedilen kısım şöyledir:

“Bu sözleri arabacı ile çocuğun işitmesine ehemmiyet vermiyor, yan gözle içeridekilerin çehrelerini tetkik ediyordu.” (AGC, s. 8).

Yine aynı romanda, anne ve baba sevgisinden mahrum bir şekilde büyüyen bir çocuk olarak; Afife'nin oğlundan bahsedilebilir. Afife ile kocası Rıfkı arasındaki sorunlar oğluna da yansır. Afife, kocasıyla her kavga edişinde Muğla'ya ağabeyinin ve ablasının yanına gider. Babaannesinin yanında büyüyen çocuk, annesine karşı hep seviyelidir. Aradan yıllar geçse de anne-oğul bu seviyeyi ortadan kaldıramamışlardır. Romanda bu durum, Kemal Murat Bey tarafından şu şekilde anlatılır:

“Aksilik şurada idi ki, babanın ölümünden sonra ana-oğul birbirlerine kaldıkları zaman da aralarına yine bir yabancı giriyor ve çocuk, Afife'nin bir türlü inkişaf edemeyen analık sevgisinden hakkını alamayarak onun yanında bir nevi sığıntı vaziyetinde kalıyordu.” (AGC, s. 290).

Kan Davası romanında, açlıktan, yoksulluktan, kimsesizlikten dolayı eşkıyalık yapan Kadir, Şahin, Çöme, Zübeyir, Kamber, Çürük Ali, Müslim adında çocuklara rastlanır. Romanda eşkıya olarak adlandırılan bu çocuklar, yoksul oldukları için bu yola başvururlar. Bu durum köyde öğretmenlik yapan Ömer tarafından şu şekilde anlatılır:

“Öteki gailerim arasında buna ancak şimdi, mektepte kapalı ve işsiz kaldığımız bu yağmur günlerinde başlayabiliyordum. Doğrusu aranırsa Müslim, Çürük Ali ve Bacak müstesna, ben onları insan olarak, fert olarak ancak şimdi tanıyacaktım. Onlar, yağ ve pislikten yapışıp tortop olmuş, yahut kirpi dikenleri gibi dikilmiş saçlarıyla kaşlarına kadar kıl basmış alınlarıyla; kirden, türlü türlü yaralar, bereler, sıyrıklar ve yanıklardan kaplumbağa kabukları gibi halka halka, pul pul, bir sepet kabuk bağlamış yüzleri, burunları ve kulakları ile, bu kaplumbağa kabuğunun içinden bakan ürkmüş hayvan gözleriyle ilk geceden itibaren bana hep bir çehrede görünmüşlerdi. Şimdi artık bunların kabuğu kaldırılan bir çıkartma kağıdı altından çıkar gibi, her birinin bir ayrı kimliği olan insan çehreleri, çocuk çehreleri çıkıp belirecektir.” (KD, s. 244).

Yeşil Gece romanında, Şahin’in yoksulluk içinde büyüdüğü ve annesine çobanlık yaparak baktığı anlatılır.

“ O vakte kadar memleketinin medresesine devam eden Şahin, anasını beslemek için birkaç ay çobanlık etmişti.” (YG, s. 15).

Yine *Yeşil Gece* romanında, ismi verilmeyen bir çocuktan bahsetmek gerekir. Bu çocuk o kadar fedakâr bir çocuktur ki... Anadolu işgal altındayken herkes memleketini, eşyası ve hastalarıyla bırakarak terk ettiği halde yatalak babaannesini evde yalnız bırakmaya gönlü razı olmayacak kadar merhametli bir çocuktur. Bunu çocuğun ağzından şöyle verebiliriz:

“Ne yapayım?... Yazık değil mi benim ihtiyar neneme? Ben ona bakarım, ne yapar yapar bir lokma ekmek bulurum... Beni görünce sevinecek fakir hatuncuk” (YG, s. 217).

Reşat Nuri Güntekin’in Anadolu’yu anlatan romanlarında çocukların genellikle yoksul bir hayat sürdükleri görülür. Aç kalan çocuklar, *Kan Davası* romanındaki gibi farklı yollara başvururlar. Yoksul çocuklara, *Kan Davası* romanında Ömer ve arkadaşları yardımcı olur. *Çalikuşu* romanında Feride, Munise’ye yardım eder. *Kan Davası* romanında, Yukarı Sazan Köyünde bulunan yoksul çocuklara oradaki halkın kötü davranması ve onları sahiplenmemesi gibi durumlar da eklenir.

2.2.1.3.1 Anadolu’da Öksüz/Yetim Çocuklar

Aile, toplumun temel taşıdır. Aileyi de anne- baba ayakta tutar. İkisinden biri gittiğinde ortada bir şey kalmaz. Çocuklar; öksüz/yetim kalır.

Toplumun kültürel değerlerinin gelecek nesillere aktarılması ve çocuğun yaşamında toplumsallaşmaya neden olan ilk kurum olması açısından aile çok önemlidir (Ördem, 2016: 153).

Reşat Nuri Güntekin’in Anadolu’yu anlatan romanlarında, öksüz/yetim çocukların sayıca fazlalığı dikkat çeker. Bu çocuklar kimi zaman evlatlık alınır kimi

zaman da yoksulluğa terk edilip hayatla mücadeleye bırakılır. Bu tarz çocuklara *Dudaktan Kalbe*, *Çalığışu*, *Kavak Yelleri*, *Acımak*, *Eski Hastalık*, *Kan Davası*, *Kızılılık Dalları* romanlarında sıklıkla rastlanır.

Dudaktan Kalbe romanında Hüseyin Kenan ve kardeşi Afife kısmen, yetim olarak büyümüşlerdir. Çünkü zamanında babasıyla başlayan hayatları babasının hırsızlık yapması sebebiyle babasız devam etmiştir.

“*Melek Hanım’a ertesi gün, kocasının yeni bir iftiraya uğradığını haber vermişlerdi. Fakat bu seferki bir iftira değil; adi, cüretkâr bir hırsızlıktı.*” (DK, s. 28).

Yine bu romanda Lamia da öksüz ve yetim bir çocuk olarak karşımıza çıkar.

Yeşil Gece romanında Şahin öğretmen de yetim bir çocuktur. Babası daha o çocukken ölmüş, evin geçimini kendisi sağlamaya çalışmıştır.

“*Babası ölmüş, memleketinde yoksul bir ihtiyar anasından başka kimsesi kalmamıştı.*” (YG, s. 15).

Çalığışu romanında Feride de annesinin ölmesi dolayısıyla öksüz büyümüş bir çocuktur. Birkaç yıl sonra babasının ölmesi sebebiyle de yetim kalmıştır. Bu durum Feride’nin ağzından şöyle anlatılır:

“*Onu kaybettiğimiz zaman, dokuz yaşlarındaydım. Babam da tesadüfen İstanbul’da bulunuyordu.*” (Ç, s. 25).

Kavak Yelleri adlı romanda Doktor Şahin’in karısı Celile Hanım öldükten sonra kızı Cemile öksüz kalır. Annesinin ölmesi sebebiyle çocuk içe kapanık bir çocuk haline gelir. Üç Ablaların³ yanında kalmak ister. Babasıyla arasına bir soğukluk girer ve çocuk annesinin ölümünden sonra adeta babasını görmek istemez hale gelir. Zaman zaman ufak tefek hastalıkları bahane ederek Üç Ablaların evinde kalır. Çocuk on yedi yaşına geldiğinde Karabağlı Yenge, Üç Ablalar, Andelip Hanım’ın da oyunuyla İbrahim ile evlenmek ister. Zamanında babasına kurulan bu evlendirme oyunu para içindir. Sabri Bey için de bu evlilik oyunu çok gündeme gelir. Paragöz, servet avcısı olan Andelip Hanımla evlendirilmeye çalışılır. Ancak oyunların farkında olan Doktor Sabri sayesinde bu evlilik gerçekleşmez. Toy bir kız olan Cemile’yi kandırmak daha kolaydır. Babasının servetine Cemile’yi İbrahim ile evlendirmek suretinde ulaşılabacaktır.

“*Celile’nin ölümünden sonra dostlar beni ve Karayamuklar kabilesinin hakkı saydıkları serveti kaçırmamak için o gülünç evlendirme komedyasına girişmişlerdi... Tutmadığını, tutmayacağını görünce dostlar peşimi bırakıyorlar, Karayamuklar da öyle yapar gibi*

³ *Kavak Yelleri* romanında geçen bir grup kadın.

görünüyorlardı. Fakat onlar, sadece tabiye değiştirmişlerdir. Büyük balık kendini kurtarmışsa küçük balık, çocukluğunun bütün aczi ve bütün çılgınlıklarıyla ortadadır; Cemile’yi yakalamak lazımdır.” (KY, s. 322).

Acımak adlı romanda, babasını sevmeyerek büyüyen bir genç kız olan Zehra, babasının ölmesiyle yetim kalır. Babasının ne kadar fedakâr birisi olduğunu onun hatıra defterini okuduktan sonra anlayan Zehra Öğretmen için iş işten geçer; çünkü artık babası yoktur. Zehra pişmanlık duyar:

“Baba... Zavallı babam... Affet beni...” (A, s. 159).

Eski Hastalık adlı romanda, Züleyha’nın annesi vefat eder ve Züleyha öksüz kalır. Fakat Yusuf’un annesi Enise Hanım, ona bu duyguyu hissettirmemeye çalışır. Çoğu zaman Züleyhaların evinde kalır ve ona annesiymiş gibi davranıp bağrına basar.

“Bir sene sonra annesinin öldüğü gündü. Züleyha, o güne kadar, hayatındaki ehemmiyetini pek anlayamamış olduğu bu sessiz ve sakin kadının bıraktığı boşluğa dehşetle bakarken kendini Enise Hanım’ın kollarında bulmuştu. İhtiyar kadın, haftalarca evini bırakarak onlarla beraber yaşadı. Züleyha, saati saatine uymayan bu kararsızlık ve üzümlük günlerinde bazen kendini çok yalnız buldukça çekinmeden onun göğsüne başını koyuyor, orada kaldığı müddetçe garip bir sükûn içinde uyduğunu ve dinlendiğini hissediyordu” (EH, s. 92-93).

Kızılıcak Dalları adlı romanda Gülsüm ve kardeşi İsmail’in annesiyle babasının ölmesiyle yetim ve öksüz kaldıkları görülür. Annesiyle babası ölen bu çocuklar amcalarının eline kalırlar. Amcaları da onlara bakmaya pek gönüllü değildir. Çünkü Çerkeş’ de kuraklık, yoksulluk hâkimdir. Dolayısıyla geçinemezler ve İstanbul’a göç ederler. Gülsüm evlatlık olarak zengin bir kadına verilir ve kardeşi İsmail’den ayrılır.

“Gülsüm, amcasının İsmail ile beraber kaçtığını haber alınca köşkte bir kıyamettir koptu. Kız, kendini hamama sokmaya çalışan Nevrihal Kalfaya bir tekme savurarak sokağa fırladı; Maltepe’ye giden cadde üzerinde alabildiğine koşmaya başladı.” (K, s. 25-26).

Acımak romanında, Zehra Öğretmenin annesi Meveddet Hanım da babasının ölmesiyle yetim kalan çocuklar arasındadır.

“Zavallı çocuk deli gibiydi. Entarisi baştanbaşa yırtılmıştı. Dağılmış kumral saçlarını yoluyor, tırnaklarıyla yüzünü kanatıyordu. Acı onu insanlıktan çıkarmış, tuzağa düştüğü zaman korkusundan kendi kendisini paralayan bir canavar yavrusuna benzemişti.” (A, s. 101).

Kan Davası adlı romanda, Müslim, Şahin, Çöme, Kadir, Çürük Ali gibi çocuklardan kimi öksüz, kimi de yetimdir. Hatta aralarında annesini babasını hiç görmemiş olanlar da vardır. Kadir’in babası kaçakçılık yapan biridir. Suriye hudutlarında kaçakçılık yaparken vurulur. Kadir annesiyle köyde kalır. Bu aileye köylüler yardım ederler. Aradan biraz zaman geçer ve Kadir’in annesine birisi talip olur. Kadın da onu

kör olduğu için istemez ve Aşağı Sazan'a başka birinin yanına kaçar. Kadir böylelikle yetim ve öksüz kalır.

“Deli Oğlan, yıllar yılı ortadan kaybolur, sonra jandarmalar tarafından sıkıştırıldığı veyahut hapisten kaçtığı zaman Yukarı Sazan'a dönermiş. Fakat çok geçmeden yine başını alıp gidermiş. Bir defasında, nereden buldu ise, bir de güzel bir muhacir kızı getirmiş. Kandırdı mı, yoksa kaçırdı mı orası belli değildir. Fakat çok geçmeden kadını kucağında yeni doğmuş bir çocukla bırakarak yine kayıplara karışmış, sonra Suriye hudutlarında kaçakçılık yaparken vurulduğu haber alınmıştır. Kendileri aç oldukları halde köylülere bu çocuklu kadına şöyle böyle yardımda bulunuvermekte kusur etmiyorlarmış... Hatta bir kısmeti çıkmış. Bir boğaz hastalığı salgınında çoluk çocuğu kapı kapamacasına ölmüş bir köylü onu çocuğuyla beraber almak istemiş... Fakat kadın, gözünün biri kör diye bu adamı beğenmemiş ve günün birinde bohçasını alarak Aşağı Sazan'a kaçmış.” (KD, s. 246).

Yine aynı romanda Şahin'in de yetim bir çocuk olduğu görülür. Şahin'in babası öldükten sonra, annesi başkasıyla evlenir; ancak üvey babası onu istemez. Şahin ise bu yüzden sokaktadır.

“Bu çocuk, konuşmasını biliyor. Bana sicilini onun kadar açık söyleyebilen olmamıştır. Bana aynı açıklıkla, ummayacağım kadar çok şeyler anlatıyor. Babası da, anası da Yukarı Sazanlıdır. Babası öldükten sonra anası Aşağı Sazan'da başka birine varmış, biri kız, biri oğlan iki de kardeşi varmış.” (KD, s. 249).

Romanda aslında Ömer Öğretmen de kimsesizdir, tıpkı Müslim gibi. Hatta bu yüzden Müslim'i hep kendisine benzetir. Ona karşı daha duygusaldır.

“Benim yerimde bir başkası olsa, bön bön gözlerini açarak: Niçin yok? Nasıl yok? Öyleyse nerelerde yatıp kalkıyorsun? Ne yiyip içiyorsun? diye sualler sorar. Fakat ben bir çocuğun nasıl hiç kimsesiz olduğunu, nerelerde yatıp kalktığını çok yakından bildiğim için bir şey sormuyorum.” (KD, s. 21).

Ateş Gecesi romanında Afife'nin kocasının ölmesi sonucu çocuğu yetim kalır. Romanın başkarakteri Kemal Murat Bey de babasının ölmesiyle yetim kalır.

“Aradan on sene gibi büyükçe bir zaman geçmiş olmasına rağmen aile kadromuzda büyük bir değişiklik yoktu. Yalnız Balkan Muharebesinde babamı kaybetmiştik. Annem, yetmiş geçen yaşına ve öteden beri bozuk sıhhatine rağmen yaşıyor ve bir kaza olmazsa daha bir zaman bizi ağlatmayacak gibi görünüyordu.” (AGC, s. 254).

Aynı romanda Afife'nin de annesinin olmadığı, dolayısıyla öksüz bir çocuk olarak büyüdüğü görülür. Ablası bu durumu şu şekilde anlatır:

“*Biliyor musunuz, koca kadın hâlâ saçlarını taramasını beceremez. Amma kabahat benim... Ben alıştırdım küçükten beri, annesi yok diye... Ama rahat durup beni yormasa...*” (AGC, s. 200).

Reşat Nuri Güntekin'in Anadolu'yu ele alan romanlarında öksüz/yetim çocukların varlığı açıkça görülür. Hayatın acımasızlığı karşısında bir tarafları hep güçsüz olan bu çocuklar, kimi zaman *Kan Davası* romanındaki gibi dışlanır kimi zaman da *Kavak Yelleri*

romanında Sabri'nin kızı Cemile gibi insanlar tarafından kucaklanır. Romanlarda, Anadolu'da öksüz/yetim çocuk olmanın güçlüğü görülür. *Kızılılık Dalları* romanında, Çankırı'dan yoksulluk sebebiyle İstanbul'a göç etmiş bir aile olarak Yorganlı ve yeğenlerinden bahsedilebilir. Gülsüm ve kardeşi İsmail hem annesini hem de babasını kaybetmiş iki yetim/öksüz çocuktur. Amcaları mecburiyetten onlara bakmak zorundadır. İstanbul zenginlerinden biri olan Nadide Hanım, Gülsüm'ü evlatlık alır. Bu bir sahiplenmedir. *Kan Davası* romanında bu sahiplenme olayının tam tersi olaylar yaşanır. Romanda Bozova'daki Yukarı Sazan Köyünde Müslim, Şahin, Çöme gibi çocukların köy halkı tarafından ötekileştirildiği görülmektedir. Çocuklara Ömer gelene kadar hiçbir şekilde yardım edilememiştir. Köy halkı içinde elbette zengin insanlar da vardır; ancak onların maddi açıdan yardımı olmaz. Ömer bu köye geldikten sonra çocuklar da iyi yönde değişmeye başlayınca, köyün zenginlerinden Ukkaş Efendi çocuklara marş çalarak âdeta müzik öğretmenliği yapar. Yine aynı romanda yol sorunu olan Yukarı Sazan Köyünde kışın çetin geçmesinden dolayı gıda yardımı daha öncelerde köye ulaşamaz ya da ulaştırılmak istenmez. Ancak Ömer ve arkadaşı Murat'ın çabalarıyla gazetelerde de ilan çıkınca yardım teklifleri yağar.

2.2.2. Anadolu'da Evlilik

Evlilik, Reşat Nuri Güntekin'in Anadolu'yu anlatan romanlarında kendi isteği üzerine yapılan evlilik ve başkasının isteği üzerine yapılan evlilik olarak iki grupta incelenebilir. *Kavak Yelleri*, *Acımak*, *Çalığışu* romanlarında evliliklerin şahısların kendi istekleri doğrultusunda gerçekleştiğini, *Eski Hastalık* romanında ise; Züleyha'nın Yusuf ile evlenmesini babasının isteğiyle gerçekleştirdiği söylenebilir.

2.2.2.1. Anadolu'da Kendi İsteği İle Yapılan Evlilikler

Reşat Nuri Güntekin'in Anadolu'yu anlatan *Kavak Yelleri*, *Acımak*, *Çalığışu* romanlarında evliliklerin şahısların birbirlerini severek, kendi istekleriyle yapıldığı görülür.

Kavak Yelleri romanında, Sabri ile eczacının kızı Celile Hanım'ın birbirini severek evlendikleri görülür. Anadolu'da bir kasabada yaşayan Hacı Müslim Efendi, zamanında kızını başka biriyle nişanlar; fakat nişanlısının işe yaramaz bir adam olduğunu öğrenmesi üzerine ayrılmalarını ister. Bu esnada Üç Ablalar ve Karabağlı Yengenin çabaları, arkadan iş çevirmeleri ve Doktor Sabri'nin de sevmesi üzerine Celile ile

Sabri'nin evlilikleri gerçekleşir. Doktor Sabri ile Celile Hanım'ın evlilikleri yaklaşık on yıl sürer ve bu evlilikten Cemile adında bir kızları olur.

“Celile ile on seneye yakın bir zaman beraber yaşadık ve çok da iyi geçindik. Biçarenin öldüğü gün, Tahir'in arabasıyla Karasekili Çiftliği'nde kızım Cemile'yi görmeye giderken bu on senenin ne kadar zamanını gerçekten bir arada geçirdiğimizi ve birbirimizle ne konuştuğumuzu zihnimde aramaya çalıştım. Bulamadım.” (KY, s. 297).

Acımak adlı romanda, Zehra'nın babası Mürşit Efendi karısı Meveddet Hanım ile tesadüfen karşılaşır. Meveddet Hanım'ın babası rahatsızlanır ve onu evine götüren Mürşit Efendi orda Meveddet Hanımı görür. Aradan biraz zaman geçtikten sonra annesi ile yalnız kalan bu kızda bir sadelik olduğunu hisseder. Tabii annesinin payı da bunda büyüktür. Çünkü kendisini ve kızını inançlı, muhafazakâr, gözü tok bir insan gibi tanıtmaya çalışır. Damadının yanında İslami kelimeler eder, namaz kılar. Etrafın düşüncesinin öneminden ve damadına laf gelmemesinden bahseder. Kayınvalidesine göre damadı, itibarlı biri olduğu için evinin eşyalarından kendi kılık kıyafetine kadar lüks olması gerektiğini, aksi bir durumda insanların onun arkasından kötü konuşacağını söyler. Mürşit Efendi kayınvalidesine ve karısına inanarak zamanla bütün parasını harcar, işsiz kalır ve geçinemezler. Karısı onu aldatır ve evlilikleri biter; ancak o, çocuklarına bir laf söz gelmesin diye boşanmaz.

“Kızın evine dönebilir, dedim, kendisine hiçbir fenalık yapmayacağıma çocuklarım üzerine yemin ederim. Onunla aramızda zaten karılık-kocalık alakası yok. Bugünkü münasebetimiz sade bir zaman, büyük bir kaza ve felaket eseri olarak, çocuklarıma anne olmuş bulunmasından ibarettir, çocuklarımı lekelemem için ben hiç ses çıkarmamayı vadediyorum.” (A, s. 150).

Acımak romanında, Mürşit Efendi'nin Meveddet Hanım ile evlenmesinin sebebi aslında kendisinin küçük yaşından beri yaşamak istediği aile sevgisidir.

Mürşit, küçük yaşta mahrum kaldığı aile sevgisine ve şefkatine kavuşmak, ters giden hayatını bir düzene koymak ümidiyle Makbule Hanım'ın kızı Meveddet ile büyük bir hevesle evlenir (Türksoy, 2012: 76).

Çalikuşu romanında sahte evlilik örneği görülür. Feride ile Doktor Hayrullah Bey'in evliliği buna örnek gösterilebilir. Doktor Hayrullah sırf dedikoduların önüne geçmek için Feride'yle evlenir. Birlikte baba-kız ilişkisi yaşarlar. Yine de bu evlilik Feride ve Hayrullah Bey'in isteği üzerine gerçekleşir.

Feride'nin içindeki gizli sevdayı tahmin eden ve bu nedenle Anadolu'ya kaçtığını anlayan Hayrullah Bey de ona karşı kendi öz kızı gibi yaklaşır. O, dışarıdan gelen çirkin

dedikodulara ilk zamanlar aldırış etmemekle birlikte içindeki tüm masum duygularla Feride ile sahte bir biçimde evlenir (Kanter, 2008: 96).

Reşat Nuri Güntekin'in Anadolu'yu anlatan romanlarında, Anadolu'da gerçekleşen evliliklerin, şahısların kendi isteğiyle meydana geldiği görülür. Romanlardaki evliliklerden yola çıkarak; kişilerin kendi isteği ile yapılan evliliklerin sonucunun bazen olumlu bazen de olumsuz olduğu söylenebilir. *Kavak Yelleri* romanında, Anadolu'nun ismi verilmeyen bir kasabasında gerçekleşen, Celile ile Sabri'nin evliliği olumlu bir örnektir. Celile her ne kadar kıskanç bir kadın olsa da Sabri'yi hiçbir zaman bunaltmaz. *Acımak* romanında Mürşit Efendi ile karısı Meveddet Hanım'ın evliliğinin kötü sonuçlanması da olumsuz örnektir.

2.2.2.2. Anadolu'da Yapılan Zoraki Evlilikler

Reşat Nuri Güntekin'in Anadolu'yu anlatan romanlarında başkalarının isteği üzerine gerçekleşen evlilik örneğine *Eski Hastalık* romanında rastlanır. Romanda Züleyha'nın Yusuf ile evlenmesi babasının isteği üzerine gerçekleşir.

Eski Hastalık romanında, İstanbul'da yaşayan Züleyha ile Mersin Gölyüzü'nde yaşayan Yusuf'un evlilikleri gerçekleşir. Züleyha uçarı bir kişiliğe sahip, hayatın İstanbul'da yaşanacağını düşünen, sık sık babasına yalan söyleyerek eğlence hayatına dalan genç bir kızdır. Babasının asker olarak uzakta görev yapmasından yararlanarak İstanbul eğlencelerine katılır. Babasının emekliliği gelince, Gölyüzü'ne göçmeleri sonucu tanıştığı Yusuf ile evlenir. Bu durum Züleyha'nın ağzından şu şekilde anlatılır:

“Çocuk olmayalım baba, dedi, mantıki düşünelim hissimizle hareket edersek sonradan ikimizde pişman olabiliriz... maksadınızı anladım... ‘Yusuf’la evlenmen, benim için bir arzudur, fakat artık senin üzerinde bir otoritem kalmamıştır’ demek istiyorsunuz... Bir kere şunu bilmelisiniz ki, siz, benim üzerimde otoritesi olan tek insansınız ve umarım ki, daima da öyle kalacaksınız.” (EH, s. 109-110).

Reşat Nuri Güntekin'in Anadolu'yu ele alan romanlarında, başkalarının isteği üzerine gerçekleşen evlilikler de görülür. *Eski Hastalık* romanında Yusuf ile Züleyha'nın yaptığı evlilik, boşanma ile sonuçlanır. Aradan biraz zaman geçtikten sonra bu çift birbirini sevdiğini anlar ama iş işten geçer. İlk başlarda Züleyha, Yusuf'a karşı bir şey hissetmez. Dolayısıyla, olumsuz bir evlilik gibi dursa da sonucu olumlu biter.

2.2.3. Anadolu'da Kimlikler

2.2.3.1. Anadolu'da Meslekler

Reşat Nuri Güntekin'in romanlarında değişik karakterde ve meslekte insanlar vardır. Reşat Nuri Güntekin'in Anadolu'yu anlatan romanlarında meslek olarak; öğretmen, çiftçi, doktor, asker, mühendis, avukat, memur gibi mesleklerin var olduğu görülür. Bu mesleklerin varlığına *Yeşil Gece*, *Kan Davası*, *Çalikuşu*, *Acımak*, *Ateş Gecesi*, *Eski Hastalık*, *Değirmen*, *Kavak Yelleri* romanlarında rastlanır.

Yeşil Gece romanında Şahin Bey, Hasan Cemal Bey, Nihat Efendi öğretmen olarak; Fettah Efendi medrese hocası, Necip Bey mühendis olarak, Salim Paşa belediye başkanı, Kazım Efendi Komiser, Rüşühi ve İhsan avukat olarak karşımıza çıkar.

Kan Davası romanında, Ömer, Esmâ Güneyle öğretmen olarak; Osman, asker olarak; Dursun, marangoz, Ferhat, ziraat memuru olduğu görülmektedir.

Çalikuşu romanında; Feride karakteri öğretmen, Hayrullah Bey karakteri doktor, Hatice Hanım karakteri çocuklara zaman zaman öğretmenlik yapan kişi, Kâmran Avrupa'ya amcasının teklifiyle giden bir sefaret memurudur.

Acımak romanında Zehra öğretmen, Mürşit Efendi kaymakam, Tevfik Bey maarif müdürü, Tahsin Efendi maarif başkâtibi olarak karşımıza çıkar.

Değirmen romanında, Halil Hilmi Bey de kaymakam olarak karşımıza çıkar.

Ateş Gecesi romanında Kemal Murat mühendis yamaklığı, Afife'nin kocası Rıfık hayvancılık yapan biri, Selim Bey doktor olarak karşımıza çıkar.

Eski Hastalık romanında, Züleyha'nın babası Ali Osman Bey asker, Yusuf belediye başkanı olarak karşımıza çıkar.

Değirmen romanında kaymakam, Hacı Fikri Efendi müderris, Deli Kazım belediye mühendisi, Ahmet Masum öğretmen, Hamit Bey mutasarrıf, Cevdet Efendi mal müdürü, Hurşit jandarmada görevli, Ohannes eczacı, Niyazi Efendi jandarma komutanı, Arif Bey doktor, Reşit Bey belediye reisi, Rıfat başkatip, Hüseyin Rüşühi gazeteci, Selim Şevket şairdir.

Kavak Yelleri romanında, Sabri Doktor, Süleyman kâhya, Perihan diş hekimi, Hacı Müslim eczacı, Sami Efendi avukat, Emin Hulusi Doktor, Ali Osman doktor olarak karşımıza çıkar.

Reşat Nuri Güntekin'in romanlarında, mesleklere bakıldığında genellikle memur tiplerin çoğunlukta olduğu görülmektedir. Yani romanda okumuş çevre hâkimdir. Anadolu'yu ele alan romanlarda, hiçbir zaman köyden ya da kasabadan herhangi bir insanın toplumu iyileştirmek için çabaladığı görülmemektedir. Güntekin genellikle bu görevleri okumuş insanlara vazife yapar. *Kan Davası* romanında öğretmenler, mühendisler bu görevi üstlenir. *Kavak Yelleri'nde* doktor bu görevi yürütürken, *Yeşil Gece* ve *Çalığışu* romanında bu görevi öğretmenler üstlenir.

2.2.3.1.1. Anadolu'da Öğretmen

Öğretmen; bilgisiyle, görgüsüyle, kültürüyle, sevgisiyle insanları karanlıktan aydınlığa çıkaran bir vasıtaadır. Reşat Nuri Güntekin'in Anadolu'yu anlatan romanlarından *Çalığışu*, *Yeşil Gece*, *Kan Davası*, *Acımak* romanlarında öğretmenlerin birçok insana ışık olduğu görülür.

Öğretmenin geleceğe ışık olması, gittiği yeri bilgisiyle aydınlatması bağlamında N. Ziya Bakırcıoğlu şunları dile getirir:

“Milli Mücadele yıllarından itibaren genç nesiller arasında bir Mektepten memlekete düşüncesi hâkim olmuştur. Buna göre ve basit ifadesiyle Türk aydınları, mektepte öğrendiklerini memlekete götürmeli, geri kalmış saydıkları Anadolu'yu aydınlatmalı idiler.” (Bakırcıoğlu, 2013: 86).

Reşat Nuri Güntekin Anadolu'daki sefaletin, karanlığın, ezilmişliğin, geri kalmışlığın içinden bir tek öğretmen vasıtasıyla çıkılabileceğini eserlerinde gözler önüne serer. Güntekin için, Anadolu'daki tek kurtarıcı öğretmenlerdir. Bu konuda Reşat Nuri Güntekin'in söylediklerine de bakmak gerekir. O da işte bu kutsal mesleğin işlevini şu şekilde anlatır:

“Memleketin halini ışık ve karanlıkla izah eden bu makalede İstanbul, bir güneş olarak tasvir ediliyordu. Fakat ancak çevresini yarım yamalak aydınlatabilen, ışığı Marmara kıyılarından ötesine geçemeyen cılız bir güneş. Bugün için tek başına Anadolu'yu kurtarmasını beklemek boş hayaldi. Şu halde o, yurdun bir köşesinde kendi kendini paralayadursun, biz gençler üçer beşer içerilere yayılmalı, bir güneşe muhtaç olmadan yaşayacak ve çevrelerini aydınlatacak küçük küçük ışık kaynakları yaratmalıydık. Bizim için kurtuluş ancak bu yıldızların parlaması ile başlayacak” (AN, s. 94).

Çalığışu romanında Feride, Kâmran'ın yaptığı hatadan sonra Anadolu'da öğretmen olarak görev yapmak ister. Aslında bu, Feride'nin yapmış olduğu bir kaçıştır. Kaçmasının nedeni Kamran'ın onu aldattığını düğün gecesi öğrenmesindedir. Kanter bu olayı şu şekilde anlatır:

Feride'nin Anadolu'ya kaçışını/gitmesini tetikleyen temel sorun, Kamran'a olan büyük aşkıdır. Düğün gecesi Kamran'ın ihanet haberiyle sarsılan Feride, içinde uyanan büyük bir aydınlık ile kendisini Anadolu'ya yönlendirir (Kanter, 2008: 94).

Feride, uzun uğraşlar sonunda Zeyniler isimli bir köye tayin edilir. İstanbul'dan gelen, daha önce lüks yerlerde yaşamış biri olan Feride, Zeyniler Köyüne geldiğinde gördüğü manzara karşısında şaşırır. Anadolu'nun geri kalmış bir yer olduğunu görür. Yalçın bu konuda şunları söyler:

“Anadolu ve Feride'nin öğretmenlik serüveni ile birlikte okuyucu, eğitim camiasını, onların ilgi ve değer yargılarını, Anadolu'nun bakımsızlığı ve geri kalmışlığı içinde kavrar.” (Yalçın, 2017: 231).

Feride, aslında Anadolu'ya gitmeden önce maarif müdürlüğüne gittikçe o dönemde insanların adam kayırmaları, tanıdık usulüyle işlerini yaptırılmalarını bizzat yaşar ve bunu kendisi şu şekilde anlatır:

“Maarif müdürünün sözleri üzerine şık bir Avrupa köyü gibi görmeye başladığım Zeyniler'e gelince, dağlar arasında kuş uçmaz, kervan geçmez bir yermiş! Bir seneden beri boş olduğu halde en düşkün muallimler bile oraya gitmeye yanaşmıyorlarmış.” (Ç, s. 205).

Çalığışu romanında Feride'nin bir öğretmen olarak yaşadıklarından hareketle o dönemlerde öğretmenin dini bilgisinin de olması gerektiği fikri ortadadır. Feride Zeyniler'e gittiğinde Hatice Hanım'ın daha önce gelen öğretmenlerin dini bilgi konusunda yetersiz olduklarından şu şekilde bahseder:

“Şimdiye kadar buradan birkaç hocanım geçmiş; fakat nafile hiçbirisinin kuran-ı kerime, ilmihale kâfi derecede vukufu yokmuş.” (Ç, s. 216).

Çalığışu romanında, Feride'nin yaşadıklarından hareketle Anadolu'nun herhangi bir köyünde görev yapan bir öğretmenin, öğrencilerine güzel bir şekilde yaklaşabildiğini, yoksulluk içinde olan çocukların oyun bile oynamayı bilmemesine karşın onlarla çocuk gibi eğlenebildiğini, dini bilgilerin her alana yalan yanlış yaygınlaştırılmasının doğru olmadığını, bir öğretmenin yerine göre iyi bir anne olabileceğini görürüz.

Yeşil Gece romanında, çok küçük yaşta babasız kalmış, yokluk görmüş ve annesine bakabilmek için çobanlık yaparak geçimlerini sağlamaya çalışan Şahin ile karşılaşılır. Şahin, İstanbul'a tayin edilen; ancak kendisi Anadolu'da görev yapmak

isteyen bir öğretmendir. Şahin, öğretmen olarak gittiği yerde kendisini çok değerli hisseder. Bu durum romanda şu şekilde anlatılır:

“Efendim, İstanbul’dan gelen yeni başmuallimimiz değil mi? dedi. Mektebimizin başmuallimi, bizim başımızın tacı demektir.” (YG, s. 54).

Yeşil Gece diye bahsettiği medreselerin ve eğitimlerinin etkisinden kurtulmak isteyen Şahin öğretmenlik yaptığı Sariova’da, medrese eğitiminin hâlâ var olduğunu ve insanların dayak ortamında yaşadığını görünce bu düzenle mücadeleye girişir. Anadolu’nun yaşadığı medrese karanlığını romanda şu şekilde anlatır:

“Evet, zavallı memleket, asırlardan beri yeşil bir gece içinde yaşıyordu. Halk, dünyayı hep bu karanlığın arasında görüyordu. Anadolu’da fikirlerin geri, insanların sefil kalması, işlerin fena gitmesi hep bu yüzdendi.” (YG, s. 43).

Sariova’da görev yapan Şahin, öyle şeylerle karşılaşır ki bunlar karşısında adeta şaşkına döner. Medreselerde eğitimde dayanın olması, insanlara zorla eğitim verilmesi, ailelerin çocuklarına karşı kışkırtılmaları, okul eğitimine karşı çıkılması gibi sorunlarla yüz yüze gelir. İşte Şahin, bu sorunların sebebi olarak gördüğü yeşil gecenin üstesinden bilgi, okuma, araştırma, kendini sürekli geliştirme ile geleceğine inanan bir öğretmendir. Bunu kendisi şöyle ifade eder:

“Bunlar, hep meteliksizliğin, hep memleketi asırlardan beri karanlığa ve kana boğan yeşil gecenin eserleri. Bu derlere müspet bilgiden gayri çare olamaz, diyordu.” (YG, s. 53).

Şahin, bir ilkokul öğretmenidir. Şahin, Küçük yaşlarda dinî eğitim almaya başlamış; ancak o dönemde insanların dini, çıkarları ve para için kullanmaya başladığını görünce onlardan uzaklaşmaya çalışmıştır. Yalçın bu konuda şunları söyler:

Romanın kahramanı olan Ali Şahin Efendi “Çamurlu ve topraklı köy hayatından olup” Darülmualim’i bitiren bir ilkokul öğretmenidir. Küçük yaştan itibaren gördüğü dini eğitimde daha da yükselmek için İstanbul’da Somuncuoğlu Medresesi’ne yazılır. Burada gördüğü hayat şartları ve olumsuzluklar karşısında inançlarında zayıflama olur. Darülmualim’e girerek, öğretmen olup kendisi gibi olan Anadolu çocuklarına hizmet edecektir (Yalçın, 2017: 214).

Yeşil Gece romanında da görüldüğü gibi öğretmenler Anadolu’daki sorunlara çözüm üretirler, onlarla mücadele ederler; ancak tam da bu esnada karşılarına bir din adamı çıkar. Bu konuda Abdullah Özbek şunları söyler:

Yeşil Gece ve *Vurun Kahpeye* romanlarının konumuz bakımından diğer özelliği, öğretmenlere karşı din adamlarının konumlandırılmasıdır. Toplumsal yapıda öğretmenlerin görevlerini yapmasına, toplumu aydınlatmasına engel olan bir din adamı figürüne işaret edilmektedir. Romanlarda, öğretmenler ilerlemenin ve modernleşmenin sembolü olarak belirtilmekte, din adamları ise, öğretmenlerin getirdikleri yeniliklere karşı çıkan kesimin başında yer almaktadır (Özbolet, 2012: 2477).

Yeşil Gece romanında, öğretmenin dini güçlerle adeta savaşması konusunda Hanife Özer şunları dile getirir:

Mektep- medrese, iyi-kötü, aydın-cahil, idealist- menfaatçi vb. iki kutuplu, zıtlıklar üzerine kurgulanan *Yeşil Gece*'de romanın başkişisi Ali Şahin, olumlu sıfatların taşıyıcısı, karşısına aldığı kitle ise olumsuz sıfatların taşıyıcılarıdır (Özer, 2014: 141).

Yeşil Gece romanında, ilk sayfalarda "Mart-Eylül, 1926" ibaresi yer alır. Bu tarih, Şahin'in İstanbul dışında bir yerde öğretmenlik yapma isteği ile Maarif Nezareti Müdürü Basri Bey'e başvurma tarihidir. Dolayısıyla, romanda zaman konusunda; Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'in sonraki dönemine kadar uzanan bir zaman diliminden bahsedilebilir. Meşrutiyet'in ikinci senesinden itibaren öğretmene değer verildiği görülür. Zira yalnız idare değiştirmekle memleketin kurtarılamayacağı söylenir ve öğretmenlerin bu işlevi görecekleri üzerinde durulur. Bu durum, Şahin tarafından şu şekilde anlatılır:

"Meşrutiyet'in ikinci senesiydi. Yalnız idare değiştirmekle bir memleketin kurtarılamayacağı anlaşılmıştı. Gazeteler "Muallim ordusu" tabirini sık sık kullanmaya başlıyorlardı. Bu ordunun harbiyesi sayılan Darülmualimine rağbet ziyadeydi." (YG, s. 44).

II. Meşrutiyet döneminde hem eğitime hem de öğretime ciddi anlamda değer verildiği söz konusudur. Bu meşrutiyet dönemi Cumhuriyet'e giden dönemde aslında geçiş dönemi olarak farz edildiğinden Cumhuriyet'ten sonraki süreç için yapılacakların pratiğe dökülmesi olarak adlandırılabilir (Ördem, 2016:173).

Yeşil Gece adlı romanda, Şahin öğretmenin yapılan haksızlıklara göz yummasının bir nedeni vardır. Çünkü İzmir Yunan işgali altındadır, Sarıova'nın hali kötüdür. Halkın isyan çıkarmaması için yani sırf onların yaşaması için büyük fedakârlık göstererek kumandanlığın emri ile vaaz veren Şahin Efendi Anadolu için, vatanı için, memleketin geleceği için kendini feda eden müstesna bir öğretmendir.

“Gerçi çok iğrenç bir iş görüyorum, ama ne yapayım, kendim için değil ya... Bazı kimseler esir kardeşler için servetlerini, bazıları canlarını feda ederler, ben de insanlığımı, namusumu feda ediyorum.” (YG, s. 234).

Yeşil Gece romanında, medrese eğitimine dair bazı yanlışlıkları sunulur. Bunlardan biri çocukların dayakla eğitimidir. *Yeşil Gece* romanında öğretmen konusunda Alemdar Yalçın Şunları söyler:

Yeşil Gece, eğitimde yapılan böyle bir değişikliğin hemen sonrasında basılmıştır. Yazar, romanda medreselerdeki eğitimin yanlışlığını ve sakıncalarını sayfalarca süren değerlendirmeler halinde sunar (Yalçın, 2017: 213).

Kan Davası romanında, Güntekin’in romanlarındaki öğretmenlerden en fedakârı, merhametlisi, savaçısı, azimlisi olan Ömer karşımıza çıkar. Kendisi kimsesiz olan Ömer aslında bir subaydır. Fakat trenle yolculuk yaparken Bozova’da mola vermesi ve burada kimsesiz bir çocukla tanışıp birkaç saatliğine ona baba olması Ömer Bey’in hayatını değiştirir. Ömer’in aklında hep bu çocuk vardır. Onu aramak için Bozova’ya gelir. Onun gitmesine yakın Yukarı Sazan Köyünde gerçekleşen bir hırsızlık olayından sonra Ömer Öğretmen bu köye öğretmen olmak ister. Çünkü asıl mesleği zaten öğretmenliktir. Ömer Öğretmen, bütün kararlılığı ve azmi ile Müslim, Çöme, Çürük Ali, Kadir’in de içinde bulunduğu on üç kişilik bu grubu yola getirir. Aslında onların eşkıyalığı aç kalmaları nedeniyle yaptıklarını anlar.

Ömer Öğretmen, her ne pahasına olursa olsun, Yukarı Sazan Köyünde iyi anlamda bir şeyler yapmak için kolları sıvar. İlk önce Kırık dökük olan mektebi onarmakla işe başlar. Kendisi bu durumu şöyle anlatır:

“Kapının ayakta kalmış kanadını, gündüz gözüyle bir teftiştten geçiriyoruz. Bu kısım işe yarar haldedir. Önde kalan direkler üstüne oturtulmuş kaşlı kemerleriyle boydan boya bir koridor, arkada birer basamakla çıkılan irili ufaklı dört taş oda ve koridorun tavanı olduğu gibi yerinde durduğu halde, odaların üstündeki çatıdan yalnız tavan kirişler kalmıştır. Çerçevesiz pencereler doğuya bakmaktadır. Murat Bey, bütün bunları mühendisçe yokladıktan sonra: İş var burada Ömer... Ah, ne iyi etmişim seninle geldiğime... Burasını, pek küçük bir gayretle barınılır hale getirmek mümkündür diye seviyor... Odaların taşını, toprağını kaldırmak, döşeme ve duvar taşları arasında bitmiş otları çocukları hemen seferber ediyorum.” (KD, s. 164).

Kan Davası romanında Ömer, askerlikten öğretmenliğe geçiş yapar. Amacı gönüllere dokunmaktır. Yaklaşık otuz, kırk yıldır hoca görmeyen Yukarı Sazan köyündeki mektebin Ömer Bey’le hayat bulması ele alınır.

“Devletin bu Yukarı Sazan’a hoca bulamadığından şikâyet ediliyor. Maarif Müdürü Bey aramızda... Beni göndermeye imkân bulursa giderim... Askerliğim bitmiştir. O kadar uzun

sürmüş bir askerlik ki, asıl mesleğimin hocalık olduğunu şimdi hatırlıyorum.” (KD, s. 127).

Yine aynı romanda bir öğretmen olan Esmâ, değişim anlamında önemlidir. Esmâ ilk başta eşkıyalık yapan on üç çocuğa nefret ve kinle bakar. Suç işlendiği vakit cezalarının en ağır şekilde verilmesini talep eder. Aradan biraz zaman geçer ve Ömer Bey çocukları gerçekten büyük ölçüde değiştirir. Esmâ öğretmen de bunun farkına varır. Yaptığının bir öğretmene yakışmayacak bir davranış olduğunu anlar ve büyük fedakârlıklar gösterme sırasının kendinde olduğunu düşünerek yardım etmeye başlar. İlk işi Yukarı Sazan Köyüne ikinci öğretmen olarak gitmektir. Ömer, Esmâ'nın isteğine inancını romanda şu şekilde ifade eder:

“Yapar, diyor, ben Esmâ Güneyle’ den eminim. Hem bu lazımdır da. Çünkü ben artık Yukarı Sazan’dan ayrılmaya karar verdim.” (KD, s. 350).

Acımak romanında, öğretmen olarak Zehra karşımıza çıkar. Zehra annesinin söylediği yalanlar sonucunda babasına karşı kinle büyümüş bir kızdır. Anadolu’da görev yapar. Aslen İstanbul’da büyüyen Zehra, babasıyla konuşmadığı için sekiz seneden beri İstanbul’a gitmemiştir. Zehra da Feride, Ömer, Şahin gibi fedakâr bir öğretmendir. *Acımak* romanında, Zehra Öğretmen’in gittiği kasabada yoksulluk vardır. Zehra, çocukların hastalığına, susuzluğuna, çalışmak zorunda oluşuna karşı insafsızdır. Zehra’nın bu insafsızlığı, kötü zannettiği babasından kaynaklıdır. Ancak eğitim konusunda çok hassastır. Mektebin badanasını kendi eliyle yapar, verilen paralardan artırır onlarla yemekhaneler için sofrâ takımı ya da sınıflar için ders aleti alır. Bu durumu, köy ahalisinden Tevfik Bey, şu şekilde anlatır:

“Mesela badana, dam, cam tamiri, filan gibi şeyler için para veririz. Eteklerini beline dolar, bu işleri kendi görür... Zaten elinden gelmeyen iş yok gibidir... Artırdığı para ile bilfarz yemekhaneler için sofrâ takımı yahut sınıflar için ders aleti tedarik eder... Yerli zenginlerden bir kısmının yardımıyla binayı büyüttü, tamir ettirdi, bahçesini genişletti.” (A, s. 10).

Zehra Öğretmen, okulda disiplinli çalışan, kılık kıyafete özen gösteren ve bu konuda bir hayli hassas olan bir kadındır. Okulda sökülen düğmeyi diken, kuşak bağlayan, saç düzelten bir anne gibi davranır.

“Yolda biraz gecikmişlerdi. Mektebe girdikleri zaman ders bitmişti. Talebeler evlerine dağılıyorlardı. Zehra Hanım’ı bahçe kapısının yanında buldular. Sabahları olduğu gibi akşamları azat vaktinde de kapının yanında durur, çocukların kıyafetlerini muayene ederdi. Kiminin saçını düzeltir, kiminin kuşağını bağlar, kiminin kirlenmiş yüzünü, mürekkepli parmaklarını yıkamaya gönderirdi. Hatta ayak üzerinde sökükle elbise, kopuk düğme diktiği de olurdu.” (A, s. 17).

Acımak romanında, Mürşit Efendi'nin kaymakamlık yaptığı kazaların birinde kendisinden şikâyet edilen bir öğretmenden de bahsetmek gerekir. Bu öğretmen de ilkel bir muallim olarak görülen bir öğretmendir. Son derece cahil, bunak bir ihtiyar olan öğretmen, dilenci tabiatlıdır. Ara sıra öğrenci ailelerini ziyaret ederek para istediği de olur. Aileleri kendisine bakmayı bir borç olarak gören bu öğretmen, çocukların yemeklerini bile aşırır. Dayak onun eğitiminde ilk sıradadır. Bu durumu kaymakam şu şekilde anlatır:

“Burada işe başladığımın haftasında bana kırk elli imzalı bir dilekçe geldi. Kazadaki ilkel muallimlerin birinden şikâyet ediliyordu: Son derece cahil, müseyyep ve bunak bir ihtiyarmış. Bu yetmezmiş gibi dilenci tabiatlıymış... Mütemediyen talebe ailelerini iz'ac eder, para istemiş... Akşamüstleri sırtında zembiliyle çarşıda dolaşır, bakkalların, zerzevatçıların önünde durarak: ‘Çocuklarınızı hocasıyım... Bana muavenet sizin için borçtur’ dermiş... Bir avuç pirinç bir kök ıspanak almadan gitmezmiş. Mektepte ders esnasında sınıftan çıkarak çocukların sepetlerini karıştırır, köftelerin yumurtalarını, peynirlerini aşırırmış...” (A, s. 92).

Reşat Nuri Güntekin'in Anadolu'yu anlatan romanlarında, öğretmenlerin genellikle İstanbul'da görev yapma isteği görülmektedir. Anadolu'da, çalışmak isteyen öğretmen sayısı çok azdır. Söz konusu Ali Şahin'in öğretmen olduğu Yeşil Gece romanından Şahin'in kendisi gibi öğretmen olan okul arkadaşları Anadolu'dan adeta kaçar. Torpil bulmaya çalışarak İstanbul'da kalmak ister (Yalçın, 2017: 214).

Reşat Nuri Güntekin'in *Çalıküşu*, *Yeşil Gece*, *Kan Davası* *Acımak* romanlarına bakarak, öğretmenlik mesleğinin uygulaması hakkında fikir sahibi olunabilir. Üç farklı romanda üç farklı öğretmenin hayat mücadelesi görülür. Gündüz bu durumu, şu şekilde ele alır:

Cumhuriyet ideolojisini yayma, geniş kitlelere benimsetmek, halkı değişimden haberdar etmek ve aydınlatmak için kendisi gibi öğretmen olan aşk kırgını Feride'yle Anadolu romantizminin yolunu açar. Romantik tablolarla desteklenen yüzyılların ihmeline uğramış yoksul Anadolu ve Anadolu insanı bu romanda ilk defa millet olma bilinciyle üzerinde durulması, düşünülmesi, işlenmesi gereken bir değer olarak ele alınır. Reşat Nuri, Anadolu ülkücülüğünün verilmesinde sadece Feride ile yetinmez; romanın gördüğü yoğun ilginin de etkisiyle, pek çok roman kişisini Anadolu'ya gönderir. Cumhuriyet'in getirilerine yürekten inanmış bu ülkücü öğretmenlerden Yeşil Gece romanının başkışisi Şahin öğretmen gibi kimileri, laik öğretimi medrese eğitimi karşısında başarılı kılmak için mücadele edecek; bir aile sorunu yüzünden soluğu

Anadolu'da alan Acımak romanının başkışısı Zehra öğretmen gibi kimileri de Anadolu'yu aydınlatmayı amaç edinecektir (Gündüz, 2013: 404).

Reşat Nuri Güntekin'in Anadolu'yu anlatan romanlarından hareketle, öğretmenlerin fedakâr insanlar olduğunu görmek mümkündür. Kendilerini, eğlence ortamlarında göstermek ve gezmek istemek yerine, öğrencilerinin hayatlarındaki sorunlarla ilgilenmeye ve onların mutlu olmaları için çalışmaya adanmış öğretmenler vardır. Öğrencilerin hayatlarına, bir nebze bile olsa dokunabilmeyi amaç edinen öğretmenlerin varlığı kadar, *Acımak* romanında Zehra'nın babasının anlattığı gibi açgözlü, çalışmaya üşenen, dayakçı öğretmenlerin varlığına da şahit olunur.

2.2.3.1.2. Anadolu'da Doktor

Reşat Nuri Güntekin'in Anadolu'yu ele alan romanlarından *Çalılıkusu*, *Ateş Gecesi*, *Kavak Yelleri*, *Harabelerin Çiçeği* romanlarında doktorluk mesleğinin en az öğretmenlik kadar özverili bir meslek olduğu söylenir. Öğretmenler, öğrencilerinin kalplerine dokunarak güzel şeyler yaparlarken; doktorlar ise tüm insanlık için güzel şeyler yapmaya çalışırlar. Söz konusu romanlardaki doktor karakterlere bakıldığında bu söylenen daha iyi anlaşılacaktır.

Çalılıkusu romanında doktor olarak Hayrullah Bey görülür. Hayrullah Bey ile Feride ilk olarak Zeyniler'de tanışır. Bir yüzbaşının yaralanması sonucu köye giden Hayrullah Bey, Feride'nin de yardımlarıyla hastalarını iyileştirir. Hayrullah, Zeyniler'deki gözlemleriyle Anadolu insanının cahil; ancak bir o kadar da cesur yürekli insanlar olduğundan şu şekilde bahseder:

“Ah benim sevgili aylarım! Diz kapağını elmacık kemiği sanır. Midesini tabanında farz eder ama yerine göre karşısına dikilenlere de duman attırır.” (Ç, s. 273).

Feride, biraz sıkıntı çektikten sonra Kuşadası'nda tekrar Hayrullah Bey ile karşılaşır ve onun yanında hastabakıcılık yapar. Muharebe sebebiyle asker yaralı sayısı çoktur. İhsan Bey ile orada karşılaşan Feride ona karşı çok mahcupdur. Hayrullah Bey doktorluğunun yanı sıra çok yardımsever bir adamdır. İhtiyacı olan insanlara sivri dili ile konuşur ama yapacağı yardımı sakınmaz. Feride bu durumu, romanda şöyle anlatır:

“Öyle anlıyorum ki, bu ihtiyar doktor, ne para için ne de bir vazife fikriyle askerlik ediyor, onun bir iptilasası var: Sevgili Ayıcıklarım dediği biçare neferlere muhabbeti, fakat

bilmem niçin, bu muhabbeti, utanılacak bir şey gibi daima gizlemeye çalışıyor” (Ç, s. 429).

Munise'nin hastalığı (nezle) iyice artınca Hayrullah Bey onunla ilgilenir; ancak Munise bir süre sonra hayatını kaybeder. Munise de öldükten sonra kötü dedikoduların çıkması üzerine, Hayrullah Bey ile Feride evlenmek zorunda kalır. Feride'yi bir baba şefkatiyle seven Hayrullah Bey, kimsesiz bir çocuk gibi gördüğü Feride'yi adeta kendi evladı gibi sahiplenir. Feride bu durumu şöyle özetler:

“Hayrullah Bey, benim için hem iyi bir baba, hem iyi bir arkadaş oldu...” (Ç, s. 460).

Ateş Gecesi romanında, Milas'ta doktorluk yapan Selim Bey'den bahsedilebilir. Aslında Giritli olan Selim Bey ve kardeşi Milas'ta yaşamaktadır. Diğer doktorlar kadar olmasa da Selim Bey de yardımseverdir. Kemal Murat Bey Milas'a sürgün edildiğinden beri Selim, ona yardım eder. Ayağının rahatsızlığından dolayı Selim'in evinde kalan ve bu sayede de kardeşi Afife'ye âşık olan Kemal Murat sürekli Selim Bey'in evine gider. Bu olay Kemal Murat Bey tarafından şu şekilde anlatılır:

“Selim Beyleri ziyaretim yalnız o Cuma gününe münhasır kalmadı. Bütün zamanım karışık yalanlar, hiç lüzumlu olmayan desiseler düşünmekle geçiyor, sekiz, on günde bir mutlaka Afife'yi görmenin kolayını buluyordum.” (AGC, s. 160).

Kavak Yelleri adlı romanda, Sabri Bey'in doktorluğundan bahsetmek gerekir. Sabri Bey hakikatten fedakâr, yardımsever, vatanını düşünen ve kendisini bunun için feda edecek derecede çırpınan bir doktordur. Bunu kendisi romanda şu şekilde anlatır:

“Kazada beni iyi adam bilirlen; iyi adam; iyi doktor; vatanını, milletini, ailesini seven adam; fukara babası adam, vesaire...” (KY, s. 5).

Sabri Bey, karısı ölünce bile meslek aşkı ve mesleğin gerektirdiği bağlılıkla hasta ziyaretine gidecek kadar vefalı bir insandır.

“Karımın öldüğünün ilk gecesi; evde sabah kadar hafızların devir hatim okuyacağı gece hastaya gitmek” (KY, s. 18).

Sabri Bey, Anadolu'ya görev için gittiğinde buradaki insanların hatta tüm Anadolu'nun hastalığı olan “sıtma” ile karşılaşır ve onunla mücadelesini şu şekilde anlatır:

“Ben ihtisas yapmaya vakit bulamadan Anadolu'ya düşmüş bir hükümet doktoruyum. Buranın başlıca hastalığı sıtmadır. Diyebilirim ki geldiğim günden beri kolları ve paçaları sıvadım; gece, gündüz yalnız onunla uğraşım. Gördüğüm vakalar hesapsızdır, büyük

profesörleri haftalarca, aylarca türlü şüphelere sürüklemiş ve hastaları tecrübe tahtasına çevirmiş nice vakaları rastgele bir kinin tecrübesiyle tedavi ettiğimi bilirim.” (KY, s. 13).

Romanda, Sabri Bey’in kendisi gibi doktor olan arkadaşı; Ali Osman Bey’den de bahsetmek gerekir. Ali Osman Bey, doktorluk kimliğini başka işler için kullanan biridir. Sabri arkadaşına başta güvenip yanında bulunsa da hastanede eroin kaçakçılığı yaparak mesleğini kötüye kullandığını öğrendikten sonra onun yanından ayrılır. Bu durum romanda şu şekilde verilir:

“Evvvelsi gece ani bir baskın yapmaya gelen emniyet memurları, doktorun yatak odasında çok miktarda eroin bulmuşlar ve bunların hastalık bahanesiyle hastanede yatmaya gelen bazı kimseler vasıtasıyla Anadolu’ya kaçırıldığını tespit etmişlerdi” (KY, s.482).

Harabelerin Çiçeği romanında, mekân genel anlamda İstanbul olarak geçmesine rağmen Anadolu’da bulunan Doktor Süleyman’ın Bursa Mudanya’da kör bir kıza(Maryanti) yardımcı olması da doktorların yardımseverliğine örnek verebilir. Doktor Süleyman bu durumu romanda şöyle anlatır:

“Bir hafta evvel; Maryanti, görmeye başlamış. Şimdi artık iyiden iyiye etrafını görüyormuş. Bu sessiz kız şimdi bir mektep çocuğu gibi yaramazlık ve haşarılık ediyormuş” (HÇ, s. 84).

Reşat Nuri Güntekin’in romanlarında meslek adamı olarak, öğretmenlerin yanında doktorlar da bulunur. Bu kişiler arasında mesleğini gerektiği şekilde insan olarak koruyanlar olduğu gibi, çıkar ilişkisi gözeten sömürücü doktorlar da vardır. Reşat Nuri Güntekin’in bazı romanlarında doktorlar, bazı kahramanların acılarını paylaşır ve onlara insancıl yaklaşım sergilerler (*Harabelerin Çiçeği, Akşam Güneşi, Kan Davası*). *Gizli El* ve *Çalığışu* romanlarındaki doktor karakterler de roman kahramanlarının âdeta koruyucularıdır. Tabiki bunların yanında görevini kötüye kullananlar da vardır (Önertoy, 1983: 28).

Reşat Nuri Güntekin’in Anadolu’yu anlatan romanlarında doktorların da öğretmenler kadar fedakâr oldukları gözlemlenir. *Çalığışu* romanındaki Hayrullah Bey, insanlara yardım etmeyi amaç edinen bir insandır. Kazandığı paradan fakir çocuklara yardım eden bir doktordur.

2.2.3.1.3. Anadolu'da Memur-Yönetici

Reşat Nuri Güntekin'in Anadolu'yu anlatan romanlarının çoğunda, memur olarak çalışan insanların sayıca fazlalığı göze çarpar. Söz konusu romanların çoğunda mühendis, kaymakam, mal müdürü, avukat, başkâtip, asker, komiser meslekleri görülür.

Kaymakam, mal müdürü, avukat, başkâtip, komiser, asker, mühendis gibi meslekler *Yeşil Gece*, *Değirmen*, *Kavak Yelleri*, *Kan Davası*, *Acımak* romanlarında geniş yer kaplar.

Acımak romanında, Zehra'nın babası bir memurdur. Anadolu'nun çeşitli yerlerinde kaymakamlık da yapmış olan Mürşit Efendi, bizzat şahit olduğu olayları defterine not eder. Mürşit Efendi, kaymakamlık yaptığı yerde işçilerle birlikte çalışacak kadar mütevazı, usulsüzlüklere karşı boyu eğmeyecek kadar cesur yüreklidir. Mürşit Efendi, Sivas'ta dönen rüşvet olaylarına karşı duyumlarını romanda şu şekilde yansıtır:

"R.. kazasını çok sevmiştim. Havası iyi, suyu iyi, manzarası iyi... Bunların hepsinden daha mühim olarak ahaliyi iyi. Kendi işlerinde güçlerinde, sakin, hâluk, melek gibi insanlar... Fakat halk ne kadar iyi ise; eşraf o kadar küstah ve menfaatperest.. besbelli ahalideki yumuşaklık onları şımartmış. Eşraf, el birliğiyle hükümeti kendi nüfuzu altına almış, gayet mahirane bir surette elini kolunu bağlamış, kaymakamlar da kıpırdanmaya mecal bırakmamışlar, teşkilat gayet mükemmel... Kazaya yeni bir kaymakam geldi mi hemen etrafına alırlar, bugün burada, yarın orada kuzular, helvalar, rakılar, çalgılarla sünnet çocuğu gibi avuturlarmış." (A, s. 87).

Acımak ve *Değirmen* romanlarında iki farklı memur tipi görülür. *Acımak* ve *Değirmen* romanlarındaki kaymakamların iki farklı memur tip olduğu görülür. Mürşit Efendi'nin ilk almış olduğu görevine büyük sorumluluk taşımış olmasına karşın, Halil Hilmi Efendi, yaklaşık olarak yirmi beş yıllık bir yöneticilik görevi yapmış olmasına rağmen üstüne sorumluluk almaktan kaçan bir adamdır (Önertoy, 1983: 24).

Reşat Nuri Güntekin'in Anadolu'yu anlatan romanlarında; memurların özverili, yardımsever, vatanını düşünenlerinin olduğu kadar; göz boyamak için işler yapan, rüşvet alma-verme gibi işlerle uğraşanlarının da olduğu da görülür. *Kan Davası* romanında Ömer'in arkadaşları iyi yönde memurlardır. *Acımak* romanında Mürşit Efendi'nin kayınpederi Fadıl Bey iyi bir memur olarak tanınır. Yine aynı romanda, Mürşit Efendi'nin Sivas'ta tanıdığı bazı memurlar ise; kötü olan memurlara örnektir. Çıkarları için her şeyi yaparlar. Hayatı içki içmekten, zevkten, eğlenceden başka bir şey olarak görmeyen kimselerdir bunlar.

2.2.3.1.4. Anadolu'da Çiftçi

Reşat Nuri Güntekin'in, Anadolu'yu anlatan romanlarında geçimini tarım, hayvancılık ile sağlayan bir kesimin olduğu da görülür. Çiftçi kategorisine alabileceğimiz bu insanların varlığına *Kızılıcak Dalları*, *Ateş Gecesi*, *Kan Davası* romanlarında rastlanır.

Ateş Gecesi romanında, Afife'nin kocası Rıfkı Bey'in İzmir'de tarımla uğraştığı öğrenilir. Romanda bu durum şu paragraftan anlaşılır:

"Kaymakama yeni bir teşebbüsünden uzun uzadıya bahsetti. Çine ile Aydın arasındaki uçsuz, bucaksız, boş arazide meyankökü yetiştiriyordu." (AGC, s. 167).

Kan Davası romanında, Yukarı Sazan Köyünde insanların çoğu tarımla uğraşır. Bu köyün halkı, kışın iş olmadığı için vakitlerinin büyük bir bölümünü kahvehanelerde geçirir.

"Dediğim gibi dönmek imkânı kalmamıştır artık. Çaresiz yürüyorum, kahvenin ortasında ayağa kalkan bir adam da bana doğru yürüyor. Bu, akşamki yanık yüzlü muhtardır. Abasını ve lastiklerini atmıştır. Şimdi artık sivil şehir kıyafetiyledir." (KD, s. 159).

Kızılıcak Dalları romanı, genel anlamda her ne kadar Anadolu'yu anlatmasa da Gülsüm ve kardeşi İsmail'in Çerkeş'te (Çankırı) yaşadığı bölümleri amcasının anlatmasıyla orada tarımsal bir hayat sürdürdükleri öğrenilir.

"Onlardan başka bir dul hemşire vardı ki, ona Recep bakardı. Haberi alınca ister istemez Balya'daki işi bıraktık! Çerkeş'e döndük. Çoluk çocuğu başıma toplayıp çalışmaya başladık. İlle üç yıldır üst üste bizim oralarda kuraklık var... Hele bu yıl ölü gözü kadar rahmet görmedik... Köylünün aldığı mahsulü vergilere bile yetmedi. Çoluk çocuk ne yiyip içtiğimizi, ne sen sor ne ben söyleyeyim... Hâsılı velkelam köyü dağıttık..." (K, s. 18).

Reşat Nuri Güntekin'in Anadolu'yu ele alan romanlarında meslek olarak tarım ve hayvancılıkla uğraşan insanların memur insanlara göre daha az yer verildiği görülmektedir.

2.2.3.2. Anadolu'da Dini İnanç

Reşat Nuri Güntekin'in Anadolu'yu anlatan romanlarında, dini inanç önemli bir yere sahiptir. Anadolu inançlı insanlarla doludur. Yapılan her işin dine uygun bir halde yapılması gerekir. Bazen bu durumun abartılıp, farklı boyutlara taşındığı da görülür.

Çalikuşu romanında, Zeyniler Köyünde dini inancın önemli bir yeri olduğu görülür. Feride, öğretmenlik için geldiği bu köyde başının açık olmaması gerektiğini ve

dini bilgisinin iyi olması gerektiğini anlar. Çünkü söylenenler bu yöndedir. Feride bu köye gelmeden önce çocuklara dini bilgiyi Hatice Hanım'ın verdiği öğrenir ve bu durumu kendisi şu şekilde anlatır:

“Bu Hatice Hanım, pek Müslüman bir kadınmış. Tarikata mensupmuş. Köyün ölüsüne dirisine o yetişirmiş. Mevlitleri o okur, gelinlerin yüzüne o yazar, sekeratta bulunan hastaların ağzına son zezem damlasını o akıtır, kadın cenazelerini o yıkayıp yaşmaklarmış.” (Ç, s. 215).

Yine aynı romanda Hatice Hanım'ın Feride'nin ilk mektebe girişinde sağ ayakla girmesi gerektiğini söylediği görülür.

“Haydi kızım, besmele çek de evvela sağ ayağını at, dedi.” (Ç, s. 217).

Feride'nin görev yaptığı Zeyniler Köyünde bir türbe vardır. Bu türbede yapılan duaların kabul olduğu ve burada yatan Zeyni Baba ismindeki zatı memnun etmek gerektiği söylenir.

“Gel kızım, daha iyi olur. Gelir gelmez, Zeyni Baba'yı ziyaret edersen makbule geçer.” (Ç, s. 219).

Çalığışu romanında, dini inanç anlamında Zeyniler Köyündeki geleneksel uygulamalardan bahsedilir; ancak Feride bu geleneksel uygulamalara yabancıdır. Romanda, Feride'nin dini bilgisi ve uygulaması ile ilgili herhangi bir bilgi yoktur. Bu duruma Hüseyin Çelik de şu şekilde dikkat çeker:

Bir Müslüman kızı olan Feride'nin romanda, ciddi bir İslami eğitim ve terbiye gördüğüne dair bir ipucu yoktur (Çelik, 2000: 38).

Kavak Yelleri romanında, Doktor Sabri'nin inançlı biri olduğu görülür. Hasta bakmaya gittiği zaman hastanın öldü zannedilerek tekrar canlanması üzerine kurmuş olduğu cümleler buna örnektir:

“Kâğıdında denildiği gibi adamcağız, pek az sonra titreye titreye dirilmesin mi? Yani İsa Peygamberin mucizesi. Şişman vücudumla yarış atları gibi bir solukta muayenehaneye gidip gelmiş olmak yorgunluğu ve bu muvaffakiyetin heyecanı beni o hale getirmişti ki bu sefer az kaldı kendi kalbim duruyordu.” (KY, s. 46).

Yeşil Gece adlı romanda, Şahin'in gittiği Sarıova kasabasındaki halkın, dinine çok düşkün olduğu görülür. Sırf medrese eğitimine önem veren bu halk, çocuklarının okul eğitimine bile karşı çıkar. Çünkü onlara göre, medrese eğitimi çok önemlidir. Olması gereken de budur. Onlara göre okuldan çıkan, mezun olan çocuğun bir faydası yoktur. Çünkü okulda din ile alakalı pek bir şey verilmez. Ancak medrese eğitimi gören çocuklar

oradan mezun olduktan sonra birer hafız olur. Hatta şeyhülislama kadar yükselir. Bu durum romanda şu şekildedir:

“*Hafız-ı Kur’an olmaya azmetmiş bir çocuğu Allah’ın yolundan çevirmek, enva-ı hakaretlerle başından sarığı çıkarmak ne ahlaksızlıktır, ne dinsizliktir. Buna cüret eden küstahı lokma lokma doğramak farzdır, diye Şahin Efendi’nin üstüne yürüyordu.*” (YG, s. 121).

Yeşil Gece romanında, Şahin dine karşı bir insan değildir. Dinden soğumuştur. Çünkü dini bilgiyi veren insanların çıkarıcı, rüşvetçi, paragöz insanlar olduğunu görür ve bu yüzden onlardan tiksindir. Salar, bu durumu şu şekilde anlatır:

Yeşil Gece romanında, Şahin Efendi, Darülmuaallim’e gitmeden önce uzun süre medreselerde okumuştur. Medrese okurken karşılaştığı dindar kişiler çıkarıcı, hurafeci kişilerdir. Bir padişah selamı, üç beş liralık bir ihsan için Allah’ı da Peygamberi de tereddütsüz satarlardı dediği din adamları, dini kendi menfaatlerine alet etmişlerdir (Salar, 2011: 218).

Kan Davası adlı romanda, inanca dair farklı uygulamaların olduğu görülür. Romanda güneşe veya aya tapan insanların olduğundan bahsedilir. Ömer’in ağzından bu durum şu şekilde anlatılır:

“*Fakat beni de bir düşünce almıştır. İlk aklıma gelen şey gizli bir ibadet yerine düşmüş olmamızdır. Güneydoğuda hemen hemen aynı vaziyette güneşe yahut aya tapan tarikatlara rastlamışım.*” (KD, s. 226).

Kan Davası adlı romanda Fettah’ın, hasta bir çocuğu vardır. Bu çocuğu “Kırlangıçlar” adıyla anılan hocalara okuttuğu görülür. Ömer, bu durumu kendi gözlemleriyle anlatır:

“İçeriye bir yabancıyı girdiğini hiç fark etmemiş gibi görünerek bana hiç başlarını döndürmemiş ve oldukları yerde, kımıldamadan put gibi oturmuş olmaları şüphemi uyandırmıştı. Döndükleri zaman çehre ve sakallarında aynı adamları bulacağıma adeta emin olarak beklemiştim. Fakat dikkatimi üzerlerinden hiç eksik etmediğim halde biraz sonra, bir gölge gibi birdenbire kaybolmuş bulduklarını görmüştüm. Fettah’ın hasta çocuğunu okuyan hocalardan muhtarın ‘Kırlangıçlar’ diye bahsettiğini hatırlıyorum.” (KD, s. 227).

Çalığışu romanında dinin sanki korkulacak, ürkütücü bir şey gibi anlatıldığını gören Feride şaşkındır. Hatice Hanım’ın çocuklara öldüklerinde etlerin çürüyeceğini, kemiklerin kuruyacağını korkunç bir şekilde anlatması buna örnektir:

“Çalığışu’ndaki Hatice Hanım, dini unsurları kullanarak çocukların yaşama sevincini adeta yok etmiştir. Fen derslerinde ders aracı olarak kullanılmak üzere gönderilen bir iskelet levhasını çocuklara gösterip ‘yarın biz ölünce etlerimiz böyle çürüyecek, kemikler böyle

kuruyacak' demekte ölümün dehşetini ve kabir azaplarını uzun uzadıya anlatmaktadır." (Ç, s. 129).

Ateş Gecesi romanında kaymakamın inançlı bir kişi olduğu görülür. Çünkü bazı cümlelerinde "Allah affetsin" ifadesini kullanır:

"*Malum... Ben de öyle, Allah affetsin... Dua-yı padişahın ancak bayram ve donanma günlerinde başkaları bize bakarken dilimizde tezyin ettiği de muhakkak...*" (AGC, s. 218).

Reşat Nuri Güntekin'in Anadolu'yu anlatan romanlarında, Anadolu insanının inançlı olduğu görülür. Eğitim göreninden eğitim görmemiş olanına kadar, her insanın inanç konusunda bir fikri vardır. Dinî bilgiler kimi zaman aileden öğrenilir kimi zaman da eğitim yoluyla öğrenilir.

2.2.3.2.1. Anadolu'da Bâtıl İnançlar

Reşat Nuri Güntekin'in Anadolu'yu anlatan romanlarında, bâtıl inançların varlığı söz konusudur. Romanlarda özellikle, köydeki halk arasında bâtıl inançların ve hurafelerin yaygın olduğu görülür. Bunun sebebi kulaktan dolma bilgilerin çokluğu, halka dinin farklı anlatılması ve halkın araştırmamasıdır.

Çalığışu romanında, Feride'nin gittiği Zeyniler Köyünde "Zeyni Baba" adlı türbenin üzerinden anlatılan batıl inanç örnekleri sıralanabilir. Bunlardan biri Hatice Hanım'ın akşamları Zeyni Baba'nın türbesinin ışığını yakmaya gitmesidir. Hatice Hanım'a göre Zeyni Baba önemli bir zattır. Onu memnun etmenin insana mutluluk getirdiğini düşünür. Kimsenin iyi edemediği hastaları, kötürüm kadınları buraya getirerek iyileştirdiği söylenir. Bu olay Hatice Hanım tarafından şu şekilde anlatılır:

"*Evet kızım; Zeyniler kabristanı. Eski zamandan kalma. Şimdi cenazeleri başka yere gömüyorlar, burası tarih gibi bir şey. Ben, Zeyni Baba'nın fenerini yakmaya gidiyorum, şimdi gelirim*" (Ç, s. 219).

Bunun yanında Zeyni Baba'nın köyde birisi ölecek olsa Azrail'in önce onun yanına misafir olduğu söylenir. Bu söylem yine Hatice Hanım tarafından:

"*Köyde birisi öleceği vakit, Azrail aleyhisselam, evvela Zeyni Baba'ya misafir olur, o vakit bu ışık kendi kendine söner*" (Ç, s. 221).

Çalığışu romanında batıl inançlara dair Hüseyin Çelik'in de bazı tespitleri vardır:

Çalığışu romanında bir yığın batıl inanış örneği vardır. Evde kalan kızların, kısmetlerinin açılması için Eyüp'teki Niyet Kuyu'sunda koşmaları faydasız kocakarı

ilaçlarının bazı inançlara dayalı olarak halk tarafından kullanılması, birçok büyücülük, nüshacılık ve üfürükçülük olayı asri bir genç kız olan Feride'nin gözüyle değerlendirilmiştir (Çelik, 2000: 132).

Feride de okumuş birisi olmasına rağmen bu batıl inanışlara zaman zaman o da uyar. Zeyni Baba'nın türbesine gider ve ondan sabır vermesini diler.

Feride'nin şahit olduğu bir diğer uygulama ise "büyü"dür. B... vilayetindeki manastırlı kadının anlattığına göre eşleri eve bağlama ve eşlerine sadık kılma anlamında hocaların yapmış oldukları büyülerden bahsedilir.

"Arif Hoca adında bir Arnavut varmış ki, domuz kulağını, birçok ameliyatlara, bir dürbün haline getirmiş, bir kadın bu garip dürbünü gözüne koyarak bir kere kocasına baktı mı, erkek ne kadar haşarı olursa olsun, hemen yola gelmiş. Çünkü bütün kadınlar, ona domuz gibi görünürmüş." (Ç, s. 191).

Yeşil Gece adlı romanda, medreseyi yıkmaya gelen bir adamın tam kazmasını indireceği vakit yeşil sarıklı birini gördüğü ve bu kişinin ona beddua ettiği ortaya atılır. Köydeki ahaliden biri olayı şu şekilde anlatır:

"Bir dakika sonra meydanlığı dolduran ahali pencerelerdeki kadınlar, gözleri dehşetten büyümüş, tüyleri diken diken olmuş, vakayı birbirlerine anlatıyorlardı. Beş on kuruş hatırı için bir veliyullah türbesini yıkmayı göze alan bu adam, tam kazmasını indireceği vakit karşısında nurani yüzlü, yeşil sarıklı pir-i faniyi görmüş, bir elinde yeşil bayrak, bir elinde kocaman asa tutan bu ihtiyar; ameleye beddua etmiş ve sopasını başına indirerek bayılmış." (YG, s. 85-86).

Yine aynı romanda, halkın türbe kandillerine büyük önem verdiği görülür. Rivayete göre türbe kandilleri sönerse gönüller yüzyıllar boyunca karanlıkta kalır.

"*Güya türbe kandilleri sönerse gönüller asırlarca karanlıkta kalırmış... Teslim ederim, türbe kandilleri sönerse karanlık basar. Fakat zannettikleri gibi asırlarca değil. O gecenin sabahına kadar...*" (YG, s. 94).

Yeşil Gece romanında batıl inançların varlığına dair, Hüseyin Çelik'in düşüncelerinden de bahsetmek gerekir:

Yeşil Gece'de, insanların türbelere olan ilgileri, gayet alaycı bir şekilde tenkit edilmiştir. İslam dininde, manevi büyüklerin türbelerini ibret için ziyaret etmek, onların ruhlarına Fatiha okumak güzel bir davranış olarak görülürken Allah'tan istenecek şeylerin türbelerden istenmesi yasaklanmıştır. Ülkemizde, muhtemelen Şiiliğin tesiriyle, türbelerin adeta başı sıkışanların sığındıkları yerler haline gelmiş olması çok eskilere dayanan bir meseledir. Bu konuda dindar insanlar arasında da bir tavır birliği yoktur (Çelik, 2000: 134).

Yeşil Gece romanında, türbelerden medet umma gibi bir uygulamadan bahsedilir. Halk, Kelami Baba türbesine çok özen gösterir. Kendilerini bütün kötülüklerden onun koruduğuna inanır:

Onlara göre kendilerini yöneten hükümet değil Kelami Babadır (Şeker, 2006: 250).

Kızılıcak Dalları adlı romanda, Nevnihal Kalfa Gülsüm'e kardeşi İsmail'i rüyasında görmesi için bir reçete sunar. Bu reçete de patateslerin kabuğunu koparmadan soyar ve bulaşık suyundan bir kaşık içerse kardeşini rüyasında göreceğini söyleyerek kızı kandırır.

“Kız, şu patateslerin kabuğunu koparmadan soyarsan; yahut bulaşık suyundan bir kaşık içersen kardeşini görürsün...” (K, s. 103).

Değirmen adlı romanda, zelzelenin meydana gelmesinin sebebi olarak yerin altındaki koca öküzün hareketleri gösterilir.

“Cemaatin bir kısmı isyan etti: Ne zelzelesi? Müdür bey rüya mı görüyordu. Zelzeleyi yerin altındaki koca öküz değil, Arap Ziver'in zilli maşası yapıyordu” (DĞ, s. 5).

Kan Davası romanında, Leylekoğulları sarayında ilk ışığın yanması üzerine Murat Bey'in bu konu hakkında, Leylekoğullarının ruhlarının sevinçten etrafta dolaşacaklarını söylemesi batıl inanca örnektir. Leylekoğulları diye bahsettiği yer, yeni yapacakları okul binasıdır. Murat bu durumu şöyle anlatır:

“Yaşa Ömer, diyor, Leylekoğullarının sarayında bu gece ilk defa ışık yanıyor. Onların ruhları mutlaka etrafımızda dolaşacaklardır. Gulyabani vücudunla dolaştığını gördükçe seni kendilerinden sanacaklardır. Uzun etme, Leylekoğullarının tahtına oturdun bu gece” (KD, s. 152).

Reşat Nuri Güntekin'in Anadolu'yu anlatan romanlarında batıl inançların varlığı söz konusudur. Bu batıl inançlar genellikle romanlarda türbeler yoluyla kendini göstermektedir. Türbede yapılan yanlış bir hareketin, insanın başına kötü işler açacağı, türbede yatan zatın memnun olması gerektiği, ölecek kişinin haberini ilk o zatın alması gibi çeşitli olaylar batıl inançlara örnek teşkil eder.

2.3. ANADOLU'DA EKONOMİK DURUM

Reşat Nuri Güntekin'in Anadolu'yu anlatan romanlarında, Anadolu'da yaşayan insanların ekonomik anlamda zorluk çektiği, işsizliğin hat safhada olduğu, işsizlik, açlık yüzünden insanların başka yerlere göç ettiği görülür.

2.3.1. Anadolu'da Yoksulluk

Reşat Nuri Güntekin'in Anadolu'yu ele aldığı romanlarında, yoksulluk önemli bir sorun olarak karşımıza çıkar. Anadolu yoksuldur, perişandır. *Çalikuşu* romanında Zeyniler Köyündeki yoksulluk Feride ile, *Yeşil Gece* romanında Sarıova'daki yoksulluk Şahin ile, *Kan Davası* romanında Bozova'daki yoksulluk Ömer ile, *Kızılıcak Dalları* romanında Gülsüm ve kardeşi İsmail'in Çerkeş'te yaşadıkları ile öğrenilir.

Harabelerin Çiçeği adlı romanda, göz doktoru olan Süleyman'ın gözünden, Bursa'da (Mudanya) balıkçı kulübesinde yaşayan, gözleri görmeyen bir kızın yoksulluk nedeniyle ameliyat olamaması anlatılır. Bu durum Mariyanti tarafından şu şekilde belirtilir:

"Bilmem! Bana bir şey söylemediler. Babama belki söylemiştir. Fakirlik efendim. Zengin olsaydık, elbette daha büyük doktorlara da giderdik" (HÇ, s. 75).

Çalikuşu'nda Feride, Zeyniler Köyüne gittiği vakit oradaki çocukların perişanlıklarını görür. Çocukların ayaklarında doğru dürüst çorap, ayakkabı bile yoktur. Kılık kıyafetleri hayli perişandır. Feride bu durumu şu şekilde anlatır:

"Zavallıların kıyafetleri öyle sefil ve perişandı ki... Hemen hiçbirisinde çorap, potin yoktu. Başları, eski püskü bez parçalarıyla sımsıkı kundaklanmış, çıplak ayaklarındaki nalınları şıkırdata şıkırdata dershanenin kapısına kadar geliyorlar, orada nalınlarını çıkartarak yan yana diziliyorlardı." (Ç, s. 227).

Çalikuşu romanında, Zeyniler'deki içler acısı durum Birol Emil tarafından şu şekilde anlatılır:

Feride'nin en azından bir Boğazköyü hayaliyle geldiği bu yerin insanları ve çocukları da evleri gibidir. Onlar, sıhatsız, fakir sefil, en batılından örf ve âdetler içinde, hazin ve ürkütücü mezarlıkla iç içe ve yalnızca köyün koruyucusu olduğuna inanılan Zeyni Baba türbesinin yeşil saltanatı altında yaşarlar (Emil, 1984: 113).

Kızılıcak Dalları romanında, Çerkeş'te yoksulluk çeken Gülsüm ve ailesinin İstanbul'a göç etmesi anlatılır. Kuraklığın hâkim olduğu Çerkeş'te yapılacak bir işin kalmaması neticesinde amcasıyla giden Gülsüm ve kardeşi İsmail, zamanında çok yokluk

görmüştür. Kimi zaman yiyecek ekmeği olmamış kimi zaman da giyecek kıyafeti olmamıştır. Gülsüm Nadide Hanım'ın yanına evlatlık olarak verildiğinde güzel yemeklere, kıyafetlere, rahat bir yaşama kavuşur. Bu durum romanda şöyle geçer:

“Gülsüm, yiyecek cihetinden hakikaten hemşehrilerinin en talihlisi çıkmıştı. Bir eli yağda, bir eli baldaydı. Sütler kesilir, ona verirler, kaymaklar matlaşır, ona verirler. Çocuklara yemiş gelir, biraz geçkin olanları ile hamları ona ayrılır. Hatta bir defa içine karınca düşmüş bir küçük kavanoz gül reçelini ona vermişler; kız, afiyet olsun, günlerce parmak parmak yemişti.” (K, s. 124).

Acımak romanında, Zehra'nın öğrencilerinden Ferhunde'nin yoksulluk nedeniyle, arkadaşlarının ödevlerini yaparak kitaplarını alabilmek amacıyla para kazanması ve Zehra Öğretmen'in bu konuda acımasız davranmasıyla karşılaşılır. Zehra Öğretmen bu konuyla alakalı çocukların sahtekârlığa alışmaması için Ferhunde'nin mektepten uzaklaştırılmasını ister. Tevfik Bey bu olayı şu şekilde anlatır:

“*Ailesi çok fakirmiş... Sırf mektep kitaplarını ve defterlerini tedarik edebilmek için bunu yapmış...*” (A, s. 16).

Yine aynı romanda Zehra'nın babası Mürşit Efendi kayınvalidesi ve karısının lüks isteklerini karşılayabilmek için birçok iş değiştirmiş, normal bir memur maaşıyla onların geçinemeyeceğini anlamış ve işi gücü bırakmıştır. Bu sebeple aile yoklukla tanışır. İnsanların dedikodusunu umursamayan Mürşit Efendi kızları Zehra ve Feriha'yı düşünerek elinde ekmek bekler umuduyla eve geç gitmeye başlar. Bu durum Mürşit Efendi tarafından şu şekilde anlatılır:

“Daha henüz yangın yerlerinde, boş ahır köşelerinde geceyi geçirecek hale gelmedim. Evime gitmek için daha birkaç saat geçmesini, çoluk çocuğumun uyumasını beklemek lazım. Feriha ile Zehra belki açtırlar. Belki kapıyı açtığımı işterek beyhude bir ümide kapılırlar.” (A, s. 138).

Yeşil Gece romanında, Şahin'in çok yoksul bir hayatı vardır. Babasını daha küçükken kaybeden Şahin çobanlık yaparak annesine bakar. Memleketinde medrese eğitimi gören Şahin İstanbul'a gelir ve öğretmen olarak geri döner. Daha öğrenciyken çobanlık yaparak annesini beslemeye çalışan Şahin için hocaları zeki bir öğrenci olması sebebiyle ihtiyar kadına bakmayı vaat ederler. Şahin bu yoksulluk içinde okuyup öğretmen olur.

“Uzak akrabasından bir softanın peşine takılarak İstanbul'a gelen sefil kıyafetli, yeşil ve yırtık cübbeli çocuğu görüyordu. Babası ölmüş, memleketinde yoksul bir ihtiyar anasından başka kimsesi kalmamıştı. O vakte kadar memleketinin medresesine devam eden şahin, anasını beslemek için birkaç ay çobanlık etmişti. Fakat çocukta büyük istidat gören hocalar, onun yok yere ziyan olmasını istememişler, yetişip eli ekmek tutuncaya kadar ihtiyar kadına bakmayı vaat etmişlerdi. Hatta şimdiden de ramazan aylarında cerre çıkar, anasına beş on

para gönderebilirdi. Cenab-ı Allah büyüktü. Kör kurdun bile rızkından geçmezdi.” (YG, s. 15).

Dudaktan Kalbe romanında, Hüseyin Kenan’ın babası Nail Bey’in, Melek Hanım’la evlenmesinden sonra yoksul bir hayat sürdükleri görülür. Melek Hanım aslında zengin bir babanın kızıdır. Fakat babasının istemediği biriyle kaçarak evlendiği için babası tarafından reddedilmiştir. Gösterişte, süste gözü olmayan bu mülayim kadın eşi Nail Bey’e hayatta hiç zorluk çıkarmaz. Fakat Nail Bey kâtip maaşıyla evini geçindiremeyecek hale gelir ve zor bir hayata başlarlar.

“Nail talihsiz bir gençti. Fakat fena, kalpsiz bir adam değildi. Karısını, on sekiz ay ara ile doğan çocuklarını sefalet içinde gördükçe eriyip bitiyordu. İlk sevda heyecanları içinde bu günleri tahmin edemediği için kendi kendine lanet ediyordu. Hafif tabiatını, bütün fena huylarını bırakmıştı. Karısını, çocuklarını biraz daha mesut ve rahat görmek için mütemadiyen çalışıp didiniyordu.” (DK, s. 27).

Kan Davası adlı romanda, bugünkü Şanlıurfa ilinin sınırları içinde yer alan Bozova’daki, Yukarı Sazan Köyünde yaşayan halkın yoksulluğu üzerinde durmak gerekir. Bu köy, dağlar arasında kaldığı için ulaşımı zordur. Ulaşım zor olduğu için, yiyecek-içecek yardımı olması imkânsızdır. Dolayısıyla, yoksulluk hat safhadadır. Köyde tarlası olan kendi ekinini yetiştirir, olmayan da kahvede oturur. Roman kahramanlarından Müslim, Şahin, Çöme, Çürük Ali, Kadir gibi çocuklar eşkıya olarak tanınır. Aslında bunları eşkıyalığa sürükleyen şeyin açlık, yoksulluk, kimsesizlik olduğunu kimse anlamak istemez. Ömer’den başka onlara kimse sahip çıkmaz. Köy halkı onları hiç sevmez. Ömer Öğretmenin Yukarı Sazan Köyüne gittiği vakit karşılaştığı manzara korkunçtur. Açlık ve yoksulluk içindeki çocukların, tutunacak dalları yoktur. Romanda Ömer, bu durumu şöyle anlatır:

“Öteki gailerim arasında buna ancak şimdi, mektepte kapalı ve işsiz kaldığımız bu yağmur günlerinde başlayabiliyordum. Doğrusu aranırsa Müslim, Çürük Ali ve Bacak müstesna, ben onları insan olarak, fert olarak ancak şimdi tanıyacaktım. Onlar, yağ ve pislikten yapışıp tortop olmuş yahut kirpi dikenleri gibi dikilmiş saçlarıyla kaşlarına kadar kıl basmış alınlarıyla; kirden, türlü türlü yaralar, bereler, sıyrıklar ve yanıklardan kaplumbağa kabukları gibi halka halka, pul pul, bir sepet kabuk bağlamış yüzleri, burunları ve kulakları ile bu kaplumbağa kabuğunun içinden bakan ürkmüş hayvan gözleriyle ilk geceden itibaren bana hep bir çehrede görünmüşlerdi. Şimdi, artık bunların kabuğu kaldırılan bir çıkartma kâğıdı altından çıkar gibi, her birinin bir ayrı kimliği olan insan çehreleri, çocuk çehreleri çıkıp belirecektir.” (KD, s. 244).

Değirmen romanında bir deprem sonrasında, Anadolu’da yer alan Sarıpınar kasabasının ne kadar vahim bir duruma düştüğü anlatılır. Zaten bu kasabada yoksulluk vardır. Okulları kırık döküktür. Halk sıkıntılıdır. Bir deprem meselesinin büyütülmesiyle

biraz da olsa Sarıpınar kasabasının ekonomik anlamda toparlandığı görülür. Fethi Naci bu durumdan şöyle bahseder:

Reşat Nuri, o yılların fakir bir kasabasındaki memurların yaşamlarını, bürokrasinin yürekler acısı halini, gerçek durumu zaten deprem görmüş bir kasabadan farksız olan Sarıpınar'ın, bir rastlantılar zinciri sonunda, yurtiçinden, yurtdışından gelen yardım paralarıyla biraz eli yüzü düzgün duruma gelişini anlatıyor (Naci; 2009: 182).

Ateş Gecesi romanında, Afife ağabeyi Selim Bey'i ve eşi Rıfkı Bey'i kaybettikten sonra ekonomik açıdan zor bir duruma düşer. Zengin bir ailede yaşıyorken fakir bir konuma düşmek Afife ve ablası için zor bir durumdur. Bu durum Kemal Murat Bey tarafından anlatılır:

“Eli buz gibi soğuktu. Arkasındaki yıpranmış tayyörden ziyade avucunda ve parmaklarındaki sert kırışıklıklardan bir anda anladım ki, Afife, artık fakir ve bedbahttır.” (AGC, s. 262).

Yoksulluk ve zenginlik sınıf farklılıklarına sebep olur. Bu da insanların çevrelerini belirleme konusunda önemlidir (Türkdoğan, 2007: 196-197). Aslında bu çerçeveden bakıldığında, yoksulluk çeken roman kahramanlarının kendi çabalarıyla, birileri ile savaşıması ve bu savaş sonucunda kimi zaman galip gelmesi kimi zaman da mağlup olması durumu ortaya çıkar. Yani yoksulluk, toplumda kimi zaman kabullenilse de kimi zaman da reddedilebilir. Söz konusu romanlardan hareketle; *Acımak* romanında Zehra'nın öğrencisi Ferhunde'nin yokluk sebebiyle arkadaşlarının ödevlerini yapması, öğretmeni tarafından dışlanmasına sebep olur. *Yeşil Gece* romanında, Şahin'in medrese eğitimi alırken hocaların dini işlerde bile paraya değer verdiğini görmesi ve sorduğu soruların cevapsız bırakılması Şahin'i medreseden ve hocalardan soğutmuştur. Belki de Şahin'in sorularının cevapsız kalması ve ilgi görmeyişinin nedeni parasının olmayışından kaynaklanmaktadır.

Reşat Nuri Güntekin'in Anadolu'yu anlatan romanlarının çoğunda yoksul insanlar görülür. İnsanların ne doğru dürüst kıyafeti ne de ayakkabısı vardır. Genelde yoksulluğun hâkim olduğu yerlerde çocukların anne veya babasının olmaması söz konusudur. Romanlarda elbette sadece yoksul insanlar yoktur; zenginler de vardır. *Acımak* romanında Mürşit Efendi'nin Diyarbakır'da tanıdığı zengin ailelerden olan Abdüssamet Bey isminde bir evkaf müdürü vardır. Mürşit Efendi paraya ihtiyacı olduğunda bu adamın kapısını çalar. Abdüssamet Bey de onu boş göndermez ve destek olur. *Kızılıcak Dalları* romanında,

Gülsüm ile İsmail yoksuldur. İstanbul'un zengin ailelerinden olan Nadide Hanım, Gülsüm'ü yanına alarak ona destek olur. *Kavak Yelleri* romanında Hacı Ömer, zengin bir adamdır. Pirinç tarlaları vardır, Karabalçıklı Çiftliği sahibidir. *Bir Kadın Düşmanı* romanında Sara, bir paşa kızıdır. Zengin bir hayat sürmektedir. Anadolu'da ismi verilmeyen bir köye sık sık gider. Ancak orada eğlenme, alay etme işleri peşine koşmaktan başka kimseye faydası olmaz. *Çalığışu* romanında Hayrullah Bey, hali vakti yerinde bir doktordur. Yardıma muhtaç insanlara yardım eli uzatır.

2.3.2. Anadolu'da İşsizlik

Reşat Nuri Güntekin'in Anadolu'yu ele alan romanlarında, işsizliğin önemli bir mesele olduğu görülür. Genellikle yoksulluk ve açlık, işsizlik sebebiyle ortaya çıkar. İstanbul'u ele alan romanlarda işsizlikle alakalı bir sıkıntı çok görülmez; ancak Anadolu'da işsizlik denen bir illet vardır. Evi, çocukları için çalışacak kadar istekli bir baba bazen iş bulamaz. Ailenin geçimi için çalışabilme şarttır.

Reşat Nuri Güntekin *Damga* adlı romanında, Anadolu'da işsizlik konusunu işler. Bu romanda İffet'in uzun zaman iş arayıp bulamadığı görülür. Zaman zaman Konya'da Hukuk-ı Millet gazetesinde işe giren İffet, tek bir işte sebat etmemiştir. İş bulamadığı için çoğu zaman aç kalır ve en yakın arkadaşı Celal'den bile para istemeye utanır hale gelir. Bu durum, İffet tarafından şöyle ifade edilir:

“Yaz bitiyordu. Hâlâ iş bulamamıştım. Kâh odamda saatlerce uzanıp yatıyor, kâh تنها yerlerde kemdi kendime dolaşıyordum. Sefaletim son dereceyi bulmuştu. Ara sıra Karamürselli halamla Muzaffer'in hediye kabilinden küçük yardımları olmasa açlıktan ölecektim. Halimi kimseye söyleyemiyordum. Celal bile bazı günler aç kaldığımı bilmiyordu.” (D, s. 108).

Kızılçık Dalları adlı romanda, Gülsüm ve İsmail'in amcası Yorganlı Gülsüm'ü zengin bir aileye evlatlık verir çünkü memleketi Çerkeş'te (Çankırı) işsizlik vardır, kuraklık hâkimdir, orada yaşayan insanlar bu sebeplerden dolayı İstanbul, Ankara gibi büyük şehirlere göç ederler. Bu durum, Gülsüm'ün amcası tarafından anlatılır:

“Onlardan başka birde dul hemşire vardı ki, ona Recep bakardı. Haberi alınca ister istemez Balya'daki işi bıraktık! Çerkeş'e döndük. Çoluk çocuğu başıma toplayıp çalışmaya başladık. İlle üç yıldır üst üste bizim oralarda kuraklık var... Hele bu yıl ölü gözü kadar rahmet görmedik... Köylünün aldığı mahsulü vergilere bile yetmedi. Çoluk çocuk ne yiyip içtiğimizi, ne sen sor, ne ben söyleyeyim... Hâsılı velkelam köyü dağıttık... Erkeklerin birazı Eskişehir'de, Ankara'da, İstanbul'da çalışmaya gittiler... Birazı da kadınları, çocukları önüne katıp Karadeniz taraflarına indi ...” (K, s. 18).

Kan Davası romanında, Bozova’da bulunan halkın, yazın tarlada çalışması kışın ise işsiz olması durumu söz konusudur. Köyde yaşayan Fettah ve Dursun’un köydeki toprakları satarak başka yerlere yerleşmesi düşüncesi vardır. Mektebin açılmasıyla, Dursun marangoz olduğu için dolapları yaparak iş sahibi olur. Fakat bu da geçici bir iştir, yine işsiz kalacaktır. Ömer, bu durumu şu şekilde ifade eder:

“*Sen marangozsun değil mi? Mektepte epeyce tamirat var... Bunun için şöyle böyle biraz paramız da var... Gel bizim orada çalışalım... Bu kışı nasıl olsa atlattırız... Bahar gelince de...*” (KD, s. 203).

Reşat Nuri Güntekin’in Anadolu’yu ele alan romanlarında işsizlik bir sorun olarak karşımıza çıkar. İşsizlik sonucu insanlar evlerinin, ailesinin geçimini sağlayamadıkları için başka memleketlere göç ederler. Bazı romanlarda; işsiz insanlara Anadolu’da kucak açma olayı da vardır. *Damga* romanında İffet İstanbul’da işsiz iken; Konya’da yaşayan arkadaşı Celal ona iş bulur. *Kan Davası* romanında, Yukarı Sazan Köyünde marangozluk yapan Fettah’ın kışın işi yoktur; ancak Ömer okulun bazı işlerini ona vererek destek olur. *Acımak* romanında Mürşit Efendi, işsiz kalmış kendini içkiye vermiş ancak bir iş bulamamıştır.

2.3.2.1. Anadolu’da Göç

Reşat Nuri Güntekin’in Anadolu’yu anlatan romanlarından hareketle işsizlik, savaş, yoksulluk, susuzluk, eğitim gibi sebeplerle göçün gerçekleştiği görülür. Bu göç, çoğu zaman Anadolu’dan İstanbul’a ya da daha başka şehirlere gerçekleşir.

Kızılıcak Dalları romanında, Edirne deki işsizlik, susuzluk, kuraklık nedeniyle gerçekleşen bir göç vardır. Bu göç Gülsüm’ün ailesi tarafından yapılır. İş ve su bulmak umidiyle başka memleketlere doğru gerçekleşir. Bu göç olayı Gülsüm’ün amcası tarafından anlatılır:

“Onlardan başka birde dul hemşire vardı ki, ona Recep bakardı. Haberi alınca ister istemez Balya’daki işi bıraktık! Çerkeş’e döndük. Çoluk çocuğu başıma toplayıp çalışmaya başladık. İlle üç yıldır üst üste bizim oralarda kuraklık var... Hele bu yıl ölü gözü kadar rahmet görmedik... Köylünün aldığı mahsulü vergilere bile yetmedi. Çoluk çocuk ne yiyip içtiğimizi, ne sen sor, ne ben söyleyeyim... Hâsılı velkelam köyü dağıttık... Erkeklerin birazı Eskişehir’de, Ankara’da, İstanbul’da çalışmaya gittiler... Birazı da kadınları, çocukları önüne katıp Karadeniz taraflarına indi ...” (K, s. 18).

Eski Hastalık romanında, tersine bir göç olayının yaşandığı söylenebilir. Bu göç, küçük şehirlerden büyük şehirlere yapılan bir göç değildir. İstanbul’da, kızının ahlaklı yetişmesinin imkânsız olduğunu düşünen bir baba olan Ali Osman Bey, tüm eşyalarını

toplayarak Mersin Gölyüzü'ne göç eder. Bundan dolayı; Anadolu sığınılacak bir yer gibi görülür. Bu durum Ali Osman Bey tarafından şu şekilde anlatılır:

“Belki iyi mekteplerde okudun; güzel ve faydalı şeyler öğrendin. Buna bir diyeceğim yok. Fakat fikirlerini, yaşayışlarını beğenmediğim insanlar arasında yetiştin” (EH, s. 78)

Yeşil Gece romanında, İzmir'in işgali sebebiyle bir göç olayı gerçekleşir. Sarıova halkı işgal dolayısıyla memleketinde ne var ne yok geride bırakarak başka bir memleketin yolunu tutar. Şahin, ilk başta göçe katılmışsa da daha sonra vazgeçmiş memleketin ahvalini düşünerek kendisi gibi vefalı bir çocukla geri döner bu durum Şahin tarafından şöyle belirtilir:

“Kadınlar, kapılarını kilitledikten sonra dönüp dönüp pencerelere bakarak ağlaşıyorlar; bir kısmı evlerini Allah'a, peygambere, evliyalara, bir kısmı kasabada kalan komşulara emanet ediyorlardı.” (YG, s. 210).

Kavak Yelleri romanında, kızının kendi istemediği bir adamla evleneceğini duyan ve bundan dolayı çok üzgün olan Sabri'nin, bulunduğu kasabadan İstanbul'a göç ettiği görülür. Sabri aslında İstanbul'da okumuştur. Bu yer ona pek yabancı değildir. Zamanla değişen yerler olduğunu düşünse de tekrar adapte olmakta güçlük çekmez. İstanbul'da yaklaşık dört buçuk ay kalan Sabri, artık burada yapacağı bir şey olmadığını, İstanbul'un bir bataklık olduğunu düşünür. Çünkü İstanbul'da güvendiği doktor arkadaşı eroin kaçakçısı çıkar. Kızının kayınvalidesi Andelip Hanım'ı evinden kovmuş olması, köylünün kendisini çok arıyor ve seviyor olması ve torununun olacağını öğrenmesi üzerine bütün eşyalarını toplayarak yirmi beş yıl görev yaptığı kasabaya geri döner. Bu durum Sabri Bey tarafından şöyle anlatılır:

“Bunlar, beni derece derece yumuşatıyorlar, fakat yine de kasabaya karşı küskünlüğümü büsbütün gideremiyorlardı. Fakat son günlerde Büyük Abla'nın bir mektubu bunların hepsinden zorlu geldi: Cemile üç aylık gebe imiş. Benim için gece gündüz ağlıyor ve sıhhati günden güne bozluymuş. Fakat havadisın bundan da ehemmiyetlisi, Cemile'nin bir ay evvel kaynanasını kovmuş ve artık insan içine çıkmaya yüzü kalmayan Andelip Hanım'ın eşyasını satarak Ankara'ya gelmiş olmasıydı.” (KY, s. 491-492).

Kan Davası romanında, Aşağı Sazan Köyünde yağışın şiddetlenmesi üzerine sel olur. Halk perişan vaziyettedir. Çayboyu mahallesi taraflarında halk mezarlıkların bulunduğu yere göç eder. Bu olayı Ömer, şu şekilde anlatır:

“Çayboyu Mahallesi evleri, ardına kadar açık kapılarıyla boş ve sessizdi. Dün, geceye doğru bütün evler boşaltılmış, ahali köyün en yüksek yeri olan mezarlık bayırına göç etmişti. Çarşı Mahallesinde de pek fazla bir hareket görülmemekteydi. Meşhur meydan kahvesi yerinde

duruyor, köy erkeklerinin teşkil ettikleri yardım ekiplerine karargâh hizmeti görüyordu.” (KD, s. 341).

Damga romanında İffet, İstanbul’da iş bulamayınca Konya’da yaşayan arkadaşı Celâl’in yanına gider. Onu İstanbul’a bağlayan bir şey yoktur.

“*Celal İstanbul’da olsa beni az çok teselli edecekti. Aç kaldığım zaman ona el açmak bana pek ağır gelmeyecekti. Fakat o İstanbul’da geçinememiş, bir ay evvel Konya’ya gitmişti*” (D, s. 126).

Görülüyor ki Reşat Nuri Güntekin’in Anadolu’yu anlatan romanlarında, göçün en önemli sebepleri; savaşlar, yağışlar, yoksulluk ve geçim sıkıntısıdır. Normal göçün yanında tersine göçü de gördüğümüz *Eski Hastalık* romanında göçün sebebi; Anadolu’nun ahlâk bakımından sığınılacak bir yer olarak görülmesidir. Nitekim bu romanda baba Ali Osman Bey, kızının İstanbul’da ahlaksız insanların yanında değişeceğini düşünerek Mersin’e göç eder. Bu anlamda çocuk yetiştirmek için Anadolu, ideal bir yer olarak gösterilmektedir.

2.3.3. Anadolu’da Sorunlar

Reşat Nuri Güntekin’in Anadolu’yu anlatan romanlarında Anadolu’nun yol, su, hastalık ve savaş gibi sorunlar olduğu görülür. Bu sorunların görüldüğü romanlara *Kan Davası*, *Eski Hastalık*, *Acımak*, *Kızılıcak Dalları* romanları örnek verilebilir.

2.3.3.1. Anadolu’da Yol Sorunu

Reşat Nuri Güntekin’in Anadolu’yu anlatan romanlarından hareketle; yol sorunu, insanların hastanelere ulaşmasında, hastaların tedavi görmesinde, doğal afetler sebebiyle sel baskınlarının oluşmasında, susuz alanlara su götürülmesinde ve yoksulluk üzerinde etkisi olan bir sorundur. Bu konuda Kaplan şunları söyler:

Birçok yazar, eserlerinde çeşitli vesilelerle yol üzerinde durmuşlardır. Çünkü yol, ister köy ister şehirde olsun, ekonomik ve sosyal hayatı canlı tutan, geliştiren bir faktördür. Büyük medeniyetlerin, ulaşım imkânının yeterli olduğu çevrelerde doğması ve gelişmesi bir tesadüf değildir. Köylerin, büyük yerleşme merkezleri karşısındaki durumları göz önüne getirilince, yolun köyler için ne kadar önemli olduğu anlaşılır. Köyler, arasında da yol problemini halletmiş olanlar, ötekilere göre her yönden daha ileri bir yaşayış içindedirler (Kaplan, 1997: 61).

Reşat Nuri Güntekin'in de İstanbulluların Anadolu'da gözlerinde büyüttükleri şeyin yol olduğunu düşünür ve bunu şu şekilde ifade eder:

“Anadolu’yu dolaşmamış İstanbullunun en gözünde büyüttüğü şeylerden biri de yoldur” (AN, s. 29).

Kan Davası romanında, Yukarı Sazan Köyünün dağlar arasında yer alması nedeniyle yol sorunu baş gösterir. Doğru dürüst bir yolunun olmaması köye çıkarken ve inerken minik bir tünelin kullanılması; hastaların zamanında tedavi olamamasına, ulaşımın sağlanamamasına neden olur. Bu durum, romanda şu şekilde geçer:

“Garipler yolu son sene de daha kolay inilir çıkılır bir hale gelmiştir: Kar fırtınalarında bunalan yolculara elindeki ışıkla yol gösteren aksakallı dedenin sığınağı bile, Ömer’in çocuklarının yardımıyla daha barınabilir bir hale getirilmiştir” (KD, s. 324).

Değirmen romanında, kaymakam yolların bozuk, kötü olması bakımından eleştirilir. Bu eleştiriyi vali yapar:

“Sen onu bırak da şuna bak... Yahu, bu ne? Karanlıkta biri bacağını kırarsa mesuliyeti kime ait? Emrinde tek adamı olmasa insan, bunu kendi yapar. Sermayesi üç beş kürek toprak... ayıp, ayıp... Davetten evvel bunu düşünmeli. Asıl davet bu... Ayıp, çok ayıp...” (DĞ, s. 125).

Eski Hastalık romanında, Yusuf'un kaldığı Gölyüzü'nde (Mersin) yolların ne kadar bozuk olduğu anlatılır. Yusuf, Silifke'nin belediye başkanıdır; dolayısıyla burada bir hükûmet eleştirisi yapıyor olabilir. Bu durumu Züleyha bize şu şekilde aktarır:

“Otomobil, bir saatten fazla bozuk yollardan, kurumuş derelerden geçtikten ve kış aylarında çıkılmasına imkân olmadığı söylenen bir yokuştan tırmandıktan sonra bir tepede durdu.” (EH, s. 66).

Bazı romanlarda yol sorunun sorumlusu olarak; hükûmetin yeteri kadar çalışmadığını söylemek çok da yanlış olmaz. *Değirmen* romanında Vali Bey'in, kaymakamı yol çalışmaları konusunda azarlaması buna örnek teşkil eder.

2.3.3.2. Anadolu' da Su Sorunu

Reşat Nuri Güntekin'in Anadolu'yu ele alan romanlarında önemli bir sorun da su sorunudur. İnsanlar su bulamadıkları için ürün yetiştiremez, hastalıkların sayısı artar, temizlikten söz etmek bile imkânsız hale gelir. Özellikle de temiz su bulmak büyük nimettir. Reşat Nuri Güntekin'in Anadolu'da gezerken şahit olduğu sorunlardan en

önemlisi su sorunudur. Pis suyun tifo, dizanteri gibi çeşitli hastalıklara sebep olduğunu kendisi şu şekilde ifade eder:

“Sebebi pis su... Birkaç saatlik bir yerde iyi bir su var fakat bir türlü para bulunup getirilemiyor... Dere suyu tekmiil çamur... Halk, kuyu suyu içmek mecburiyetinde... Kuyuların da çoğuna lağım karışıyor... Doğrusu ahali, yine iyi davranıyor. Anlaşılan pis su içe içe mikroba karşı bir nevi muafiyet kazanmışlar. Ben, kendi hesabıma evde çoluk çocuğa kaynamış su içiriyorum.” (AN, s. 66).

Acımak romanında M... kasabasında Mürşit Efendi, su olmaması sebebiyle insanların bataklıktan su içtiğini söyler. Bu sebeple dizanteri hastalığının inanılmaz derecede artış gösterdiği görülür. Bu durumu Mürşit Efendi şu şekilde anlatır:

“(M...) de ne büyük bir ateşle çalışacaktım. Fakat olmadı. Su yoktu. Ahali kokmuş bir bataklıktan su içiyordu. Beş yaşına kadar olan çocuklar arasında müthiş bir dizanteri hüküm sürüyor, her gün hükümet konağının karşısındaki camiinin mezarlığına bir iki masum cenazesi geliyordu” (A, s. 88-89).

Kızılıcak Dalları romanında Çerkeş'te(Çankırı) susuzluk sebebiyle kuraklığın artış göstermesi neticesinde işsizliğin ortaya çıktığı görülür. İnsanlar buna dayanamayıp göç etmeye karar verirler. Çerkeş halkı, iş bulmak ve evin geçimini sağlamak için İstanbul, Eskişehir, İzmir gibi şehirlere göç ederler. Bu durum Gülsüm'ün amcası tarafından şöyle anlatılır:

“Hiç... Bakalım Allah nereye kısmet ederse... Benim fikrim Göztepe'deki beş on kuruş borç alıp yine Balyaya gitmek ... Belki inşallah bir iş buluruz” (K, s. 18).

Anadolu'da su sorunu nedeniyle hastalıkların arttığı görülmektedir. Bu hastalıklar; sıtma, dizanteri vb. hastalıklardır. Anadolu'ya gönderilen doktorlar bu hastalıklarla boğuşmaktadır.

2.3.3.3. Anadolu'da Hastalık Sorunu

Reşat Nuri Güntekin'in Anadolu'yu ele alan romanlarında hastalık da bir sorun olarak karşımıza çıkar. Romanların çoğunda kahramanların ya da yakınlarının bir hastalıkla boğuştuğu görülür. Anadolu zaten fakirdir, hastalıkla karşı karşıya kaldığında elinden bir şey gelmez. Bu hastalıklar genelde tifo, verem gibi hastalıklardır. Romanlarda bu hastalıkların bulaşıcı olduğunu düşünüp hastalardan uzak durulması gerektiğini düşünen insanlar olduğu kadar, Allah vergisi diyerek onlara kucak açan insanlar da vardır.

Dudaktan Kalbe romanında, Kenan'ın küçük yaşta iken tifo geçirdiği görülür. Kenan bu hastalıktan sonra bir müddet kendine gelemez, babasının udu ile ruhuna bir dinginlik vermeye çalışır. Bu durum romanda şöyle geçer:

“Kenan son senelerde ağır bir tifo geçirmiş, bir zaman kendini bilememişti. Bu hastalık günlerinde hayat ile alakası yalnız bu seslerden ibaret kalmış, ruhunu kaplayan siyah yokluk içinde yalnız babasının udunu dinlemişti” (DK, s. 29).

Yeşil Gece adlı romanda, fakirliğin hâkim olduğu Sarıova kasabasında tifo hastalığının izleri görülür. Yunanlılar İzmir’i işgal ederken Sarıova kasabasından başka yerlere kaçamayacak olan insanlardan bazıları tifoya yakalanan hastalardır.

“Bir gün, bildiklerinden genç bir yüzbaşı ile konuşuyordu. Bu çocuk, Sarıova’nın işgali günü tifodan ağır hasta yattığı için kaçamamıştı” (YG, s. 241).

Kavak Yelleri adlı romanda, Anadolu’da sıtma hastalığının fazlaca görülmesi dikkat çeker. Anadolu’da ismi verilmeyen kasabanın tamamına yakın kısmı sıtma hastalığına yakalanmıştır. Doktor Sabri bu hastalığı tedavi etmek için uğraşır üzerinde uzmanlaşır. Bu durumu şöyle anlatır:

“Bu hastalığın gösterdiği çeşitli araz üzerindeki sayısız müşahedelerim bana bir nevi pratik ihtisas temin etmiş gibidir. Fakat işte o kadar! Bununla beraber hükümet doktoru olarak, hiçbir hastalığa, ‘Bu benim işim değil!’ demeye hakkım yoktu. İlk önceleri tıp literatürüne dair bazı Fransızca kitaplar da getirtiyordum. Hepsisi hâlâ muayenehanemin camekânlarında durur. Bunların Fransızcasını sökmek bir mesele, manalarını sökmek bir ikinci meseledir.” (KY, s. 13).

Yine aynı romanda kanser, tifo, menenjit tüberküloz gibi hastalıkların Anadolu’da görüldüğü ortaya çıkar. Doktor Sabri’nin karısı kanser olur, Hacı Ömer’in karısı ise sıtmaya yakalanır. Sabri Bey’in ağzından karısının hastalığına şu şekilde şahit olunur:

“Daha doğrusu sade kadınının birden bire ağırlaştığı ve öldüğü son üç günün değil çok daha eski zamanların birikmiş yorgunluğu... Hastalık, iki seneden fazla sürmüştü. Hele altı ay evvel vilayete uğramış bir profesör kanser şüphemi teyit ettikten sonra ona artık misafir gözüyle bakıyordu.” (KY, s. 20).

Kan Davası romanında Ömer, hastalanıp askeri hastanede yatarken doktorun ona sıtma olabileceğini söylemesi ve bu hastalığın Anadolu’da yaygın bir hastalık olduğundan bahsetmesi de burada örnek olabilir. Ömer bu durumu şöyle anlatır:

“O günden üç dört ay sonra... Belki de daha fazla... Bir asker hastanesindeyim. Yaralıyım. Günün birinde güçlkle oynayan erimiş kollarıma, sonra da bir el aynasında yüzüme bakınca uzun zamandan beri kendimi bilmeden yatmış olduğumu anlıyorum. Garip şey! Yaram ağır da olsa bu kadar uzun sürmemesi ve beni hiçbir şeyi hatırlamayacak kadar uyutmaması lazım gelirdi. Doktor da bu fikirdedir: ‘Seni üstelik bir de ateşli hastalık bastırıyor, diyor, belki bir kan zehirlenmesi yahut da bir bataklık sıtması... Burada sıtmanın çok ağır şekilleri vardır.’” (KD, s. 28).

Kan Davası romanında, dağların arasında kalmış olan Yukarı Sazan köyünde kış vakti ortaya çıkan bir hastalık sebebiyle Ömer Öğretmenin Toygar’a inerek doktor

çağırmasından bahsetmek gerekir. “Miyasma” denilen bir şeyin de etken olmasıyla ortaya çıkan bir çeşit salgın hastalık bu köyü eline geçirir. Ömer’in anlatımıyla bu durum şu şekildedir:

“Bozova’da ikinci kış daha yumuşak geçiyor, karı yalnız karşıdan ve uzaktan bizim Yukarı Sazan dağının tepelerinde seyreden ova köyleri hemen hemen kış görmeden baharı tutacağız umuyorlar. Fakat şubatta o, yine bütün şiddetiyle bastırıyor. Üstelik bu sefer, kışın asıl zulumü onlardır. Biz, ovaya, Yukarı Sazan’ın hiç eksik olmayan karları içinden, büyük bir fırtınanın karıştırdığı bir ummanı seyrederek gibi bakıyoruz. Leylekoğlu kulesi gibi kale içi izbelerinde de bu yıl pek kıtlık yoktur. Fakat bu sefer de size anlattığım o korkunç hastalık tepemize çullanmıştır. Ölümün arttığını görünce dayanamıyorum. Geçen kış ebe aramak için Aşağı Sazana indiğim gibi bu kış da doktor aramak için Toygar’a inmeyi göze alıyorum.” (KD, s. 320).

Ateş Gecesi romanında, Varvar Dudu’nun nişanlısı Kegam’ın “satlıcan” hastalığından öldüğü görülür. Bunun yanında Selim Bey tifo hastalığından dolayı hayatını kaybeder. Bu olay Kemal Murat Bey tarafından anlatılır:

“Kocası yedi sekiz sene evvel İzmir limanında bir vapur kazasında boğulmuş. Meşrutiyetten sonra iki defa Girit’e gidip gelen Selim Bey Balkan Muharebesinde tifodan ölmüş, Milas’taki büyük evi satmışlar, iki kardeş kasaba içinde aldıkları başka bir evde oturuyorlarmış.” (AGC, s. 261).

Anadolu’da tifo, sıtma, dizanteri, verem, kanser gibi hastalıkların varlığı görülür. Kimi zaman bir mikrobun bir hastalığa sebep olması kimi zaman da salgın ve susuzluk sebebiyle hastalıkların sayısında artış vardır. Bu hastalıkların tedavisi için Anadolu insanı, memleketinde çare bulamazsa İstanbul’un yolunu tutar.

2.4. ANADOLU’DA EĞİTİM

Reşat Nuri Güntekin’in Anadolu’yu anlatan romanlarında eğitim, önemli bir yere sahiptir. Gerek öğretmen, doktor gibi memurların eğitime katkı yapması gerek halkın bazı yerlerde bilinçli davranması sayesinde eğitim ileri bir seviyeye çıkar. Fakat bazı romanlarda halk eğitime kapalıdır. Okul eğitimi yerine medrese eğitimini seçenlerin olduğu görüldüğü kadar, medrese eğitiminin yanı sıra okul eğitimine önem veren kahramanlar da romanlarda mevcuttur. Anadolu’da eğitim konusunun işlendiği romanlara *Çalikuşu*, *Yeşil Gece*, *Kan Davası*, *Kavak Yelleri*, *Acımak* romanlarında sıklıkla yer verilir.

2.4.1. Anadolu’da Mektep Eğitimi

Reşat Nuri’nin romanlarında, eğitim konusu geniş bir yer kaplar. Anadolu’nun eğitim konusunda çok ama çok eksikleri vardır. Öğretmen yoktur, kitap yoktur, okul

yoktur. Bazı çocuklar hem çalışmak hem de okumak zorundadır. Kiminin annesi kiminin babası yoktur ve bu yüzden evin tüm geçimini onlar sağlamak zorundadırlar.

Çalıkluşu romanında Feride, Anadolu'da Zeyniler Köyüne gittiğinde daha önce ahır olarak kullanılan bir yerin okul yapıldığını görür. Çocuklar perişan vaziyettedir.

“Maarif müdürünün sözleri üzerine şık bir Avrupa köyü gibi görmeye başladığım Zeyniler'e gelince, dağlar arasında kuş uçmaz, kervan geçmez bir yermiş! Bir seneden beri boş olduğu halde en düşkün muallimler bile oraya gitmeye yanaşmıyorlarmış” (Ç, s. 205).

Yeşil Gece romanında, eğitim konusunda Anadolu'da çok değişik olaylar gerçekleşir. Şahin'in medrese eğitiminden, sorularının cevapsız bırakılması nedeniyle vazgeçmesi, onu okul eğitimine doğru iter. Sarıova kasabasına geldiğinde, insanların medrese eğitimine ne kadar önem verdiklerini görür. Fakat Şahin Öğretmen medrese eğitiminin görülmesine karışmaz; ancak okul eğitiminin de olmasını ister. Zaman zaman kasabalılarla bu medrese-okul çatışmasının olduğu görülür. Sarıova halkı, okul eğitimin sakıncalı olduğunu, oradan çıkan çocuğun adam olamayacağını; fakat medrese eğitimi alan çocuğun iyi bir hafız olup hem dini öğreteceğini hem de para kazanacağını düşünür. Bu yüzden köydeki okul, tıpkı Zeyniler Köyündeki gibi bakımsız, perişan bir haldedir ve bu durumu Şahin, şu şekilde anlatır:

“Mektep barınılmaz bir haldeydi. Bugün damının bir tarafını aktarıyorlar, yarın öbür tarafı akmaya başlıyordu. Duvarlar, merdivenler desteklerle duruyordu. Tamir için iki senede sarf edilen para ile yepyeni bir bina yaptırmak mümkündü. Hele ki evkaf da maarife iyi bir yerde oldukça uygun bir arsa vermişti.” (YG, s. 71).

Kavak Yelleri adlı romanda Doktor Sabri, görev yaptığı kasabada köreldiğini düşünür. Çünkü Anadolu'dadır. Hâlbuki İstanbul'daki arkadaşları profesör olmuştur. Çünkü onların olanakları geniştir. Kitaplarının sayısı bayağı çoktur, kitaplıkları vardır. Fakat Anadolu öyle değildir. Sıtma gibi birçok hastalıkla uğraşmaktan insan kendini eğitmeye vakit bulamamıştır ve bu durumu şu şekilde ele alır:

“Okuyamıyorum. İştten başımı kaşımaya vakit kalıyor mu ki? Benim de onlar gibi vaktim olsa belki ben de büyük profesör olurdum. Böyle körleşip kalmazdım. Hem sade tıp kitapları mı? Okunacak daha neler var neler? İnsanın vakti olmalı; denize dalar gibi bunların arasına dalmalı” (KY, s. 373).

Kan Davası adlı romanda, Ömer'in geçmişte eşkıya olarak tanınan çocuklara verdiği eğitim sonrasında, onların nasıl değişime uğradıklarına şahit olunur. Müslim, Şahin, Kadir, Çöme, Çürük Ali gibi çocuklar her yerde eşkıya olarak tanınır. Ömer Bey'in

gönüllü olarak Yukarı Sazan Köyüne gitmesi bütün kötülükleri iyileştirir. Açlıktan, yoksulluktan çalmaya alışmış olan bu çocuklar Ömer Bey sayesinde bu alışkanlıklarından vazgeçip daha mülayim insan haline gelirler. Aslında başta okuyacakları bir okulları bile yoktur. Murat, Ferhat, Ömer Bey'in çalışmaları sayesinde okul onarılır. Dursun Bey ve Fettah Bey' de onlara yardımcı olurlar. Zaman zaman köyde bulunan yüzbaşı bile onların yanına gelerek enstrümanıyla çalarak onlara marş öğretmek müzik öğretmenliği yapar.

“Mızıka konserinden sonra yine büyük şehir sofralarını hatırlatan bir çay sofrası kuruluyor. Bize Bozova sofralarında bile zor bulunacak yemişler ve daha başka şeyler ikram ediliyor. Hâsılı, uydurma bir tiyatro dekoru içinde, çalgımız vesairemizle, bir oyunda oynuyor gibiyiz. Sanki bu saatte Yukarı Sazan'dan başka bir yerdeyiz.” (KD, s. 215).

Anadolu'da okul eğitimi ağırlıktadır; ancak medrese eğitimine de bazı yerlerde önem verilmiştir. Yeşil Gece romanında medrese eğitimi, okul eğitiminin üstünde tutulur. Okul eğitimi almak isteyen çocukların, derme çatma evleri, eğitimcileri ile birlikte kullanılabilir bir okul binası hâline getirilmesi çabası takdir edilecek bir husustur.

2.4.2. Anadolu'da Medrese Eğitimi

Reşat Nuri Güntekin'in Anadolu'yu anlatan çoğu romanında, okul eğitiminin yaygın olduğu görülür. Ancak Yeşil Gece romanında, Sarıova'daki kasaba halkı gibi medrese eğitiminin yapılmasına sıcak bakılan, çocukların iş imkânının geniş olduğu düşünülen yerler de vardır. Yeşil Gece romanında zaman; 1908 ile 1923 yıllarını kapsar. Romanda II. Meşrutiyet yılları olarak bahsedilen ve bu yıllarda öğretmenlere değer verildiği Şahin tarafından sıkça vurgulanır. 3 Mart 1924'te, Tevhid-i Tedrisat kanunu çıkarılmış ve bu sayede; medreseler kaldırılmış eğitim-öğretim birleştirilmiştir. *Yeşil Gece* romanında olayların zamanı tam da bu dönemi kapsar. Romanın daha ilk sayfasında belirtilen “Mart-Eylül 1926” tarihi bunu doğrular niteliktedir. *Yeşil Gece* romanında, eğitim konusunda Anadolu'da çok değişik olaylar gerçekleşir. Anadolu'da bir kasaba olan Sarıova'da yaşayan halkın çocuklarının medreseye gitmesine sıcak baktığı görülür. Okulda öğrenilecek şeylerin çocukları için önemli olmadığı ve orada sadece oyunlar oynanıp şarkılar söylendiğini düşünen halk; çocuklarının dayak yemesine göz yumar ve esas medresede yetişen çocuğun adam olacağını düşünür. Bu sebeple Sarıova'da türlü türlü oyunlar döner. Şahin bu gözlemini, şöyle anlatır:

“Bir çocuğun mektepten kaçması, sokakta iki talebenin birbiriyle dövüşmesi, sınıflardan birinde yüksek sesle gülünmesi, sınıflara girip çıkılırken biraz gürültü

edilmesi mesele oluyor, Müfettiş Hulusi Efendi'ye uzun uzun raporlar yazdırıyordu.” (YG, s. 144).

Reşat Nuri Güntekin'in Anadolu'yu anlatan romanlarında medrese eğitimine önem veren kasabaların olduğu görülmektedir. *Yeşil Gece* romanı bunun en önemli örneğidir. Medrese eğitimine sıcak bakan insanlar olduğu kadar bu eğitimi istemeyen insanlar da vardır. Romanda Şahin, kasabalılara okul eğitimini aşılamaaya çalışırken; medrese eğitimini istemez. Ancak Anadolu'da bir kasaba olan Sarıova'nın halkı da medrese eğitimin çocukları için gerekli olduğunu düşünür.

2.4.3. Anadolu'da Eğitim Sorunları

Reşat Nuri Güntekin'in Anadolu'yu anlatan romanlarında eğitimde görülen birçok sorundan bahsedilebilir. Anadolu'da yoksulluğun hâkim olması sebebiyle öğrencilerin gidecek bir okulunun bile olmaması, çocukların evin geçimini sağlamak nedeniyle çalışmak zorunda kalması, eğitimde iyi öğretmenlerin olduğu kadar kötü öğretmenlerin de bulunması, açlık ve susuzluk nedeniyle hastalanan çocukların eğitimlerine devam edememesi gibi sebepler bu sorunlara örnek oluşturabilir. Bu tarz sorunlar İstanbul'da pek görülmez çünkü çocuklar, paşa çocukları olduğu için onlara ayrıcalıklı bir eğitim sunulur. Hatta bazen okula gitmeye gerek kalmaz, babaları hocaları evlere getirir. *Damga* romanında bu tarz bir eğitimden söz edilebilir. Romanda paşa çocuğu olan İffet'in yaşadığı köşke hocası gelerek eğitim verir. Zaman zaman dadısının götürmüş olduğu daha mütevazı semtlerdeki okullara ve öğrencilerine çok heves eder. Yine babasının paşa olması sebebiyle okuldaki sıra dayacağından eline bile dokunulmadan kurtulur. İffet bu olayı şöyle anlatır:

“Çocukların terbiyesini vermek tabii hocaya ait bir işti. Adamcağız mücrimi bulamadığı zaman tekmil mektep talebesini sıra dayacağına çekerdi. Böylece kabahatli her kim ise cezadan kurtulmamış olurdu, bu adaleti biz o vakit pek tabii bulurduk” (D, s. 15).

Öğretmenlerin anlayışsızlığı da eğitimde bir sorundur. Örneğin *Acımak* romanında, bir kasabada görev yapan Zehra, her ne kadar zeki, başarılı, donanımlı olsa da kasaba çocuklarının eğitiminde bazı yanlışlar yapar. Nitekim fakir olduğu için sırf kitaplarını alabilmek uğruna başkalarının ödevlerini para ile yapmasından dolayı Ferhunde adlı öğrencisinin kaydının silinmesini ister.

“Bir gün başmuallim talebeden Ferhunde isminde bir kızın kaydını mecburiyetinde olduğunu idareye bildirdi. Affedilmez bir kabahati varmış: Arkadaşlarından bir kısmının para ile vazifelerini yapıyormuş.” (A, s. 16).

Çalığışu romanı, eğitim problemlerinin çok olduğu bir romandır. Mektep yoktur, halk yoksuldur ve çocuklara sadece dini bilgiler verilmiştir. Feride, Zeyniler Köyüne gittiği vakit orada mektebin bile doğru dürüst bir yeri yoktur. Bu köye giden öğretmenler köyün yoksulluk, perişanlık içindeki vaziyeti görünce, görev için başka yerlere gitmek isterler. Feride, bu durum karşısında yılmadan yorulmadan çocuklara gereken eğitimi vererek mücadelesine başlar. Mektep yüzü görmeyen çocuklara sadece dini bilgiler verilmiştir. Bunların da çoğu hurafedir. Feride köyde kısa sürede eğitim alanında iyileşmeler sağlar. Derslere başlamış, hayatında teneffüs nedir bilmeyen çocuklara teneffüsü öğretir, çocuklarla çocuk olmuş ve onlarla oyunlar oynar. Feride şöyle anlatır:

“Mektebe teneffüs usulünü de koyduk. Çocukları yarım saatte, bir saatte bir Maarif müdürünün, büyük fedakârlıklarla yenileştirdiği dershaneyi şimdi, sabahleyin, daha iyi gördüm. Burası herhalde eski bir ahır olacaktı. Yalnız, altına tahta döşemişler, pencerelerini genişleterek, cam, çerçeve taktırmışlardı.” (Ç, s. 224).

Çalığışu romanında, eğitimdeki sorunlardan biri de ceza yöntemidir. Hatice Hanım daha eğitim nedir bilmezken çocuklara yaramazlık yaptıklarında vereceği cezayı bir marifetmiş gibi uygular. Bu olayı Feride anlatır:

“Hatice Hanım bu dolabın başka bir vazifesi olduğunu da söyledi. Öteden beri, dayakla uslanmayan yaramazları bunun içine hapsederek adam edermiş. Muhtarın Vehbi isminde bir küçük oğlu varmış ki, hemen bütün zamanını bu sandığın içinde geçirirmiş. Bu çocuk bir yaramazlık yaptığı zaman kendiliğinden dolaba girer, tabuttaki cenaze gibi sırtüstü yatar ve yine kendi eliyle kapağı kaparmış.” (Ç, s. 225).

Çalığışu romanında, eğitim konusundaki sorunlara bir örnek olarak Feride’nin de şahit olduğu öğrenciyi rencide etme durumudur. Bir tür ceza gibi gerçekleşen bu olayı Çelik şu şekilde anlatır:

Feride’nin şahit olduğu bir diğer cezalandırma olayı, B’deki Darülmualimat mektebinde geçer. Cemile adındaki onaltı onyediyi yaşlarındaki talebeye gelen mektubu, Ayşe kadın ismindeki hademe, etüt esnasında getirip verince müdür muavinesi Şehnaz Hanım görür. Arkadaşları arasında Cemile’nin gururunu rencide eder tarzda mektubu çıkararak bedbahtlığa ağlayan Cemile’ye ulaştırır (Çelik, 2000: 41).

Yeşil Gece adlı romanda, okul –medrese çatışmasının yol açtığı eğitim sorunları görülür. Bu sorunun en büyük savaşı Şahin’dir. Şahin mektebi dinsizlikle suçlayan bir kesimin varlığından şöyle söz eder:

“Mektebe sürülmek istenen en büyük leke dinsizlikti.” (YG, s. 141).

Yine aynı romanda medresede dayak sebebiyle ölen Remzi'nin kardeşi Bedri'nin, mektebe gitmesine köy halkı engel olmak istemiştir. Şahin, Remzi'nin katı olan hocasının dayağı ile ölmüş olduğunu söyleyerek Bedri'nin kendi mektebinde eğitim görmesini ister. Bu sebeple babasından bu işe engel olmasını rica eder. Kasaba halkı bunu duyunca Şahin'i her bir taraftan kuşatırlar. Halktan birileri şöyle söyler:

“Hafız-ı Kur'an olmaya azmetmiş bir çocuğu Allah'ın yolundan çevirmek, enva-ı hakaretlerle başından sarığı çıkarmak ne ahlaksızlıktır, ne dinsizliktir. Buna cüret eden küstahı lokma lokma doğramak farzdır, diye Şahin Efendi'nin üstüne yürüyordu” (YG, s. 121).

Kan Davası romanında en büyük eğitim problemi, çocukları okutacak bir mektebin olmaması ve halkın, çocukların okuyacağına inanmamasıdır. Fakat bu problemlerin üstesinden Ömer gelecektir. Ömer, bu durumu şöyle anlatır:

“Kırık bir taş merdivenin basamaklarını çıkararak anahtarı kapıya sokuyor ve çeviriyorum. Açılmıyor. Biraz kuvvetle sarsınca kanatlarından biri yerinden oynayarak yana çarpılıyor; üzerinden taşlar, topraklar akmaya başlıyor” (KD, s. 150).

Kan Davası romanındaki, eğitim problemlerinden biri de uzun zamandır Yukarı Sazan Köyüne hocanın gelmemiş olmasıdır. Yaklaşık otuz, kırk yıldır köy mektebi öğretmen görmez. Ömer, bu konuda hayrete düşer:

“Şaşıttığımız şeylerden biri de Yukarı Sazan'ın otuz, kırk yıldan beri unutulmuş mektebine bir hoca gelmekte olduğunun burada bir hafta evvel duyulmuş olmasıdır” (KD, s. 148).

Reşat Nuri Güntekin, Anadolu'daki eğitim problemlerinden birisinin de Anadolu insanının dergi, kitap okumaması olduğunu belirtir:

“Anadolu'da kaç kitap, kaç mecmua okunuyor? Bunu ne siz sorun; ne Ankara caddesinin kitapçıları söylesin. Fikir terbiyesi vasıtası olarak radyodan istifademiz nedir? Şimdiye kadar hiç. O, şimdilik bizi kelimesiz, fikirsiz bir yeni ahenge alıştırmaya çalışıyor. Bundan sonra dillenir de halk terbiyesi için faydalı bir şeyler söylerse ne mutlu” (AN, s. 142).

Anadolu'da eğitim problemlerini; okul olmaması, öğrencilerin çalışmak zorunda oldukları için okula gidememesi, öğretmenlerin bazılarının anlayışsızlığı, mektebe karşı olumsuz algı, öğretmen olmaması şeklinde sayılabilir. Eğitim için genellikle gönüllü kimseler öğretmenlerdir. Onun dışında çocuğunu ev ve tarla işlerine yardım etsin diye okula göndermeyen ailelerin varlığı kadar okulda dayak yese bile çocuğunun faydasına

olduğunu düşünen ailelerin varlığına da rastlanır. Çalığışu, Kan Davası, Yeşil Gece romanlarında okulun, öğretmenin, materyalin olmaması kasabalardaki aileler için problem teşkil etmez. Bunun için öğretmenler ve okumuş, kültürlü insanlar dışında kimse uğraşmamıştır.

2.4.4. Anadolu’da Eğitimsizlik

Reşat Nuri Güntekin’in Anadolu’yu anlatan romanlarında, eğitimsiz insanların sayısının bir hayli fazla olduğu görülür. Anadolu’da zaten okul sayısı çok azdır ve öğretmen yoktur. Bunların da etkisiyle cehalet alır başını gider. Bazı romanlarda, kız çocuklarının okumasına gerek olmadığını savunan insanların varlığından söz edilebilir. Bu insanlara göre, kız çocukları okuyacak olsa da evine yetecek kadar okuması gerektiği savunulur. Nitekim *Kavak Yelleri* adlı romanda, Celile Hanım’ın babası Hacı Müslim Efendi’nin, kız çocuklarının okumasına karşı bakış açısı farklıdır. O kızların okumasına gerek olmadığını düşünür. Hacı Müslim Efendi’nin kızı Celile Hanım, okumak için Ankara’ya gitmek istese de babası bunun gerekli olmadığını savunur. Doktor Sabri, bu durumu şu şekilde anlatır:

“Karabağlı benim hangi yüzbaşını aramaya geldiğimi anlamakta gecikmemişti. Hatta eczacının kızını parası için değil, kendisi için sevdiğimi de zannederim ki anlamıştı. Fakat Celile’nin evlenmesi onun için bir büyük politika mevzuu olduğundan çok ölçülü konuşur ve onun etrafındaki lakırdıları muayyen bir dozu geçmezdi. Bununla beraber Karabağlı Yengenin konuşmaları arasından parça parça ayırıp topladığım malumat da pek az sayılmazdı. Mesela, o yaz Dereboyu’ndaki evde Celile’nin Ankara’daki tahsili meselesi etrafında kopan fırtınayı ondan öğrenmiştim. Hacı Müslim Bey, kızının okumasını kâfi görüyordu.” (KY, s. 254).

Acımak adlı romanda, Zehra’nın annesi Meveddet Hanım ile anneannesinin eğitimsiz bir kadın oldukları dikkat çeker. Başta Mürşit Efendi ile tanışırken kendilerini anlayışlı, terbiyeli birer insan gibi göstererek evlilikleri sonrasında ne kadar cahil birer insan oldukları görülür. Bu iki kadının amacı, sadece paradır. Mürşit Efendi, bu durumu şöyle anlatır:

“Evi bıraktık, hükümet konağı karşısında yeni bir ev tuttuk. Ben hâlde bir adam için kira biraz pahalıca ama ne zarar... Kaynanam mükemmel bir ev kadını... Kızını da kendi gibi yetiştirdiği muhakkak. Binaenaleyh fazla masrafım olmayacak... Ailemi yeni ve rahat bir evde de yaşatamazsam neye yarar? Doğrusu aranırsa benim aileme bu bile az... Karım ve kaynanam saraylara layık insanlar... Sonra tabii bu yuvayı temiz bir surette döşemek lazımdı.” (A, s. 106-107).

Yeşil Gece adlı romanda, eğitimsiz insanların okul eğitimine karşı çıkıp medrese eğitimine yüklenmeleri cehaletlerinin seviyesini gösterir. Şahin, bu geri kalmışlığın üstesinden bilgi ile çıkılacağını amaç edinir ve şunu düşünür:

“*Bunlar, hep meteliksizliğin, hep memleketi asırlardan beri karanlığa ve kana boğan yeşil gecenin eserleri. Bu dertlere müspet bilgiden gayri çare olamaz, diyordu.*” (YG, s. 53).

Kan Davası romanında, Ömer’in bulunduğu Yukarı Sazan Köyündeki halkın yakalanan çocukların adam olmayacaklarını söylemeleri ne kadar cahil bir insan olduklarını gösterir. Bunu söyleyen köyde bulunan bir ebe’dir.

“*Şu suratlara bakın... Hayır gelir mi bu eşkıya sürüsünden. Hükümet bir şey yapamıyormuş... Bari Allah aliverse başımızdan bu belaları...*” (KD, s. 118).

Kan Davası adlı romanda, eşkıyalık yapan çocuklara karşı ihtiyar bir adamın söyledikleri karşısında Ömer Öğretmen çocukları savunur ve bu cahil, eğitimsiz adama insanlığı gösterir.

“*Piçler Çocuklar mı? Diyorum, bütün çocuklar gibi bir çocukluk yapmış olabilirler... Onları karakollarda, ötede, beride süründürmekten, belki mahkemeye gitmekten kurtarıcıma, hepsini birden derleyip toparlayarak burada barındırmaya getirdiğime iyi ettim sanıyordum... Ne de olsa bu çocuklar Yukarı Sazan’ın çocukları... Sizin onlar...*” (KD, s. 161).

Anadolu’da eğitimsizlik ifadesiyle kastedilen şey asıl olarak cehalettir. Belki okuma-yazma bile bilmeyen şahısların insanları boş yere yargılaması, toplumdan dışlaması gerçekten yenilir yutulur şey değildir. Buna en güzel örnek; aslında *Kan Davası* romanındaki Ömer’in çalışmalarının neticesini güzellikle, iyilikle, saygı görerek almasıdır. Eğitimsiz kalmış altı çocuğa her türlü desteği verip, elinden geleni yaparak onların değişmesini sağlaması takdir edilecek bir husustur.

2.5. ANADOLU’DA BİREYSEL YAŞAM

2.5.1. Anadolu’da Aşk

Reşat Nuri Güntekin’in romanlarında aşk, sıkça işlenen bir konudur. Sadece İstanbul’da değil, Anadolu’da da aşktan söz edilir. Anadolu’nun herhangi bir yerinde yaşanan bir aşk; bazen ilk görüşte, bazen tesadüfen tanışma, bazen tanıştırılma şeklinde gerçekleşir. Reşat Nuri Güntekin’in Anadolu’yu anlatan *Acımak*, *Kan Davası*, *Eski*

Hastalık, Ateş Gecesi romanlarında aşkların genellikle, tesadüfen karşılaşma yoluyla olduğu görülür.

Acımak romanında, Zehra'nın babası Mürşit Efendi'nin Diyarbakır'da iken; Meveddet Hanım'a âşık olduğu görülür. Mürşit Efendi, Meveddet Hanım'ın babası Fadıl Bey ile dairede fenalaşması üzerine tanışır, evine götürür. O esnada adam zaten ölmüştür. Meveddet Hanım'ı orada gören Mürşit Efendi, ona adeta tutulur. Babasını kaybeden bu genç kızın da sevmeye ihtiyacı olduğunu düşünür ve şöyle söyler:

“Ben aşkı şiirlerde, romanlarda olduğu gibi bir parlak yaz gecesinin mehtabında başlayıp sabahında biten bir rüya addedenlerden değildim. Benim için sevmek bir başka insanın vücudundan, ruhundan bir parça hükmüne girmek, onunla beraber gülüp ağlamak, ıstıraplarını paylaşmak demektir.” (A, s. 102).

Dudaktan Kalbe romanında, aşk teması sıkça işlenir. Bu romanda Reşat Nuri Güntekin, Kenan'ın 'ın aşkı 'bir gönül eğlencesi' olarak gördüğünü söyler. ÖnerToy, bundan şöyle bahseder:

Dudaktan Kalbe romanında, aşkı yalnızca bir gönül eğlencesi olarak düşünen bir müzisyen, bu yüzden kendi yaşamını ve sanatını yaktığı gibi, kendisine bağlanan genç kızını da mutsuzluğa sürüklüyor (ÖnerToy, 1983: 20).

Kenan'ın babası Nail ile annesi Melek Hanım'ın aşk öyküsüne de değinmek gerekir. Melek Hanım'ın babası Salahattin Bey onların evlenmesine karşı çıkar ve kızını Söke'de bir akrabasının yanına gönderir. Fakat Nail Bey Denizli'de yeni bir memuriyet isteyerek Melek Hanım'a yakınlaşır. En sonunda bu çift tüm olumsuzluklara rağmen kaçarak evlenirler. Melek Hanım zengin hayattan fakir hayata geçer. Aslında bu ona hiç de zor gelmez. On sekiz ay ara ile bir kız bir de erkek evlatları olur. Fakat aile birçok sıkıntılı gün geçirir.

“Salahattin Efendi nazarında genç kâtabin günahı bundan ibaret de değildi. Çalışkan, fakat biraz havai bir İstanbul çocuğuydu. Eylenmeyi fazla seviyordu. Güzel ud çaldığı için ara sıra ziyafetlere, iştret âlemlerine davet ediyorlardı. Salahattin Efendi ile oğulları hemen o gün Nail'i kovmuşlardı. Melek'e de çok ağır muamele ettiler, onu altı aylığına Söke'deki halasına misafir gönderdiler. Böylelikle genç kıza ümitsiz sevdasının İzmir'e de bu çirkin vakayı unutturacakları umuyorlardı. Fakat netice tahminlerinin büsbütün aksine çıkmıştı. Nail, Denizli'de yeni bir memuriyet almaya muvaffak olmuştu. Sonra Söke'deki bir mektep arkadaşının vasıtasıyla ara sıra Melek'e de mektuplar gönderiyor, ondan cevaplar alıyordu.” (DK, s. 26).

Dudaktan Kalbe romanında, Kenan ile Cavidan'ın İzmir'de iken, birbirlerine âşık olduğu anlatılır. Kenan bu aşkı şöyle dillendirir:

“Ertesi akşam Münir Bey'in köşkünde Prenses Cavidan'a tesadüf ettim. Prensesin muhteşem güzelliği karşısında Nimet Hanım birden bire silik bir hatıra oldu... Nişanlım gözüyle

baktığım Prensesi İptilaya benzeyen bir aşkla seviyor, bu genç kızdan ayrılırsam nasıl yaşayacağımı kendi kendime soruyorum. Hem de kemal-i safvetle...” (DK, s. 65).

Kan Davası romanında, Ferhat ile yüzbaşının kızının birbirine âşık olduğu görülür. Ferhat yüzbaşının kızı Ayşe için Yukarı Sazan Köyünde kalmak için büyük çaba sarf eder. Ancak Aşağı Sazan Köyünde memur olması sebebiyle kalamaz. Bu konuda Ömer’e âşık olan Ema Öğretmen’den de bahsetmek gerekir. Ema Öğretmen, başlangıçta Ömer Bey’e soğuk davranır ama onun ne kadar cesur ve fedakâr olduğunu görünce kendini bu duygularından uzak tutamaz.

“İnsan, yalnız yaşamak için yaratılmamıştır... Bu Ema Güneyli, seni seviyor... İnanmazsan başını arkaya çevir...” (KD, s. 351).

Bir Kadın Düşmanı romanında, Ziya ile Sara’nın aşkından bahsetmek gerekir. Kendisini çirkin olarak addeden Ziya, kendisini inanılmaz derecede beğenen Sara’ya âşık olur. Sara da aslında Ziya’ya âşıktır; fakat bu hiçbir şekilde dillendirilmez. Ziya öldüğü zaman ona oynayacağı oyun için Sara pişman olur. Ziya da aşkını arkadaşı Necdet’e yazdığı mektuplarda dile getirir.

“Bu genç kızların arasında hiçbirine benzemeyen bambaşka bir mahlûk vardı: Sara diye bir genç kız... Onu daha görmeden lâkırdısıyla kulaklarım dolmuştu. Kampta münhasıran ondan bahsediliyordu. Kasabada onu bir kere görmek için yol üstünde bekleyenler vardı.” (BKD, s. 188)

Fatih Kanter, Ziya ile Sara aşkı hakkında şunları dile getirir:

Sara ile Ziya arasında pathedik/marazi bir biçimde yaşanan aşk bir oyun olmaktan öteye geçmez. Kahramanların aşkı algılayış biçimleri ve yaşama biçimlerinin farklılığı da bu maraziyeti daha da arttırır. Homongolos’un gerçek anlamda âşık olmasına karşın bunu sadece Necdet’e itirafı, Saranın ise büyük bir aşk oyunu içerisinde oluşu bu aşk ilişkisini imkânsız hale getirir (Kanter; 2008: 208).

Bir Kadın Düşmanı romanında, Necdet ile nişanlısı Remide Hanım’ın aşkıdan da bahsetmek gerekir. İki genç de birbirini çok sever. Necdet’in, nişanlısının gözünde kahraman olma hayali vardır.

İki arkadaş orduda bir araya düşmüşlerdir. Ziya mekkâre neferi, Necdet tabur kaleminde kâtiptir. İkisi için de ölüm tehlikesi yoktur. Fakat Remide adlı genç bir kızla nişanlı olan Necdet için aşk, mutlaka fevkalade bir şeyler yapmak, sevgilisinin gözünde bir kahraman olmak demektir (Emil, 1984: 290).

Eski Hastalık romanında, İstanbul kızı Züleyha ile Mersin de yaşayan Yusuf'un aşkına da değinmek gerekir. Züleyha yaşadığı kazaya kadar Yusuf'u bir köy çocuğu olarak görür. Yaptığı hareketler pek hoşuna gitmez; ancak romanın sonlarına doğru Yusuf'un nasıl güzel karakterli bir insan olduğunu anlar.

Romanda aşk olgusu, kahramanların isimlerinden hareketle Yusuf ve Züleyha kıssasına göndermede bulunularak işlenir (Kanter, 2008: 363).

Ateş Gecesi romanında, Kemal Murat Bey'in Milas'ta Afife'ye âşık olduğu görülür. Afife de evli bir bayan olmasına rağmen Kemal Murat Bey'e karşı boş değildir. Aradan on yıl geçtikten sonra Kemal Murat Bey'e aşkını ilan eder:

“*Afife'yi sevmeye başladığımın birkaç gündün beri farkındaydım. Fakat bunun derecesini o gece odamda yalnız kaldığım zaman anladım*” (AGC, s. 142).

Yine aynı romanda, Kemal Murat Bey'in evinde kaldığı Varvar Dudu adlı ev sahibinin, Kegam isimli biriyle Milas'ta yaşadığı aşk anlatılır.

“Fakat Kegam da, o da sıkı dayanmışlar. Delikanlı sabahlara kadar şu duvarın dibinde oturuyor, saçları kırağıdan sucuk gibi ıslanmaya kadar ayrılmıyormuş. Kendi de şu cumbanın içinde durmadan gözyaşı dökmüş. Hatta gözlerindeki bozukluk o zamandan yadigâr imiş. Nihayet, karşiki kilisenin papazı insafa gelmiş ve Matmazel Varvar'ın anasını, iki aştığı birbirine vermeye razı etmiş.” (AGC, s. 37).

Romanlardan da hareketle aşk konusunda Anadolu'da ve İstanbul'da yaşanan aşkın farklı olduğu söylenebilir. Anadolu'da yaşanan aşkların tesadüfi taraflarının yanında daha saf duygularla yaşanan bir şey olarak karşımıza çıkarken, İstanbul'da yaşanan aşkların *Dudaktan Kalbe* ve *Bir Kadın Düşmanı* romanlarından da hareketle daha uygunsuz, çıkar ilişkili, oyun ve düzen içinde yaşanıldığı söylenebilir. Anadolu'da yaşanan aşk, sonradan güzellikler doğurur. Örneğin, *Eski Hastalık* romanındaki Züleyha, başta Yusuf'tan hoşlanmaz; ancak babasının isteği üzerine onunla evlenir. Kaza yapınca haberini alarak yanına giden kocası Yusuf ile Mersin'e dönerkenki yolculukta ona âşık olur. Yusuf'un hem ahlak hem de fiziki güzelliğini esas o zaman fark eder. Aşkın Anadolu'ya özgü olan hâli; insanların genellikle bir kişiye âşık olmalarıdır. Anadolu'yu esas alan romanlarda karakterlerin hiçbirisi ikinci bir kişiye âşık olmaz. *Kavak Yelleri* romanında Sabri sadece karısına âşıktır, o öldüğünde başkasına ilgi duymaz. *Bir Kadın Düşmanı* romanındaki Ziya, İstanbullu Sara'ya âşıktır. Ziya, ölene kadar onu sever. İstanbul'u merkez alan romanlarda ise; aşk genelde birkaç kişiyle yaşanan bir olaydır. *Ateş Gecesi* romanında Kemal Murat, İstanbullu bir gençtir, gördüğü herkese âşık olur.

Ancak tek gerçek aşkı Afife'dir. *Akşam Güneşi* romanında, İstanbullu bir genç olan Nazmi birçok kişiye âşık olur.

2.5.2. Anadolu' da Arkadaşlık

İyilikle sonuçlandığında herkesi mutlu eden arkadaşlık olgusu romanlarda da ele alınır. Reşat Nuri Güntekin'in romanlarında bu arkadaşlar, kimi zaman insanı iyi yola kimi zamanda kötü yola sevk eder. Anadolu'yu ele alan romanlarında bu durum değişebilir. Çünkü Anadolu'da bu arkadaşlık fedakârlık, yardımseverlik, sevgi üzerine kuruludur. Örneğin; *Yeşil Gece* adlı romanda, Şahin öğretmenin okul-memleket davasında ona arkasından kuyu kazan arkadaşları da olur destek olan arkadaşları da olur. Misal, Deli Necip adlı mühendisten ilk başta haz etmeyen Şahin, memleketi için düşmanla çatışacak kadar fedakâr olan bu insanla arkadaşlığından romanın sonunda gurur duyduğu anlaşılır.

“Necip, boşanmış bir zemberek gibi yerinden fırladı, saniyesinde neferin yüzüne müthiş bir tokat şakladı. Yunanlılar, mühendisın üzerine atılmak istediler. Fakat o, bu defa yandaki masanın üstünde duran bir nargileyi boğazından yakalayarak bir başka askerin başına indirdi, nargile parçalandı, nefer yıldırımla vurulmuş gibi iskemlelerin arasına yıkıldı.” (YG, s. 239).

Bir Kadın Düşmanı romanında, Necdet ile Ziya'nın güzel arkadaşlığı dikkat çeker.

Vefa, sevgi, yardımseverlik üzerine kurulan bu arkadaşlığı Ziya şu şekilde anlatır:

“O akşam seninle arkadaş oluşumun sebebi buydu Necdet... Çünkü aynı yerde aynı zulüm ve zilletin acısını ben de çekmiştim. Seni o günden itibaren himayem altına aldım. Zayıf, nazlı, hassas bir çocuktun. Hiçbir zaman kendi kuvvetin kendini müdafaaya kâfi gelmeyecekti. Mektepte olduğu gibi hayatta da sana çok yardımım oldu. Bunun için daima teşekkür ettin. Fakat doğrusunu ararsan asıl borçlu benim.” (BKD, s. 174).

Yine aynı romanda yardımseverliği anlatan bir bölüm daha vardır. Ziya nam-ı diğer “Kayabalığı” okul arkadaşı Necdet'i başkalarının dövmesi üzerine onu koruma altına alır. Zamanında çok ezilen Ziya gerek vücudu gerekse tavır ve hareketleriyle yaramazları korkutan bir çocuktur. Zaman zaman arkadaşlarını dövdüğü de görülür. Zamanında mektebe ilk geldiğinde Ziya'yı arkadaşları hunharca dövmüştür.

“Birden bire şiddetli sarsıntılar, yırtıcı feryatlarla uyandı. Beş altı çocuk onun gizlendiği yeri keşfetmişlerdi. Ayaklarından sürüyerek odunların arasından çıkarıyorlar, kulaklarını, saçlarını çekiyorlardı. O kadar hastaydı ki yapılan hakaretleri anlamıyor, yediği dayanın acısını duymuyordu. Onda canını müdafa eden bir hayvan sevitabiisinden başka his kalmamıştı. Bir aralık arkadaşlarının elinden kurtuldu, tekrar odun yığınlarının arasına kaçtı. Çocuklar yuvasına saklanmış bir hayvan yavrusunu taciz eder gibi odunların arasından değnekler uzatıyorlar, toz toprakla dolmuş, korku ile ürpermiş kıvrıkcık saçlarına, tırmalanmış ellerine vuruyorlardı.” (BKD, s. 169).

Kavak Yelleri adlı romanda, İstanbul'da tıp fakültesinden mezun olan altı kişi çok iyi bir arkadaşlık sürdürür. İçlerinde Doktor Sabri ve Emin Hulusi'nin de bulunduğu bu grupta Anadolu'ya giderek halka yardım etme amacı vardır. Fakat zaman geçtikçe Sabri dışındaki hiç kimse Anadolu'ya gitmez, herkes yolun yarısında bir bahane uydurur. İşte tam da burada Anadolu'nun sanki bir sürgün yeriymiş gibi anlatıldığına dikkat çekmek gerekir. Reşat Nuri Güntekin de bu konuda söyledikleri önemlidir.

“Gençler o zaman makale ile nasihatle pek Anadolu'ya rağbet edeceğe benzemezlerdi. Bazıları kalem kâtipliği filan gibi küçük bir işle İstanbul'da tutunamazlarsa ağlaya sızlaya yakın vilayetlerden birine çıkarlar, orada dünyanın öbür ucunda sürgüne gönderilmiş gibi ah-u zar içinde vakit geçirirlerdi.” (AN, s. 93).

Emin Hulusi, Anadolu'da yaşayamayacağını açıkça söyler ve sevdiği kızla evlenerek İstanbul'da çalışmaya başlar. Doktor Sabri ile uzun yıllar görüşürler. Fakat araya mesafe girdiği için bir süre görüşemediklerinden dolayı, Sabri'nin Emin Hulusi'nin sıkıntılı hayatından haberi olmaz. Nitekim bunu İstanbul'a gidince öğrenir. Bu durumu Sabri şöyle anlatır:

“Bu tahkikat lüzumsuzdur. Ölenin Emin Hulusi olması adeta bir kader zaruretidir. Yirmi beş sene onu göreceğim günü bekledim fakat aynı zamanda da derece derece ve hatta kendim de farkında olmadan ondan ümidimi kesmiş bulunduğumu şimdi anlıyorum. Bu kadar beklenmiş ve istenmiş bir şeyin bu sefil gecede, kırk elli adım ilerimdeki şu sefil evde ele geçirilmesine imkân olur mu? Bunun için hamal çocuk, geri geldiği zaman da fazla telaşlanmıyorum. Emin Hulusi'nin uzun yıllar ağrıyıp sızladıktan sonra günün birinde kendi kendine ağzımızın içine düşen bir çürük diş gibi düştüğünü görüyorum.” (KY, s. 304).

Kavak Yelleri romanında, Doktor Sabri'nin tıbbiyeden arkadaşı Ali Osman Bey'den kötü bir arkadaş olarak bahsedilebilir. İstanbul'da bir tesadüf sonucu karşılaşan Sabri ile Ali Osman hasret giderirler. Ali Osman yurt dışında eğitim gören, İstanbul'da hastane açan zengin bir doktordur. Doktor Sabri sık sık onun yanına gider. Acil gelen hastalara Sabri Bey'in müdahale etmesi Ali Osman Bey'in sevmediği bir davranış olarak görülür. Aslında Ali Osman Bey hastanesinde eroin kaçakçılığı yapar. Bunun ortaya çıkması sonucunda Sabri Bey hemen Ali Osman ile arkadaşlığını keser. Olayı şöyle anlatır:

“Yalova gecesinden sonra vakaların sel gibi bir akışı oldu. Hastaneye dönüşümde ilk karşıma çıkan bizim vergi memuru Hasan Efendi oluyor ve bana bir gün evvel Ali Osman ile dişlek hasta bakımının tevkif edilmiş olduklarını haber veriyordu. Evvelsi gece ani bir baskın yapmaya gelen emniyet memurları, doktorun yatak odasında çok miktarda eroin bulmuşlar ve bunların hastalık bahanesiyle hastanede yatmaya gelen bazı kimseler vasıtasıyla Anadolu'ya kaçırıldığını tespit etmişlerdi.” (KY, s. 481-482).

Kavak Yelleri romanında, arkadaşlık hususunda vefaya da değinmek gerekir. İstanbul'a gittiğinde Emin Hulusi'nin öldüğünü gören Doktor Sabri vicdan azabı hisseder

ve arkadaşını göremediği için büyük üzüntü duyar. Arkadaşına bir vefa borcu olarak Emin Hulusi'nin oğlunu mektebe gönderir ve parasını kendisi karşılar. Sabri bu durumu şöyle anlatır:

“Yalnız kolundan tutularak zorla mezarın başından uzaklaştırılan oğlan, gözümün önünden gitmiyordu. Onun yüzünü daha yakından görmek isterdim. Sonra, Emin Hulusi'nin kendisinin, soğuk havalarda kendi paltosunu verdiği çocuğa, hatta ötekilere de ölümün yaklaştığı günlerde, her şeye rağmen yüreğinin yanmış olacağını düşündüm. Onun bu zaafa karşı hiç değilse o on on iki yaşındaki oğlancığı, kim olduğunu bildirmeden arayıp görmeye ve kendi hesabıma bir yatılı mektebe koymaya karar verdim.” (KY, s. 310).

Kan Davası romanında, Yukarı Sazan Köyü için doktora gittiğinde onunla hemen arkadaşlık kurar. Bunun yanında Ömer kendisine bağlı bir asker olarak zamanında çalışmış olan Murat Bey'le arkadaşır. İlk başta onunla anlaşamayacağını söylese de daha sonra Murat ve onun arkadaşı Ferhat ile mükemmel bir arkadaşlık ilişkisi kurar. Hatta Yukarı Sazan Köyüne bile birlikte giderler.

“*Ayağıma bakmayın, ben de gelirim, diyor ve lastiklerini çıkararak eline alıyor. Zaten bunlar, onun için bizim şerefimize meydana çıkmış bir süsten başka bir şey değillerdir*” (KD, s. 177).

Kan Davası romanında, Yukarı Sazan Köyünde yaşayan Müslim ile Şahin'in arkadaşlığından da bahsetmek gerekir. Şahin hastalanıp ölür. Çürük Ali başında dualar okur. Müslim de parasıyla kefen alarak onu uğurlar. Öğretmen bu olayı şöyle anlatır:

“*Ertesi sabah, çocukların hepsi ustalarının yanından kaçmışlar Müslim, kendi parasıyla çarşıdan bir kefen alıvermiş; Çürük ali mezarlıkta dua okuyuvermiş*” (KD, s. 311).

Reşat Nuri Güntekin'in Anadolu'yu anlatan romanlarından hareketle, Anadolu'daki arkadaşlıkların sade, yardımseverlik ruhu içinde yaşanan, vefa gözetilen arkadaşlıklar olduğu söylenilebilir.

2.5.3. Anadolu'da Dedikodu

Reşat Nuri Güntekin'in Anadolu'yu anlatan romanlarında, dedikodunun ne kadar yaygın bir mesele olduğu görülür. Dedikodu sadece, Anadolu'ya has bir şey değildir; ancak burada İstanbul'a göre daha çok yapılır. İstanbul kalabalık bir şehirdir. Orada kimin ne yaptığı gözle görülmez. Dolayısıyla her şey gizlenebilir; ancak Anadolu bu şekilde değildir.

Çalikuşu romanında, Feride'nin arkasından konuşulan konular çoktur. Özellikle de doktor ile aynı evde yaşamaları üzerine insanların kötü şeyler konuşması Feride'yi kötü etkiler. Bunun yanında Feride'nin haberi olmadan Söğütlükteki insanların "Gülbeşeker" ismiyle bahsedip kötü sözler sarf etmeleri Feride için bir hayal kırıklığıdır. Bu olay Feride'nin düşüncesiyle şu şekilde yansıtılır:

"Nasıl ben mi? Demek gülbeşeker dedikleri, o sokak delikanlılarının ekmeklerine sürüp yemekten bahsettikleri... Eyvahlar Olsun! Utancımdan iki elimi yüzüme kapadım. Demek ben böyle kocaman bir kasabanın diline düşmüştüm, ne ayıp yarabbi!" (Ç, s. 358).

Feride'nin güzelliği dillere destan olur. Nereye gitse güzelliğiyle tanınır. Dedikodusu her yerde yapılır.

"Öyle ki, kasabada gizliden gizliye bir dedikodu başladı. Ben, burada, hiçbir şey bilmem gibi otururum ama her şeyi haber alırım. Mesela kışladaki zabıtlardan, kahvedeki esnaftan tutunuz da, idadi mektebindeki büyük talebelere varıncaya kadar sizi uzaktan tanımayan, sizden bahsetmeyen yokmuş." (Ç, s. 378).

Romanda bütün talihsizlikler, Feride'yi bulur. Feride'ye, Bursa'da ipekböceği ismi verilir. "Gülbeşeker" lakabı, Çanakkale'de herkesin dilindedir.

Talihsizlik burada da Feride'nin peşini bırakmaz. Ona verilen "Gülbeşeker" lâkabi, bütün erkeklerin dilindedir. Bir gün evlerine zorla davet edildiği sonradan görme zengin paşa ailesinin oğlu ekâniharp yüzbaşısı İhsan'ın işçi kılığına girerek kendisiyle konuşmasının şehirde duyulması, Nazmiye adında hafifmeşrep bir öğretmen arkadaşı vasıtasıyla, birtakım erkeklerin de bulunduğu bir bağ eğlencesinde kurulan tuzak, bazı saf kadınların onu kocalarına istemeye gelmeleri gibi haller, Feride'yi buradan kaçırır ve okul müdiresi kendisini İzmir'e gönderir (Emil, 1984: 77).

Çalikuşu romanında geçen dedikodulardan biri de Doktor Hayrullah Bey'in evinde kalan Feride içindir. Munise'yi hastalıktan kaybeden Feride, kendini yalnız hissetmez. Çünkü Hayrullah Bey, ona hem analık ham de babalık eder. Hayrullah Bey'in Alacakaya Çiftliğinde kaldıkları zaman Doktor 'un aniden çağırılması üzerine bu dedikodu öğrenilir. Hayrullah Bey bu olayı şöyle anlatır:

"Biz seninle dünyanın en temiz, en iyi iki dostuyuz değil mi? Aylarca senin hasta vücudunu kendi çocuğum gibi kollarımda tuttum, bize ne demişler, ne diyorlar, biliyor musun? Mümkün değil, tasavvur edemezsin. Ben senin aşığınmışım, ellerini yüzüne kapama, bilakis başını dik tut" (Ç, s. 466).

Çalikuşu romanında dedikodu konusunda, Hüseyin Çelik, görüşlerini şu dile getirir.

Çalığışu'nda Feride'nin öğretmenlik yaptığı Anadolu'nun şehir ve kasabalarında, en büyük problemlerinden biri kendisi etrafında üretilen dedikodulardır. Bu dedikodular, iffetli bir kadının bile toplum tarafından nasıl haksız yere damgalanabileceğinin örnekleridir. Namus konusunda hassasmış gibi görünen insanların genç bir öğretmeni adeta göz hapsine almaları ve en masumca hallerinden manalar çıkarıp bunları dedikodu malzemesi yapmaları toplumsal bir çelişki olarak roman bütünlüğü içerisinde tenkit edilir (Çelik, 2000: 86).

Dudaktan Kalbe romanında, Lamia'nın ve Dr. Vedat'ın haklarında çıkan dedikodular çok kötüdür. Sobadan çıkan gazdan zehirlenmesi sonucunda, âşıkların kucak kucağa ölmek istediklerine dair çıkan söylentiler, Vedat'ın bu yüzden kendini sorumlu hissetmesine ve Lamia'ya biraz da olsa yardım etmek istemesine sebep olur.

Dudaktan Kalbe romanında Lamia ile ilgili dedikodular da mesnetsizdir. Kütahya'da Dr. Vedat'la karşılıklı otururken mangaldan çıkan gazla zehirlenmeleri sonucu olay şehre, ikisinin kucak kucağa ölmek isteyen günahkâr âşıklar olduğu şeklinde yansıtılmış ve uzun zaman bunun dedikodusu yapılmıştır (Çelik, 2000: 86).

Ateş Gecesi romanında, Kemal Murat Bey'in Milas'a sürgün edilmesinin, orada yaşayan halk tarafından sebeplerinin kendilerince sıralanması dedikoduya örnektir. Kemal Murat Bey Milas'a ağabeyinin devrin önemli şahsiyetlerinden birinin kızıyla evlenmesi sebebiyledir. Babası bunu kimseye söylememesini tembih eder. Kemal Murat Bey kimseye söylemediği için Milas'ta farklı farklı dedikodular döner. Kemal Murat bu durumu şöyle anlatır:

“Sükûtumun sebebi babamın kimseye bir şey açmamak hakkındaki tembihi değildi. Bir gizli cemiyete mensup olduğuma, mektepte arkadaşlarımı ihtilale teşvik ettiğime, Avrupa'ya kaçmak isterken yakalandığıma dair birtakım dedikodular kulağıma çalınıyordu. Hatta padişaha atılan bombada elim olduğumu mahalledeki yarı meczup bir ihtiyar Rum'dan öğrenmiştim. (AGC, s. 36).

Romanlardan da hareketle dedikodunun sadece Anadolu'ya has bir şey olmadığı, İstanbul'da da yapıldığı görülür. Anadolu'da yapılan dedikoduların çabuk yayılması, gizli kalmaması söz konusudur. İstanbul'da da dedikodu vardır; ancak burası büyük bir yerdire, insanlar alışkındır.

SONUÇ

Daha çok Cumhuriyet döneminde verdiği eserleriyle adından söz ettiren Reşat Nuri Güntekin, romanlarında hem bireysel hem de toplumsal meselelere yer verir. Anadolu, Güntekin'in romanlarında mekân olarak yer alır. Bu mekânda geçen olaylar, yaşayan insanlar, insanların meseleleri yazarın romanlarına girer.

Anadolu, daha çok Cumhuriyet ile edebî eserlere konu olmaya başlar. Reşat Nuri Güntekin'in romanları üzerine değişik akademik çalışmalar yapılmıştır. Ancak, "Anadolu" konusu, tek başına; geniş olarak incelenmemiştir. *Reşat Nuri Güntekin'in Romanlarında Anadolu* adlı bu yüksek lisans tezinde, Reşat Nuri Güntekin'in Anadolu'yu anlatan romanlarında Anadolu konusu tematik açıdan incelenmiştir.

Reşat Nuri Güntekin'in Anadolu'yu anlatmasında, Anadolu'yu tanması etkili olmuştur. Önce, babasının askeri doktor olması sebebiyle Anadolu'nun çeşitli vilayetlerinde bulunmuş, sonra kendisi öğretmen ve müfettiş olarak Anadolu'da görev almıştır.

Reşat Nuri Güntekin'e (Anadolu Notları I-II) göre Anadolu, İstanbullular için meçhuldür. İstanbullular, Anadolu hakkında bilgi sahibi değillerdir. Anadolu'da yol sorunu, su baskınları, hastalıklar vardır. Fakat İstanbulluların yol sorununu ileri sürerek Anadolu'ya gitmek istemeyişleri haksızlıktır.

Güntekin'in *Kavak Yelleri, Acımak, Kan Davası, Değirmen, Çalığışu, Yeşil Gece* olmak üzere toplamda altı romanda konu olarak "Anadolu" ayrıntılı bir şekilde işlenir. Bunların yanında genel anlamda İstanbul'da geçen; ancak kahramanların Anadolu'da çeşitli vilayetlere gönderilmesi sebebiyle *Ateş Gecesi, Damga, Eski Hastalık, Dudaktan Kalbe* gibi romanlar da mekân ve insan tasviri bağlamında Anadolu konusuyla ilgili olarak ele alınmıştır.

Reşat Nuri Güntekin'in romanlarında görülen Anadolu'da mekânlar âdeta insanlarla bütünlük kazanır. Nitekim *Çalığışu* romanında, Feride'nin Zeyniler'deki ilk izlenimi, buranın insanları kadar evlerinin de sefil durumda ve karanlık oluşudur. *Yeşil Gece* romanındaki Şahin'in sarıklıların içinde yetişen çocukların onlardan bağımsız olmadığını anlatması bunlara örnek olarak gösterilebilir. İnsanların mutlulukları ve üzüntüleri romanlarda mekân tasvirlerine, tabiata da yansımaktadır. Neşeli karakterlerin tabiatı canlı görmesi, üzgün şeyler yaşayan karakterlerin doğaya karamsar bakması da insanların mekânlarla olan ilişkisini iyi anlatır. Güntekin; Anadolu'yu anlatan

romanlarında, Şanlıurfa, Kuşadası (Aydın), Muğla, İzmir, Tekirdağ, Bursa, Çanakkale gibi şehirleri ele alır. Güntekin'in ele aldığı bu mekânlardan da hareketle, daha çok Batı Anadolu bölgesini anlattığı söylenebilir.

Güntekin'in, Anadolu'yu anlatan romanlarında çoğu başkahraman öğretmenlik, doktorluk, memurluk gibi mesleklerdendir. Bunlara asker, mühendis gibi meslekteki insanlar da zaman zaman eşlik eder. Güntekin, Anadolu'ya görev için genelde öğretmenleri gönderir. *Acımak*, *Çalıkuşu*, *Kan Davası*, *Yeşil Gece* romanlarında Anadolu'ya gidenler öğretmenlerdir. *Kavak Yelleri* adlı romanında da doktorlar önemli bir yere sahiptir.

Güntekin'in Anadolu'yu anlatan romanlarında öğretmenlerin karşılaştıkları ilk sorun eğitim ile ilgilidir. Anadolu'ya ayak basan öğretmenler orada bir okul binası olmamasından, öğretmen eksikliğinden yakınır. Doktorların karşılaştıkları en önemli sorun ise Anadolu'daki hastalıklardır. Sıtma, dizanteri, tifo, verem, kanser gibi hastalıklar çok görülür. Hâlbuki yazarın söz konusu romanlarında İstanbulluların geçirdiği en önemli hastalık sinir hastalığıdır. *Akşam Güneşi*, *Ateş Gecesi* romanlarında bunların örnekleri mevcuttur.

Reşat Nuri Güntekin'in Anadolu'yu anlatan romanlarında hem iyi hem de kötü "anne" ve "baba"lar görmek mümkündür. Yine, "üvey anne ve baba"lara da rastlarız. Anadolu'yu anlatan romanlarda, çocuk karakterlerin genellikle öksüz/yetim olarak büyüdükleri görülmektedir. *Çalıkuşu* romanındaki Feride, Munise; *Yeşil Gece* romanındaki Şahin; *Acımak* romanındaki Zehra; *Kan Davası* romanındaki Ömer, Müslim, Şahin, Çöme, Kamber, Zübeyir, Kadir gibi çocuklar bu şekilde büyümüşlerdir. Anadolu'da çocukların öksüz/yetim büyümesi kimi zaman ölüm kimi zaman da başkasına kaçma şeklindeki olaylar sonucunda gerçekleşir.

Anadolu'da evlilikler kimi zaman kişinin kendi isteğiyle kimi zaman da başkalarının isteği ile gerçekleşir. Her iki evlilik türünde de olumlu ve olumsuz örnekler mevcuttur.

Reşat Nuri Güntekin'in Anadolu'yu anlatan romanlarında dinî inançların varlığı da görülür. Çoğu zaman inandığı dini gerektirdiği gibi yaşamaya çalışan "çarşafa girme" ya da "baş örtme", "mevlit okuma", "dua etme" gibi uygulamaları yapan karakterler de vardır. Bazı romanlarda daha belirgin olmak üzere bâtıl inançlar üzerinde durulur.

Çalikuşu, *Yeşil Gece* romanlarında fazlaca rastlanılan bu bâtil inançlar, zarara uğramama, bir şeylerden korunma adına bir çeşit akıl yürütme olarak karşımıza çıkar.

Romanlarda, İstanbullular görev için bile olsa Anadolu'ya gitmek istemezler. Buna *Kavak Yelleri* romanındaki Sabri Bey'in doktor arkadaşlarını örnek verebiliriz. Kimi Anadolu insanı için İstanbul, bütün kötülükleri içinde barındıran yerdir. Orada ahlâk yoktur. *Eski Hastalık* romanındaki Züleyha'nın babası Ali Osman Bey için de İstanbul bu şekildedir.

Çalışmada elde edilen tespitler şunlardır:

“Reşat Nuri Güntekin'in Romanlarında Anadolu Coğrafyası” başlığı altında Reşat Nuri Güntekin' in romanlarında, Anadolu'da mekânların ve insanların fiziki durumları ele alınmıştır. Mekânların, insanların psikolojilerinde önemli etkiye sahip olduğu görülmüştür. Mekân ve insan tasvirlerinde betimleme yöntemi sıkça kullanılmıştır.

“Anadolu'da Sosyal Durum” başlığı altında; aile ve onu oluşturan unsurlar hakkında bilgi verilmiştir. “Anadolu'da Aile” başlığı altında, Anadolu'da kadın, erkek, çocuk olma durumuna göre bir inceleme yapılmıştır. Anadolu'da iyi ve kötü anneler ile babaların varlığı tespit edilmiştir. Evine, ailesine bağlı, fedakâr anne ve babalar “iyi”; evini düşünmeyen, bencil anne ve babalar “kötü” olarak sınıflandırılmıştır. Anadolu'da iyi annelerin sayıca daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Anadolu'da yaşayan çocukların genellikle *öksüz/yetim çocuklar* olduğu görülmüştür. Romanlarda bu çocuklara genellikle öğretmenler sahip çıkmıştır. “Anadolu'da Evlilik” başlığı altında, Anadolu'da evliliklerin kendi isteği ya da başkalarının isteği üzerine yapıldığı görülmektedir. Bu her iki evlilikte de olumlu ve olumsuz tarafları vardır. Kendi isteği ile yapılan evliliklerde insanların daha mutlu oldukları görülmüştür. “Anadolu'da Dinî İnançlar” başlığı altında, Anadolu'da inançlı insanların olduğu görülmektedir. Bu insanların dua etme, ahirete inanma, çarşafa girme, baş örtme gibi dine bağlı çeşitli inanç ve uygulamaları dikkat çeker. Bunların yanında Anadolu'da bâtil inançlar da mevcuttur. Bâtil inançların türbeler yoluyla gerçekleştiğini söylemek mümkündür. Türbede yatan zata saygısızlık etmeme, onu hoşnut etme, dilek dileme, ölecek kişinin haberinin ilk önce türbeye verilmesi gibi uygulamalar bâtil inançlar konusunda yapılmış uygulamalardandır.

“Anadolu'da Ekonomik Durum” başlığı altında, Reşat Nuri Güntekin'in romanlarında bahsettiği Anadolu'da yaşanan sorunlar aktarılmıştır. “Anadolu'da Yoksulluk” başlığı altında, Anadolu'da zengin insanlar kadar fakir insanların da yaşadığı

görülmüştür. Sayı bakımından fakir insanlar çoğunluktadır. Anadolu’da yoksulluk nedeniyle okula gidemeyen çocuklar vardır. Giyecek kıyafetleri, ayakkabıları bile yoktur. Reşat Nuri Güntekin’in bu çocuklara dair tasvirleri önemlidir. “Anadolu’da İşsizlik” başlığı altında, Anadolu’da işsizliğin var olduğu görülmektedir. İşsizlik sebebiyle insanların başka memleketlere göç etmesi söz konusudur. “Anadolu’da Sorunlar” başlığı altında, Anadolu’da yol, su, hastalık gibi sorunların olduğu görülmektedir. Anadolu’da yol sorunu nedeniyle ulaşım çok zor şartlar altında gerçekleşmektedir. Dolayısıyla insanlar birbirleriyle haberleşememekte ve aralarına mesafe girmektedir. Su sorunu nedeniyle, Anadolu insanı hastalıklarla mücadele etmek zorundadır. Sıtma, dizanteri, verem, tifo, kanser gibi hastalıklar Anadolu’da yaygın görülen hastalıklardır.

“Anadolu’da Eğitim” başlığı altında, Anadolu’da okul ve medrese eğitiminden bahsedilmiştir. Anadolu’da bazı yerlerde (Sarıova) medrese eğitimin okul eğitimine göre daha çok tercih edildiği görülmektedir. Hem medrese hem de okul eğitiminde bazı sorunların varlığı söz konusudur. Bu sorunlar “Anadolu’da Eğitim Sorunları” başlığı altında verilmiştir. Medrese eğitimindeki en büyük problem dayaktır. Okul eğitiminde, öğretmen olmaması, okul olmaması, kitap olmaması gibi sorunlar vardır. Anadolu insanı bu sorunlarla boğuşmaktadır. “Anadolu’da Eğitimsizlik” başlığı ile Anadolu’da eğitimsiz kişilerin varlığına değinilmiştir.

“Anadolu’da Bireysel Yaşam” başlığı altında; Anadolu’da aşk, arkadaşlık gibi olguların yaşanma şekli, Reşat Nuri Güntekin’in romanlarından örnekler verilerek anlatılmıştır. “Anadolu’da Aşk” başlığı altında, Anadolu’da aşkın varlığına, yaşanma şekline değinilmiştir. Anadolu’da yaşanan aşkların tesadüfen karşılaşma yoluyla gerçekleştiği ve genelde tek kişiye âşık olunduğu gözlemlenir. “Anadolu’da Arkadaşlık” başlığı altında Anadolu’da arkadaşlığın yaşanma şekillerine değinilmiştir. Anadolu’daki arkadaşlıkların fedakârlık üzerine kurulduğu anlaşılmıştır. “Anadolu’da Dedikodu” başlığı altında, Anadolu’da dedikodunun yaygın olduğu görülmektedir. İnsanların olaylara bakış açısı ve mekânlar dedikodunun gerçekleşmesinde etkilidir.

Reşat Nuri Güntekin, bütün bunları romanlarında sade diliyle anlatır. Onun dilini, her kesimden insan rahatlıkla anlayabilir. Kahramanlarını, yöre ağzıyla konuşturması ile insana daha sıcak ve samimi bir anlatım sunar. Romanlarını genellikle kahraman ağzından anlattırır.

Reşat Nuri Güntekin, romanlarında İstanbul insanı ile Anadolu insanını buluşturmayı başarır. İnsanın her yerde, her dönemde insan olduğu gerçeğini tüm romanlarında kendini gösterir. Anadolu insanını ve çektiği zorlukları gözlem yeteneğine dayanarak büyük bir gerçeklik içinde okura sunar. O, Anadolu'yu ve insanını anlatan, köyü ve yaşanılanları gerçekçi biçimde ortaya koyan bir yazardır.

KAYNAKLAR

1. Reşat Nuri Güntekin'in Kitapları

GÜNTEKİN, R.N. (2018). *Bir Kadın Düşmanı*. İstanbul: İnkılap Yayınları.

_____ (2018). *Çalığışu*. İstanbul: İnkılap Yayınları.

_____ (2018). *Yeşil Gece*. İstanbul: İnkılap Yayınları.

_____ (2018). *Eski Hastalık*. İstanbul: İnkılap Yayınları.

_____ (2018). *Dudaktan Kalbe*. İstanbul: İnkılap Yayınları.

_____ (2018). *Damga*. İstanbul: İnkılap Yayınları.

_____ (2017). *Kan Davası*. İstanbul: İnkılap Yayınları.

_____ (2017). *Gökyüzü*. İstanbul: İnkılap Yayınları.

_____ (2017). *Kızılılık Dalları*. İstanbul: İnkılap Yayınları.

_____ (2017). *Değirmen*. İstanbul: İnkılap Yayınları.

_____ (2017). *Acımak*. İstanbul: İnkılap Yayınları.

_____ (2017). *Harabeleri Çiçeği*. İstanbul: İnkılap Yayınları.

_____ (2016). *Kavak Yelleri*. İstanbul: İnkılap Yayınları.

2. Genel Kaynaklar

ALİJİ, P. (2019). *Reşat Nuri Güntekin'in Romanlarında Eğlence Kültürü*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.

AYDIN, Y. (2006). *Reşat Nuri Güntekin'in Çalığışu, Acımak, Yeşil Gece, Kan Davası Romanlarında Öğretmen Tipleri ve Toplumun Öğretmen Algılaması*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

AYTEMİZ, B.U. (2005). *Reşat Nuri Güntekin'in Romanlarında Aşk İlişkileri*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara: Bilkent Üniversitesi Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü.

AYYILDIZ, M. (2011). *Roman Tanım-Tarihçe- Teknik*. Ankara: Akçağ Yayınları.

- BAKIRCIOĞLU, N.Z. (2013). *Başlangıcından Günümüze Türk Romanı*. İstanbul: Ötüken Yayınları
- ÇELİK, H. (2000). *Reşat Nuri Güntekin'in Romanlarında Sosyal Tenkit*. Ankara: TC Kültür Bakanlığı Yayınları.
- ÇETİŞLİ, İ. (2014). *Metin Tahlillerine Giriş 2*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- DEMİR, A. (2011). *Mekânın Hikâyesi Hikâyenin Mekânı*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- DİLAVER, Ö. (2011). *Charles Dickens'in İki Şehrin Hikâyesi ve Reşat Nuri Güntekin'in Damga Romanlarında Fedakârlık*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- EMİL, B. (1984). *Reşat Nuri Güntekin'in Romanlarında Şahıslar Dünyası*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- ENGİNÜN, İ. (2017). *Yeni Türk Edebiyatı Tanzimat'tan Cumhuriyet'e 1839-1923*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- _____ (2017). *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- ESEN, N. (2017). *Modern Türk Edebiyatı Üzerine Okumalar*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- EVİN, A.Ö. (2004). *Türk Romanının Kökenleri ve Gelişimi*. İstanbul: Agora Kitaplığı.
- GARİP, S. (2016). *Reşat Nuri Güntekin'in Romanlarında Çocuk*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kayseri: Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- GÜLER, M. (2019). *Reşat Nuri Güntekin'in Romanlarında Gelenek ve Din Anlayışı*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Eğitim Enstitüsü.
- GÜNDÜZ, O. (2013). *İkinci Meşrutiyet Romanı 1908-1918 Yapısal ve Tematik İnceleme*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- _____ (2013). Cumhuriyet Dönemi Türk Romanı. Ed: R. Korkmaz, *Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı*, (ss. 377-515). Ankara: Grafiker Yayınları.
- GÜNTEKİN, R.N. (2016). *Anadolu Notları I-II*. İstanbul: İnkılap Yayınları.
- GÜRBÜZ, A. (2014). Reşat Nuri Güntekin'in Miskinler Tekkesi Romanında Dilencilik Algısı. *Turkish Studies Dergisi*. 9(3): 745-754.
- HACISALİHOĞLU KAYA, E. (2012). *Reşat Nuri Güntekin'in Romanlarında Eğitim Evreninin Kronolojik Olarak İncelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- KAHRAMAN, A. (2002). İkinci Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e (1908-1922) Türk Romanı. *Hece Dergisi*. 1(65-66-67): 69-74.
- KANTER, M.F. (2008). *Reşat Nuri Güntekin'in Romanlarında Yapı ve İzlek* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Elazığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- KAPLAN, R. (1997). *Cumhuriyet Dönemi Türk Romanında Köy*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- KARAALIOĞLU, S.K. (1989). *Özetli/Örnekli Türk Romanları*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- KARAGÜLLE, F. (2017). *Erken Cumhuriyet Dönemi Romanında Anadolu İmgesi*. İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- KARATAŞ, Y. (2017). *Reşat Nuri Güntekin'in Romanlarında Halk-Aydın Çatışması*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- KOLCU, A.İ. (2013). *Türk Romanı El Kitabı*. Erzurum: Salkımsöğüt Yayınları.
- NACİ, F. (2009). *Reşat Nuri'nin Romancılığı*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- OKAY, M.O. (2013). *Batılılaşma Devri Türk Edebiyatı*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- ÖNERTOY, O. (1974). Reşat Nuri Güntekin ve Anadolu. *Türkoloji Dergisi*. 6(1): 81-108.
- _____ (1981). Reşat Nuri Güntekin'in Yazınımızdaki Yeri. *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*. 43(3): 66-380.
- _____ (1983). *Reşat Nuri Güntekin*. Ankara: TDK Yayınları.
- ÖRDEM, Ö.A. (2016). *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türk Romanında Çocuk*. Adana: Karahan Kitabevi.
- ÖZER, H. (2014). Otorite Kavramı ve Reşat Nuri Güntekin'in Romanlarında Otoritenin Yansımaları. *Journal Of International Social Research*. 7(34).
- SALAR, R. (2011). *Reşat Nuri Güntekin'in Romanlarının Eğitim Değerleri Açısından İncelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Malatya: İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- SANÇAR, N. (1957). Reşat Nuri Güntekin'in Hayatı ve Eserlerinin Tam Listesi. *Türk Kütüphaneciliği Dergisi*. 6(4): 103-104.
- SÖNMEZ, A. (2013). İnsancıl Yaklaşım Açısından Reşat Nuri Güntekin'in Eserleri, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 6(28): 302-317.
- ŞAVK, Y. (2018). *Reşat Nuri Güntekin'in Yeşil Gece, Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun Nur Baba; Refik Halit Karay'ın Kadınlar Tekkesi Romanlarındaki Dini Motifler*. Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ŞEKER, B. (2005). *Reşat Nuri Güntekin'in Romanlarında Fransız Edebiyatından İzler*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- _____ (2006). Yeşil Gece ve Gerçek. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*. 23(1): 243-256.
- _____ ve DURMUŞ, M. (2009). Reşat Nuri Güntekin'in Romanlarında Fransız Edebiyatından İzler, *Turkish Studies Dergisi*. 4(1): 561-590.
- TANPINAR, A.H. (1995). *Edebiyat Üzerine Makaleler*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- TÜRKDOĞAN, O. (2007). *Kültür-Değişme ve Toplumsal Çözülme*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- TÜRKSOY, M. (2012). *Reşat Nuri Güntekin'in Acımak ve Yaprak Dökümü Romanlarında Baba Motifi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- TAŞÇI, F. (2007). *Reşat Nuri Güntekin'in Romanlarındaki Çocuk Karakterlerin Çocuğa Görelilikler Açısından Değerlendirilmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ÜNALAN, D. (2016). *Milli Mücadele Dönemi Yazarlarından Halide Edip Adivar, Reşat Nuri Güntekin ve Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun Romanlarının Popüler Kültür İçerik Özellikleri Bağlamında İncelenmesi*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- YALÇIN, A. (2017). *Siyasal ve Sosyal Değişmeler Açısından Cumhuriyet Dönemi Türk Romanı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- YALÇIN, M. (2010). *Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi Cilt I*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

- YILDIRIM, N. (2014). Virginia Woolf'un Bayan Dalloway Kitabı ile *Reşat Nuri Güntekin'in Yaprak Dökümü Kitabının Yabancılaşma Açısından Karşılaştırmalı Analizi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Fatih Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- YILMAZ, D. (2011). *Roman Kavramı ve Türk Romanının Doğuşu*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- YUSOĞLU, N. (2011). Reşat Nuri Güntekin'in Romanlarında Savaş Teması. *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*. 30: 361-375.
- YÜCEBAŞ, H. (1957). *Bütün Cepheleriyle Reşat Nuri*. İstanbul: Yeni Matbaa.
- ZEKA, S. (2015). *Reşat Nuri Güntekin'in Romanlarında Yolculuk Arketipi*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Nazik ZENGİN
Doğum Yılı ve Yeri : 1989 / Altınyayla

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi / Fen Edebiyat
Fakültesi / Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü (2012-2016)

Yüksek Lisans Öğrenimi : Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi / Sosyal Bilimler
Enstitüsü / Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı / Yeni
Türk Edebiyatı Bilim Dalı (2017-2020)

Yabancı Dili : İngilizce

İletişim

E-Posta Adresi : nazikzengin@gmail.com